زاړه میرزایان او زلمي لیکوال

(د بېلابېلو لیکنو ټولګه)

Ketabton.com

لیکوال

ملوک رغون

(c) ketabton.com: The Digital Library

زاړه میرزایان
او
زلمي لیکوال

لیکوال:

ملوک رغون

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: زاړه میرزایان او زلمي لیکوال

لیکـــوال: ملوك رغون

خپرونـدی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

ویـبپـاڼـه: www.melitahrik.com

کمپوز: خاطر رغون

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چـاپشمېـر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـاپـکـال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۱۱۵)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترځ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور وداني ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رغون یو غیر نامتنازعه شخصیت

خاطری که خاطرې؟ دا په خوځښت مجله کې پر یوه شعري ټولګه د یـوې پـه زړه پورې کره کتنې سرلیک و چې د ملوک رغون له نامه سره یې بلد کړم.
یو وخت د کلید اوونیزې ښه کش و پش روان و، په جلال اباد کې یې مســوول عزت الله ځواب و، وخت راغی چې کلید یې پر ښوده او پژواک اژانش ته لاړ.
له کلید څخه د ځواب په تلو، ډېرو ملګرو دا هوس لاره، چې د هغه ځای ناستی شي خو څو ورځې وروسته خبر شوم چې ملوک رغون د هغه پـر ځــای مقــرر شوی.
هغه کس اوس رانه هېر شو، د ښاغلي رغون په اړه مې وپوښت، هغه وویل: پــه کابل پوهنتون کې استاد یو ن، استاد ازمون او رغون د یوه اطاق ملګــري وو او هلته یې رغون ته ماما ویل چې تر ننه د ټولو ماما دی، د ننګرهــار میــدیوتیک غونډو ته مو رابللو، بس له هماغه وخته له رغون صاحب سره بېخي لــه نــږدې بلد شوم. د دې بلدتیاپه بهیر کې د ښاغلي رغون پورې اړونده یوه پېښه رایاده شوه:
ډاکټرې تور پېکۍ الم په کونړکې د ولسي جرګې لپاره ځان کاندید کړی و، هغه د خپل کمپاین لپاره هوډ لاره، چې خپلــه یــوه شــعري ټولګــه چــاپ کــړي، میدیوتیک کې یې ضیاء الحق شمس ته د کمپوز لپاره وسپارله، یوه لیکنه پرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسدالله لاروي کړې وه، د بلې لپاره ښاغلي لاروي رغون صاحب تــه فرمــایښ ورکړی و، لاروي صاحب موږ ته وویل:

رغون یوه لیکنه راوړي او هغه هم کمپوز کړئ، همداسې وشول، رغون لیکنــه کړې وه، راغی او لیکنه یې شمس ته وسپارله.

د رغون لیکنه چې لاروي او ډاکټرې صاحب ولیده، واره یې ورته رانغله، ځکــه رغون د هغې پر یو شمېر بیتونو د کره کولو تر څنګ یوه څېړنه هــم کــړې وه، چې ولې ښځمنې لیکوالې او شاعرانې خپل دروني احساس نشي څرګندولای؟ او ډاکټرې صاحب دا کتاب یوازې د ټاکنیزو هلو ځلو لپاره چاپاوه.

لاروي صاحب موږته وویل: چې د رغون لیکنه په کتاب کې مه اچوئ، که تاسو نه یې پوښتنه وکړه ورته ووایئ، چې ناوخته و او کتاب په تــرس کــې وتلــی و، نوځکه دې لیکنه پاتې شوه.

ما په اصطلاح ګوستاخی ته لاس اچولی، چې د رغون پر شخصیت لږ وغږېــږم هغه د ښاغلي بابرزي خبره ((د ښکلو مخ کې د یوې خبرې وس نه لرم))، توکل په خدای!

رغون په فرهنګي او ژورنالېستیکه برخه کــې د هغــو یــو شــمېر جنجــالي او متنازعو اشخاصو له ډلې نه دی، چې سهار او ماښام پرې د تبصرو تر څنــګ د احساس د خاوندانو د زړه خوړلو او اندېښنو سبب شوی وي او دا په دې چې:

الف: رغون د شهرت شوقي نه دی، شهرت هغه غریزه ده، چې لــه املــه یــې کېدای شي د شخصیت جوړونې په بهیر کې ټکرونه رامنځته شي، نو همدا ده، چې په پایله کې یو جنجالي شخصیت رامنځته کېږې موږ اوس عملاً هم ګورو، په همدې فرهنګي او ژورنالېستیک ډګر کې یو شمېر مشران (کشران خو پــر ځای پر بېږدو) چې د شهرت له پلوه ښه مشبوع هم دي بیا هم د اســتعدادونو د پرمختګ او ودې مخه په یوه او بله پلمه نیسي، څو په ګانده کې لــه دوی ډېــر شهرت ترلاسه نه کړي او یا هم له دوی څخه غوره شخصیت نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب: رغون غوړه مال نه دی، غوړه مالي د نړۍ له نورو پرمختګونو سره ګام پر ګام مخکې تللې او عصري بڼه يې غوره کړې او دا عصري بڼه په مختلفو بڼو ليدل کېږي له يو ځانګړي مناسبت پرته، رغون د چارواکيو په دربارونو او دسترخوانونو نه دی ليدل شوی، هغه د هغو يو شمېر فرهنګي اشخاصو او ژورنالېستانو په خبر نه دی، چې له چارواکيو د فرهنګي او ژورنالېست په نوم په يوه او بله پلمه خپلې شخصي ګټې ترلاسه کړي.

ج: رغون ډله وال او ډله پال نه دی، ډلې او ډلګۍ جوړول لکه د يوې ساري ناروغۍ په توګه هرې خوا ته عام شوي، يو څو تنه راټول شي ډله او يا ټولنه جوړه کړي، په دوی کې چې يو تن پر ځان لږ اعتبار پيدا کړي، چې يره دوه، درې يو تن پر ځان راټولوی شم، نو ډز شي چې بله ډله جوړه کړي. زه خپله د ډېرو ډلو او ټولنو د جوړېدو مخالف نه يم، خو د ډېروالي تر څنګ د هغوی د کارونو او چارو څرنګوالی تر پوښتنې لاندې دی. نو رغون دا نه دي کړي، چې ځانته ټولنه جوړه کړي او يا دې د کومې ډلې له وفادارو اوسي. رغون د ټولو دی، هغه څوک نه تخريبوي او نه د چا خبرې پر چا سپاري.

د: رغون تکړه دی او اخلاق يې ښه دي، هغه داسې مصنوعي ليکوال، شاعر او ژورنالېست نه دی، چې ليکنه، شعر او يا راپور، ورته بل څوک وليکي او يا دې ورسره په ليکلو کې څوک مرسته وکړي، که نه اوس داسې خبريالان لرو، چې مشهورو رسنيو سره کار کوي، مګر راپور په بل چا ليکي او شاعران لرو، چې شعرونه ورته بل څوک ليکي، دغسې اشخاص چې اوس يې هم مونږ لرو له متنازعو شخصيتونو څخه دي خو رغون بيا داسې ندی، د رغون ټولنيز اخلاق ښه دي، هغه له خلکو سره ښه روغبړ کوي، هغه ځوانان دې ته نه هڅوي، چې د مشرانو-فرهنګيانو پر خولو ملنډې ووهي، او دې ته يې هم نه هڅوي، چې د پلانکي ځوان د پرمختګ مخه داسې ونيسه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا هم انسان داسې دی لکه بنیادم، کله نا کله له انسان څخه په سهوې او خطا سره داسې کارونه کېږي، چې هغه د بل چا نه وي خوښ، کېدای شي چې رغون نه هم کله داسې سهوه او یا خطاشوي وي .

((زاړه مېرزایان او زلمي لیکوال)) د ښاغلي رغون د هغو مقالو ټولګه ده چې هره یوه یې په خپل وخت او لا هم اوس د تجربو له لېږد او د پیغامونو له ارزښته ډکه ده، ددې پر ځای چې زه یې کومې مشخصې مقالې ته نغوته وکړم ښه به دا وي چې بسم الله کړئ او خپله یې له لوستلو خوند واخلئ!

خپلې خبرې، رغون ته د اوږد عمر په دعا او په دې بیت رانغاړم.

لمن مې ډکه ده له کاڼو خوځوک نه پرې ولم
په عادتونو کې دا یو عادت د غره لرمه

اباسین بهیر

جلال اباد

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما دا ليکنې او شننې

وايي چې د هر ليکونکي انشا د هغه د فکر آيينه ده. زما د فکر، سوچ ،بيان، طرز و طريقه د همدې کتاب په بېلا بېلو ليکنو کې ډېره ښه پېژندلی شئ. زما دا ليکنې د شاوخوا شلو کلونو راهيسې څرګندونې، کره کتنې او شننې دي، چې په بېلا لېلو موضوعاتو مې وخت په وخت ليکلي دي. الفت صيب وايي: (د ليکلو فن ډېرې جګر خونی لري او ډېر ځله داسې کيږي، چې يو ليکوال يوه شپه په ويښه سبا کړي او يوه جمله پيدا کړي يا يوه ليکه هم ونه شي ليکلی. د يوه خيال يا فکر پيدا کول او بيا يې په ښه ډول بيانول، هغه ګران کار دی، چې نورو ته يې ګرانوالی او دروندوالی نه معلوميږي) د (زلمي ليکوال او زاړه ميرزايان) د کتاب ليکنې که څه هم تخليقي نه دي، خو کمې هم ترې نه دي. ما هم دا هره ليکنه څو، څو ځل ردوبدل، تغيرو تبديل کړې حتی ، کله، کله مې بيخي ټولې ليکنې ته تغير ورکړی، کلمې، جملې، لغات او روغ، روغ پاراګرافونه مې ورته بدل کړي دي. د دې کتاب ټولې مقالې د هېواد په بېلا بېلو مجلو، اخبارونو او کتابونو کې په مختلفو سرليکونو چاپ شوي. کله داسې هم شوي، چې يوه ليکنه په يوه مجله کې په يو نوم دوه يا درې مخه چاپ شوې، خو بل وخت مې هماغه ليکنه اوږده کړې او د عنوان په بدلون سره مې په بله خپرونه کې چاپ کړې. کله چې مې د خپلو خورو، ورو ليکنو د راټولېدو او چاپېدو تکل وکړ يو شمېر هغه مجلې او اخبارونه، چې زما مقالې پکې چاپ شوي وې پيدا نه کړې او يو څو ليکنې مې له دې کتابه پاتې شوې. څو نورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکنې مې هم په مستعارو نومونو چاپ کړې وې چې اوس مې په غوښتي ډول ونه غوښتل چاپ یې کړم. که څه هم چې ځېنو رازدارو ملګرو ډېر تېره، تېره کړم، چې ورځه پرې سترګې دې سرې دي!! خو یو بل ملګري ډارن خان راتـه کړه، چې هلکه! سترګې دې سرې نه دي هسې نه، چې ځـان پـه دوه پښـیزو ځناورو مات کړې، غلې شه! ګونګی شه! کېنه!!

دا لیکنې چې مې کله د بېلا بېلو خپرونو را بېلولې او له سره کمپوزولې مخکې له کمپوزه مې پکې یو څه لندون راوستی دی، خو اوږدې کړې مې نه دي. کلـه کله د لیکوال نه لیکنې پړی کېږي او دغه پړی کېدا د بېخوندۍ سبب کرځـي. نو هغه جملې، کلمې لغات او نور چـې بـې ځایـه، بـې خونـده او نـا مناسـب ښکار بدل ترې مې ایسته کړل، خو زیاتونې مې پکې قطعاً ونه کړې. د کره کتنو د لیکنو په برخه کې مې هم هېڅ ډول زیاتی کمی نه دی راوستی. زما پـه دې کتاب کې ځېنې لیکنې داسې دي چې یوه له بلې زېږنده ده، د بېلګې پـه ډول ((چې پرې نه پوهېږې ته کناه د چا ده؟)) دا دهغې لیکنې په دفاعیه کې لیکل شوې وه، چې سرلیک یې و ((مېړنی شاعري د ښـځینه احسـاس پـه وړانګـو کې)) چې دلته هم پرله پسې چاپ شوي ترڅو لوستونکي یې یوه په بله پسې پیوسته ولولي. یا دا بله: اول زده کړه بیا کوژده کـړه! یـا: اول سـواد زده کـړه خانیه!!) دا هم همدغه شان د یو ادبي بحث نه د راولاړې شوې موضوع په اړه د نورو د غبرګونونو په اړه لیکل شوي. یو بل شمېر لیکنې بیا داسې دي چې زمـا د شخصي ذوق او ښکلا پېژندنې د احساس آیینه یې ګڼلی شئ. یو څو نـورې بیا زما د سترګو لیدلی حال دی، یا هغه د بي بي سي د راډیوپه خبره د خبر تر پولې آخوا دي لکه: (د هر چا قضاوت د هغـه د پـوهې پـه انـدازه وي.) یـا (د خپلواکۍ د اتل په نوم لبسه) څه نورې لکه: (نوی کال له نویـو هیلـو سـره) او (خو... ډوډۍ ډوډۍ) دا هغه سرلیکنې دي چې د ننګرهار د پـوهنې مجلـې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونچې لپاره مې لیکلې وې . د کره کتنو په اړه چې مې څه لیکنې کړي دا هــم د شعري ټولګو د بریو او نیمګړتیاوو په اړه زما د برداشتونو او نظریــاتو طــرزو طریقه او نیکې لاښوونې ګڼلی شئ. په تیر نږدې دیرش کلن ادبي ژونــد کــې مې په جلاجلا ځایونو کې کارونه کړي لکه دکلید راډیــو او مجلــې خبریــالي ، دننګرهار دپوهنې ریاست مطبوعاتي مســولیت او دکــونړ راډیــو اوتلــویزون آمریت مې دیادونې وړ دي . په دغه ځایونو کې مې هم ګڼ شمیر راپورنــه پــه بیلا بیلو مسایلو لیکلي او اړوندو ادارو ته مې ورکړي . چې دهغو لیکنــو چــاپ راته په دی کتاب کې مناسب ښکاره نه شواوهغه هم داوس له پاره پاتې شــوی نوره خپله لیکنه راغونډووم او د مننې په توګه د خاطر رغون نوم د دې لپــاره راوړم چې د دې کتاب د ټولو لیکنو کمپوز يې په غــاړه اخیســتی وو، د اکــرام رغون نه هم مننه چې په پوره حوصېله يې د دې کتاب ټولې پــاڼې لیکــه پــه لیکه کتلي او سمې کړي دي. د هېواد د وتلي شــاعر، لیکــوال او سیاســتوال استاد یون صیب څخه په ټول اخلاص او درناوي د زړه له کومي یوه نړۍ مننــه کوم چې د ملي تحریک له خوا د کتابونو د چاپ په لړۍ کې يې زما کتاب هم د چاپ په ګاڼه سمبال کړ.

په ټوله هیوادنۍ ،فرهنګي او شاعرانه مینه اومننه

ملوک رغون

کونړ اسد اباد

۱۰/۱۲/۱۳۹۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونه او شعارونه

وايي چې (شعر یوازې د شاعر د ا حساس بيا ن نــه دی، د هغونوروکسـا نــو د احساساتو بيا ن هم دی، چې، د شاعر سره يکې څه ناڅه شريک دي. خو شعر نشي ويلی) او همدغې يخې وينا ته په پام سره موږپه ډېرو مشاعرو کې ډېری ګډونوال وليدل چې شاعران نه وي خو پورته پورته غورځي، لاسـونه پړکـوي، شور جوړوي او د (بيا يې ووايه، بيا، بيا...) نارې وهي. که څـه هـم چـې دغـه شعرونه د شعر په واقعي ما نا شعرونه نه وي خو عوام په دې نه پوهيږي چې دا شعرونه د شعري ارزښتونو(ښکلا، تخييل،فکر، خيال، احساس او عـاطفې) لـه مخې څومره په تول پوره او کره دي. خو چې دکوم ګاونډي يا لرې هيواد نـوم په کې په بدو سره ياد شوی وي، يا د خپل هيواد د تيرو ناخوالوپـه اړه يکـې کومه خبره راغلې وي لکه زموږ ځينې شاعران چې کله، کلـه پـه همدغسـې مشاعرو کې د دريځ پر سر د ګوتې په څنـدلو سـره د شـعر پـه عـاجزه ژبـه وايي(چې زه به يې دلته نثر شوې بڼه يا مفهوم راواخلم)(....زمـوږ پيغلـې پـه طورخم کې سرتورې شوې...زموږ په وينو هغو او دغو لوبې وکړې....پښتانه تباه او برباد شو...موږ داسې بې ننګه يو داسې بې غيرته يو...) نو بيا پـرې دلانـدې څخه د مشاعرې عوام ګډونوا ل ورچيغې کړي(واوا، واوا، ډېر ښه، ډېرښـه بيـا يې ووايه بيا.....!!) خو دوی په دې نه پوهيږي چې شعر کنځلو ته نه ويل کيږي . خپله سپکه يا درنه او يا د بل سپکه او درنه په لوڅه ، ښـکاره او د عوامـو پـه شډله ژبه بيانول شـعر نـه دی. شـعر د ادبيـاتو يـوه برخـه ده، او ادبيـات د تصويرونو هنر دی، په هغه کې لوڅ او تبليغاتي افکار او مسـايل بيـانول زيـان اړوونکي دي.د معاصر پښتو شعر تر ټولوسـتر او بنسـټيز معقوليـت تخييـل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

انځور، عاطفه، احساس، هیجان، ښکلا او اهنګ دی.دا چې وایي د شعر ما ښـی باید د هنري ذوق د تسکین لپاره ودانه شي، نه د سرپناد اړتیا او سرسیوري د پوره کولو لپاره، نو په دغه ډول شعرونو کې چې وړاندې یې د مفهــوم یادونــه وشوه کوم هنري ارزښت او ذوق شته؟

په دې هم باید زموږ ځوان پښتون شاعر پوه شي چې په هر ډول شعر کې یــوه مفکوره شته خو کوم شی چې د شعر نه شعر جوړوي هغه مفکوره یا ایــډیا نــه ده .مفکوره په عادي او ساده نثر هم بیانیدی شي. خو کوم شې چــې د شــعر ارزښت ټاکي هغه تخییل، عاطفه، ښکلا، احساس، هنــري ژبــه، فکــر، خیــا ل اواهنګ دی. که په شعر کې فلسفي،

ا خلاقي، مذهبي،سیاسي....افکار او مسایل بیان شي ښه کار دی خــو د شــعر ارزښت د یادو شویو اصطلاحاتو له لیرږ سره تړاو لــري او همدغــه تــوکي دي چې د ښکلا ارزښت او د هنریت حد ټاکي زموږ د زمانې ستر شعر پوه، لیکوال او کره وال ارواښاد محمدصدیق روهي صیب په شعر او شاعرۍ کې د اخلاقواو فلسفي په اړه وایي.(علمي پرنسیپونه، تاریخي فکتونه اوفلســفي نظریــې پــه شعر کې راتلاې شي خو د هغو شته والې د شعریت معیار نه ګڼل کیږي.علمي، اخلاقي او فلسفي مفکورې باید (لومړی)شاعرانه شــي. د شــعریت تــا بعیــت ومني، په شعر کې جذب او الونیا شي او بیرته ځــان پــه هنــري میــډیم کــې راڅرګند کړي)

د دې ټولو خبرو، نظریو او نقل قولونو د راوړنې څخه دلتــه موخــه یــوازې او یوازې یو ټکی دی .او هغه د اوسني پښتو شعر ښکلا ده اوبس. کلــه چــې پــه پښتو شعر کې د ښکلا او ښکلي یادونه کیږي نو څرګنــده ده چــې یــا د دغــو ځانګړتیاو لروونکی دی ځکه خو ښکلی ورته وایو او یایې نه لري ځکه پرې یــا د شعار نوم ږدو او یا ورته دعوامو کلیوالو ســاده وزن شــوې عامیانــه خبــرې وایو.دشعر او شاعر په اړه کارپوهان وایي :شــعر پــه وزن لرونکــې ژبــې ســره

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمفکورې، تخییل، عاطفې ترکیب او تړون ته ویل کیږي.او شاعر هغــه څــوک دی چې غیر عادي خبرې کوي خو د محاورې له سویې پورته وي.الفت صیب د شاعر په اړه ویلي دي(تاسې له شعر او شاعر نه حقایق مه غواړۍ شعر حقیقت نه دی جمال دی)او چې داسې ده نو بیا خو شاعر یو ښکلی هنر مند دی چې د اخلاقي، مذهبي،علمي، فلسفي، سیاسي مفکورود تصویرونو او تمثیلونو لپــاره د یو خوږ، ښکلي او شاعرانه طرز ځینې کار اخلي چې کېدای شي د ډیرو لپاره به عقلا ني او د منلو وړ نه وي خو په زړه پورې به وي او هغه چې نه یې مني هم خوند ترې اخلي او خوښوي یې. دغسې بیلګې زموږ پــه پښــتو شــاعری کــې ښایسته ډیرې دي. اروانباد سیف الرحمن سلیم د پښتو اوسني شعر هغه وتلې استازې و چې یو وخت د یوسیاسي بهیر کارنده غړی هم و، چې ډیری شعرونه یې ښه پوخ او ژور سیاسي رنګ او خوند لري. ده په خپل شعر کــې د وخــت د ګوندونو او سیاسي مشرانو کړنې او خپلې نظریې داسې خوږې، شفافې، روانــې او شاعرانه وړاندې کړي چې نوره پرې تمامه ده که څوک د هغه د سیاسي کړو وړو او سیاسي ژوند څخه نا خبره وي نو لومړې خو ورته د هغه د شعرونو ما نــا، او (تحلیل) ګرا ن دی او دویم پکې د هغه سیاسي فکر او پیغام نه شي موندی.

وګورئ: منم رهبر پخپله مخکې لاړو- خو قافله خو یې په شا راوسته

څومره جونګړو ته دې اوروړته کړ- چې خپل محل ته دې رڼا راوسته

یا: اوس خو قافله هم د رهبر سره رهزنه شوه- دا معاشره جوړې دځیلمې بــې ضمیره ده

اویا: قافله دې هم منزل نه ځان خبر کړي--- کله کله رهنما نه لار خطا شي

دغسې فلسفي اوسیاسي افکار د سیلم صیب په شاعرۍ کې ډیر زیات دي.خو د شاعرۍ په ټولو ارزښتونو او معیارونو داسې په تــول پــوره او کــره دي چــې هیڅوک پرې د سطحي خبرو او شعاري لیکنو نوم نه شي ایښودی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـــړي خـــبرې نن هغه د اتحاد
چې باني دی د دې شر او د فسا د
دې نه لویه بدبختي د چمن څه ده
چې ګلونه په ګلچین کړي اعتماد

وګورئ د لته هر څه د سمبولونو په ګل غوټیــو کــې ډیــر خــواږه او شــاعرانه شویدي کنه خبره په بشپړ ډول سیاسي ده. موږ پوهیږو چې دلته چمــن څــه دی.ګلونه څوک دي او ګلچین چاته ویل شوید ی. یا هغــه څــوک دي چــې د اتحاد او ملي یووالي شعارونه ورکوي او د شر اوفساد د مخکښ اوښ مهار هم د دوی په لاس کې و. یا دی او که نوره هم خبره لږه راسپینه کړم نو زه خو وایم چې دا شعرونه یې په هر عصر کې معاصر دي. د ((خو)) ګوته پــرې څــوک نــه شي ایښودلی. او که ووایم چې زموږ د افغانانو اوسني حال ته یــې لیکلــي دي بده به نه وي لکه دا:

یو ورځ به راشي چې حساب به کیږي
یو ورځ په یار راله حساب راکوي
یارانو زه د ښار قاضي خو نه یم
ماله به ولې خدای عذاب راکوي.

اویادا:

خرڅوي یې رهبران په سوداګرو
خدای دې مل شي د وطن او د ملګرو
څه خبر یې چې په کوم لوري دې بیایې
چې روان یې په ګډا اوپه سندرو

دغسې ژوره، رنګینه، ټولنیزه، سیاسي، هنري او په ټوله مانا ښکلې شاعري او ښکلي شعرونه زموږ په اوسنۍ شاعرۍ کې ښه پریمانه دي چې د هر یــو بیــت په شننه او مانا سره پرې یو بشپړ سیاسي اد بي تاریخ لیکل کېدی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګورئ دوه نور افغان نومیالي شاعران ښاغلی دروېش د را نی او رحمت شاه سایل څه وایي؟ یو وایي:

دا خلک ولې انتظار کوي د هغې ورځې
چې باچا مړ وي او وزیر په زولنو تړلی

او بل وایي:

ستا د یدن راته د خپل وطن نظام شو
وړی تړی مې ساتي په زولنو کې

د دواړو شعرونه ډېر ښکلي او ډېر خواږه دي. دا ځکه چې زموږ د زړونو خبرې دي. هغه خبرې چې موږ یا ببخي کولی نه شوې او یا مو دومره ښکلې نه شوې کولی. که نه هسې خو نوره خبره روښانه او واضح ده. په یو بیت کې خلک د اقتدار د خاوندانو د ظلم، بې عدالتۍ او بې ا نصافۍ خبره کوي چې د دوی ورسره هېڅ زور نه رسېږي خو په ځان د الله تعالی له رحمت او پر هغوی یې له قهره نا امېده شوي نه دي. او هغې ورځې ته انتظار باسي چې باچا یې مړ یا وژل شوی وي او وزیر یې په زولنو تړلی عدالت ته روان وي یا راځئ لږ نور هم د دغه بیت شننې ته ورننوځو! دلته شاعر له څومره لرې ځایه دا خبره د تخییل په وزرونو سپروي او وایي چې، دا خلک ولې د هغې یوې ورځې انتظار کوي... خو داسې نه وایي چې د دوی سره باچا او وزیر ظلم کړی او خدای به ترې یوه ورځ د دوی سره د شویو ظلمونو بدله واخلي. که دلته شاعر خبره په دویم ډول یا زموږ له خوښې سره سمه کړې وی نو دغه خوند به په کې بیا هېڅکله نه وای یا لکه د سایل صیب شعر، هغه همداسې نه وایي چې زموږ نظام خراب دی. موږ په کې ((وړي تړي کډه په سر او در په در ګرځو)) نوره خبره لوستوونکي او اورېدونکي ته پر ېږدي یا په بله وینا هغه خبره خپل اشنا ته کوي خو په حقیقت کې د نظام چلوونکي په غوږ وهي او هغوی ته یې ور اوروي. زموږ اوسنی ځوان شعري بهیر که څه هم چې له پخوا ډېر ښه شوی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

لا ښه روان دی خو هغومره تمه چې ترې کېده نه دی. زه په دې لیکنــه کــې د کمزورو شعرونو په اړه نه غږېږم د اوس لپاره د ځوانانو د فکري پیاوړتیــا پــه موخه د نورو هغو پخو او خوږو شاعرانو پر شعرونوخبرې کوم چې شعرونه یــې له هره اړخه په ټوله مانا پوره او کره دي. له هغوی بــه لــومړی د افغــان شــاعر ښاغلی درویش درا نې د ښکلې او خوږې شاعرۍ څو بیتونــه راواخلــم. دغــه ښاغلی وایي:

ستا د تندي تر خال چاپېره ولونه ولونه زلفې
ستا د ښکلا د ښار امیر په زولنو تړلی

زه خو وایم چې ډېر خوږ او ډېر ښکلی دی. د شعر په ټوله ما نا شعر دی. داسې شعر چې هم خوند لري او هم رنګ. هم د خیال او فکر منطقي تــړون لــري. او هم د الفاظو د ترتیب او بوهلو دومره خوږ تسلسل چې سړی یــوې بلــې هغــې ښکلې او رنګینې د نیا ته د خیال او فکر پر وزرونو وړي چې ا نسا نې ذوق یــې تل په لټه کې وي. وګورئ په دې بیت کې الفاظو او مفاهیمو ته د کوم خیــال او فکر د لېږد لپاره دغه ډول منطقي ترتیب او هنري جوړښت ورکــړ شــوی دی. چې ټول مخ یا د مخ ټول حدود په کې د ښکلا د ښار په نوم، د دوو، وروزو تــر منځ د تندي خال په کې د ښکلا د ښار د امیر په نوم، بیا د خال یو خوا بل خوا ولونه، ولونه زلفې د زولنو په نوم یادې شوي او بیا په ټوله کې دا ټول د ښکلا د یو شین ټکي (خال) لپاره په څومره خواږه، شاعرانه او ښکلي تخییــل کــې را نغښتل شوي او انځور شوي. او بیا دا هر څه دومره په تــول پــوره او شــمېرلي بیان شوي چې که لږ څه ترې کم او یا پرې ورزیات شي د بیت د ښکلا ډول ته زیان اړوي. چې دې ته وایي د شاعر د فکر او خیال هغه هنر چــې ده ورپســې کلونه،کلونه د زړه د سرو وینو په بیه خواري کړې ده. لکه چې وایي:

دغه هنر اسانه مه ګڼه درویشه یاره
د زړه په سرو وینو مینځل د غزل توري غواړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دغسې نور د ښاغلي درويش صاحب ګڼ شعرونه چې هر يـو يـې د مينــې، محبت او سياست په ډګرونوکې د ډېرو لويو، لويو ښکلاوو او ما نــاوو لرونکــي دي. وګورئ!

يوازې زه نه يم چې شونډې ښکلوم د ښکلو
د ګل د پاڼو سره دغه کار هوا هم کوي
چې ستا د سترګوپه لارستاوزړه ته ورسېږي
داهڅه کړې ده درويش اودا به بياهم کوي

او يا دا نور:

بېلتونه دا ځل دې نو عمر دومره لنډ شه چې زه
په لمن اوښکې وچوم او جا نان بېرته راشي
چې يې سرې شونډې د يار کله هم ښکل کړي نه دي
تر دغو خلکو خو نو زه بيا په زرواره ښه يم

او يا يې په سياسي ډګر کې دا شعرونه:

مرغلـــــرې زورورو تــــــه ورپر يـــــــږدي
اوښکې خپـل کورتــه کمــزوري راوړي راشـــي
بېلتانه دې د هــر چــا پــه غــم شــريک کــړم
يـــــار د بـــــل درومـــــي او زه ورپســــې ژاړم
درويشه په دې کلــي کــې دی دا عجـب رواج
چې توری يوسړی وهي اوخــان دی بـل ســړی
وړي يې هسې هم غاصب همېشه وړي په زوره
کشکې دا ځل زموږ غنم وکړي د مــار ســرونه
تر سږ يتوب د زرو قدر يو پــه زره زيـات شـو
دلته واړه ښکاري درويشــه تــر دينــار ســرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هر شعر او د شعر هر یو بیت د همدغسې ښکلو خیالونو او تصویرونو سمندرونه دي. هر یو یې د یو کتاب خبرو خزانه ده. هر یو یې خپله، خپله ښکلا، خوند او مزه لري. وګورئ دلته هر ټکی او هر تصویر د تخییل په داسې خوم کې رنګ او پخوي چې د ښکلولو او لوستلو سره ترې د کشش د جذ بې ګوړې څاڅي. یا په بله ما نا هر ټکی یې د احساس د بیان لپاره ژوندي حرکتونه لري. او چې داسې ده نو ځکه یې موږ خوښوو او ستایو. که نه بیا خو ترې ځوان شاعر ښاغلی شاه سعود هغه احساس بېرته اخلي کوم چې ده ټکو او لفظونو ته زموږ د احساس د راپارولو او ژوندي کولو لپاره ورکړی دی. لکه چې وایي:

جا نانه ته چې ور ته ښه نه ګورې
بس له سندرو نه نور لاس اخلم
شاعري نه کوم غزل نه لیکم
له ټکو بېرته خپل احساس اخلم

د بېلګې په توګه د دراني صیب په شعرونو کې ((د غنمو وږي او د مار سرونه)) د ((زورورو مرغلرې)) او د ((کمزورو اوښکې.)) یا د سړیتوب بې قدرۍ او د زرو او دینار زیاته قدر داني، یا د یار د بېلتانه په غم کې دومره محلولېدل او کړېدل چې بیا د نورو د بېلتانه پر مهال د هغوی په غم کې د هغوی سره دی هم ژاړي یا د عشق او ښکلا په پسرلو کې د ښاغلي رحمت شا سایل د احساس او عاطفې عالم ګیره شاعري چې په زړه کې لمبې لري او په لمبو کې بهارونه او بیا په دغو لمبو کې د هغه د یار د مسکو شونډو و ویښېدل او ځلېدل داسې قیامتونه جوړوي چې سړی وایي کشکې ما هم دا قرباني ورکولی شوی او دغو لمبو ته مې ورد نګلي وای څومره به ښه وای لکه چې وایي:

په زړه کې مې لمبې دي په لمبو کې بهارونه
موسکی شونډې دې لا په کې پیدا کړي قیامتونه

او یا دا چې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پښتونخوا ده د ښايست ناوې، د مينې ناوې
دلته به هر سپرلي د ګل د اور جامې کولې

وګورئ!په دغو دواړو بيتونو کې څومره ښکلا پرته ده، څومره خيال پروازي په کې شوې ده. خو پوښتنه دا ده چې د کومې ښکلا او خوند لپاره شاعر دغه منظر کشي کړې ده؟ کومو، کومو ټکو ته يې عيني او ذهني انځورونه اغوستي دي. څه، څه يې د خيال په توپانونو کې شاعرانه کړي دي؟ بس زه په کې يوه خبره هم نه کوم. ټوله خبره تا ښاغلي لوستونکي او زلمي شاعر ته پرېږدم او زه خپل زړه ته د هغه د قناعت لپاره د علي ګل پيوند دا بيت ډالۍ کوم چې وايي:

زما د زمکې خلکو لاړم، ستاسو خپله زما خپله
يو خواړه اوبه خو نه دي، خوند او رنګ هم رانه غواړي

زه د دغو بيتونو شننه تا ښاغلي ته ځکه پرېږدم چې ته د همدغسې يوې ژورې مشاهدې او مانا کولو لپاره فکر وکړې هڅه وکړې. د يو ژور دايمي شعري فکري رياضت لپاره سر په زنګانه شې او بالاخره يوه ورځ ته هم له ډېرې تحليلي او فکري زده کړې وروسته قلم ته ګوتې کړې او هغه څه تصوير او ا نځور کړې چې، لا هم نا ويلي او نا ليکلي پاتې دي. سايل صيب زموږ د زما نې د پښتو شعر هغه سر لارى استازى دى چې زموږ ځوان شاعر کول يې په شاعرا نه پلونو پسې منډ اخيستى او په نيمه تروږميو کې ورپسې پېلوځى په لاس ګرځي. خو فکر کوم چې لا تر اوسه ورته ډېره لاره پاتې ده. خو ښه خبره دا ده چې د رسولو لپاره يې هڅې پرله پسې دي خو بيا هم د هر چا په هر هنر کې خپل، خپل مقام وي که څوک د سايل صيب او د هغه د شعر سره مينه لري نو باور لرم چې يوه ورځ به ورسره خامخا يو ځاى کېږي بيا به تري يا پاتې کېږي او يا به وړا ندې ځي خو زه دلته ځوان شاعر کول ته د دغسې يوې هيلې په هيله د هغه ښاغلي يو څو نور بيتونه هم ډا لۍ کوم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

عشق مو کوو د پښتو رسم مو هم نه ماتوو
مونږه د لرې نه په سترګو ښکلولې سترګې
ما چې کوم بوټي ته کتلي اور يې هم اخيستی
ما دې د داسې ا نتظار په اور سيزلې سترګې
پټې دې داسې کړې چې لا ډکې ټوپکې دې کړې
داسې دې ولې ډکې، ډکې تورولې سترګې

د دې ليکنې له پيله مې دا خبره په زړه وه چې د با با، (د غزل د بابـا) مرحــوم حمزه با با شعرونه به په پای کې راوړم او اوس چې سايل صيب پــه دې بيتونــو کې د سترګو په اړه ډېره ښکلې خبره کړې نو د با با د سترګو په ياد شــعرونو ته مې تلوسه نوره هم زياته شوه او دادی ورمنډه مې کړه. چې وايي:
ستا له سترګو مې لوستل د سترګو زده کړل
اوس لوستل د خپلو سترګو هم رازده کړه
***

سترګې مې سترګو ته راپورته خو کړه
د زړه خبرې مې په سترګو کې دي
ستا د نظر هرې ادا ته رسي
داسې وزرې مې په سترګو کې دي
لوړې د حسن دې روزي شه اشنا
د عشق ژورې مې په سترګو کې دي

يا:

پاتې مې اسرې دي هغو سترګو ته
اوس مې ويښې شپې دي هغو سترګو ته
جار مې ترې د ژوند دا نه، دا نه کړله

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوښکې مې تسبې دي هغو سترګو ته
اوس مې ترې بېلتون لرې ويستی نه شي
سترګې مې نژدې دي هغو سترګو ته

او يا دا:

دا خو ته ولوله چې سترګو کې دي
نورې خبرې مې په زړه پا تې دي
ستا مې ښکلا زما دې زړه واخيستو
تا سره څه ما سره څه پاتې دي

با با د پښتو شاعرۍ او په ځا نګړي ډول د پښتون غزل د رنګينۍ لپاره دومره کار کړی چې له شمېره وتلی دی. بابا نه يوازې دا چې پښتو شاعري ښکلې رنګينه او اهنګينه کړې بلکې د شعريت معراج ته يې هم رسولې. د هغه په شاعرۍ کې يا د هغه د شاعرۍ په هر رګ، رګ کې د پښتون، پښتون نارې د ښکلا، ښکلا خبرې د ښايست، ښايست مرغلرې د خوند او رنګ نغمې او د شرنګ شرونګ سند رې دي.

لوی استاد علامه حبيبي صيب د بابا د غزل په باب ليکي ((زه د حمزه د هنر ښکلی او جامع مظهر هم د ده غزل ګڼم د ده غزل د اوسني پښتو ادب پر اسمان لکه روڼ ستوری داسې بر يښي...)) په ريښتيا چې بابا پښتو غزل ته نوی روح، نوی رنګ او نوې، نوې سا ورکړه. پښتو غزل يې نور هم ښکلی، رنګين او په ريښتينې مانا معاصر کړ داسې معاصر چې د نومونو الفاضو او اصطلاحاتو نيولې بيا تر جما ل، جلال او کماله پورې يې هر څه غيرتي، مېړني،پښتني او توريالي کړه او خپل اشنا، جانان، يار او دلدار خو يې په داسې نومونو ونازول چې بيا تر ننه پورې زموږ کشری کول لګيا دی تقليد کوي لکه نمر مخی، ګل مخې، پښتون حسن پښتنه ښکلا، د حسن سروه، د پښتو چينار، پښتانه بانه، پښتون عشق، پښتنه مينه... د دې نه علاوه يې ښکلې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکلې قافيې، رديفونه، روان او متحرک بحروونه او نور ګڼ هغه څه چې لا مې د قلم ګوتې د هغو د رانيولو او ښکلولو لپاره وخت او شونتيا نه لري ، لکه چې وايي:

سروه ته د حسن يې، چينار زه د پښتو يم

نه کومه ستا د قد قامت غلامي نه کړم

د پښتو شعر يو بل فن کار شاعر او سياستوال اجمل ختټک د بابا د شعر او شاعرۍ په باب وايي ((حمزه په خپل شعر او فن کې ښه کامياب شوی دی. او استاد منل شوی دی. استاد په روايتي مفهوم نه دی. په دې مفهوم چې څه يې وليکل هغه نورو ته نمونه شول)) هوکې په ريښتيا چې د بابا ويناوې زموږ د ټولو لپاره په شعر او بيا په ځانګړي ډول په غزل کې د مشالونو په مثال دي وګورئ!

چې پسرلی په موسېدو ښکار ي ـ

ښکلي ځواني په ويښېدو ښکاري

پياله په سر ګلونه بيا راغلل ـ

د زړه دفتر په خورېدو ښکاري

بابا چې د پښتو غزل په ميدان کې کوم برياليتوبونه تر لاسه کړي دا داسې په اسانۍ نه دي موندل شوي.هغه چې هر څه کښلي د پښتون احساس د ناقرارۍ انجام يې دی. دمې او سا ايستلو ته يې وخت نه دی ورکړی. او دا ځکه چې پښتون عشق لېونی کړی و. داسې لېونی چې تر ټولو هوښيار او د لوی خرد خاوند لکه چې وايي:

چې دې له سترګو پر بوتلی يمه

ايله دې زړه ته رسېدلی يمه

عشقه د پوهې نه هم ستا دی او چت

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې مقام ته رسېدلی يمه
ستا اننگو ته رسېد ل گران وو
لکه د اوښکې څڅېدلی يمه

يا:

پلو دې د مخ اخلم پښتنې خو دا مې واوره
زمري غوندې به گورې شرمېدل به پکې نه وي
حمزه د خپل خرد په بها ته يې پيدا کړې
د يار د کوڅې لارې ورکېدل به پکې نه وي

او يا:

ستا د ساده ساده نظره توبه
د سمندر غوندې ژور وختو
د زړه درزا مې بې سببه نه ده
د مرور اشنا خبر وختو

زما په عقيده خو د الله رب العزت کارونه داسې دي چې يو يې هم بې حکمته او بې معجزې نه وي. که چاته کم ورکوي او که زيات، خو په دغو واړو، ورکړو کې يې خپل غرض او خپل راز خوندي وي.چې له هغو بې شمېرو حکمتونو او رازونو يې يو زموږ د پښتو شاعرۍ د غني او شهکاري کولو لپاره پر موږ حمزه ولوراوه، غني خان يې راکړ، لوی استاد حبيبي يې راپېرزو کړ، اووه ستوري يې رابخشش کړه، ولسي ادب او په هغه کې يې د پښتو لنډيو د تخليق او پنځوونې چل راوښود چې پر دې او هغې د نيا دواړو يې بايد موږ منندوی، شاکر، ذاکر او اطاعت کوونکي و اوسو. خو دا مهال خبره د بابا د خلقت ده او هغه په خپله دا خبره ډېره ښه بيان کړې چې وايي:

حمزه د ښکلا راز يې چې په تا ظاهراوه
شايد ډېرې هستۍ به غزل خوانې جوړېدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بابا هر یو غزل او د غزل هر یو بیت مونږ ته د یوې لوړې شاعرۍ هنري عظمت او ښایست ډېرې وتلې بېلګې دي.لنډه دا چې په ټوله کې د پښتو معاصر غزل د بابا حمزه خان شینواري له شاعرۍ اغېزمن دی او د هغه ونډه په کې تر نورو ټولو هغو چې ځان ته ګوته نیسي ډېره زیاته ده خو افسوس چې زمونږ ځوان کول او اوسنی زلمی شاعر لا اوس هم په سطحه کې دی او د (لیلا ډېره ښایسته ده له مالوچو هم پسته ده)خبرو او ببولالو نه ځان نه دی ازاد کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېړنۍ شاعري

د ښځینه احساس په وړانګو کې

خوبونه د ځوانۍ يې په يو رنګ ارمان يـــې يو وي
اوســـــــبړي په محـــــــل که په کېــــړدۍ کې جينکۍ
په خـــــيال يـــې راوربړي د چا مـــــينه کې او ترې
منـــــــګي په لاره مات کړي په تادۍ کې جينکۍ

(وړمه سباعمر)

پښتنې ښځې دمينې او محبت په دنيا کې د نارينه وو په شـان ځانتـه خپـل ښځينه احساس او ژوره عاطفه لري. د درونـي خواهشـاتود تسـکين لپـاره د ښکلي او ناښکلي د خوښونې ډېر لوړ ذوق او منلې سليقه لري، او دا ځکه چې هغه د شاعر خبره: يو خواړه، اوبه خونه دي خوند او رنګ هم رانه غواړي. يـانې که يوزلمی د يوې پېغلې نه دا هيله کوي، چې:

خـــوره وره غـــېـــړې تـــه راشـــــه
چې پـــه سرکو شـــوندو دې خوله ولګومه

نو يوه پيغله هم د خپل پېغلتوب دجنون له مخې له يوه زلمي سره د محبت او دلدارۍ ارزو لري او ددغسې يوې مستۍ او شوخۍ هيله منه وي لکه چې وايې

ټينــګه مې ونيسه په غـــــــــــيږ کې
د پېغلـــتوب ستــړيا مې وباسه مـــــيينه

د ښځينه احساس د دغسې ر ښتينې غوښتنې او ذوق بيان يوازې په پښــتني ولسي ادب کې د يوې بې نومه او بې نښانه شاعرې له خوا شوی او بس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اوسنۍ معاصره ښځينه شاعرۍ کې چې هر څومره ژوندۍ شعري ټولګې چاپ کړو ، د هيڅ يو دغسې رښتينې ښځينه دروني احساس او ښکلا خوښووني ذوق په کې نه ليدل کيږي، خو په پښتو لنډيو کې ښځه په خپل ښايست کې ډېره ښه غوړ ېدلې، ډوبه شوې او کله کله خو په دغه عاميانه شاعرانه ښځينه بيان کې دخپل حسن د سمندر له تله داسې ملغلرې راوباسي، چې د نارينه سترګې پرې وبر ېښوي او مفتون يې کړي او دا ځکه چې ښځې د پښتون ملت په هستۍ کې بس همدا وسيله (ښاېست او ښځمنتوب) د يوې اغېزمنې وسيلې په توګه ورپاتې دی که نه نور خو يې د تاريخ په اوږدو کې تل د نارينه سالارۍ تر جغ لاندې پېړۍ، پېړۍ له کړاونو ډک ژوند تېر کړی، خو يوازې پښتو لنډۍ دي، چې د افغان ښځو د دغه غمجن تقدير سمه او دقيقه درجه بندي يې کړې او لايې کوښښ کړی، چې د ښځينه ژوند د تراژېديو غم لړلی داستان د مسلط نارينه د ټولو کړو، وړو سره يو ځای د تاريخ پاڼو ته وخت پر وخت وسپاري، خو افسوس چې زموږ اوسنۍ لوستې مېرمنې، ليکوالې او شاعرانې د بيان او ازادۍ په دې دور کې د خپلو لوړو مسلکي او عرفاني پوهو او هوښياريو سره، سره بيا هم نه شي کولای، چې د پښتنې ښځې د حقيقي دردېدلې ژوند دقيقه انځورګري وکړي، چې دا په ښځينه پښتو ادب کې ډېره لويه تشه ده.

که څه هم چې نارينه وو لوستو او نالوستو شاعرانو ښځه زياته ستايلې ، خو د ښځينه شاعرۍ ستره ښېګڼه همداده ، چې په هغې کې ښځه په خپله ځان ستايې، او خپلې دروني غوښتنې او نورهغه څه ، چې هغه ترې اغېزمنه او اندېښمنه ده، په خپله بيانوي، خو څنګه يې بيانوي؟

دومره دقيق ، ژور او هنري چې ډېر ځله يې هغسې زموږ لوستي او مسلکې شاعران هم نه شي بيانولی، چې زموږ د دې ليکنې تر ټولو لومړنۍ پوښتنه او غوښتنه همداده، چې ولې زموږ لوستي شاعران او په ځانګړې ډول ښځمنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعرانې د هغو نالوستو او بې نومه ښځينه شاعرانو په خبر د خپل دروني احساس د بيان ښه انځورګري نشي کولای، چې دغه کار بيا کله کله نارينه شاعرانو کړی، خوهغوی هم يوازې د ښځينه احساس له زرګونو ذرو څخه يوه، يوه ذره بيان کړې، چې لومړنی نوښتګر يې د پښتو ادبياتو پلار خان بابا دی او له هغه را وروسته بيا تر ننه پورې کله کله نورو ډېرو زلميو شاعرانو هم دغه کار کړی، چې کېدای شي دا به د دوی تولو خپلې خوښوونې وي، چې د ښځينه احساس دروني غوښتنې وړاندې کړي، لکه ستر خوشال بابا چې د خپلې يوې ارتينې له اړخه وايې:

نوربه مخ په آيينه برابرنه کړم
نه به دواړه سترګې توري په رانجه کړم
نه به ماتې څنې په مخ پر برېږدم
نه به لاندې باندې لب په پانو سره کړم
هغه يارچې چېرته وي خوشحال دې اوسي
دی دې خپله خوشحالي کا غم به زه کړم

بيانو د پېړيو، پېړيو راهيسې او په ځانګړې ډول زموږ د اوسنۍ پېړۍ شاعرانو د خان بابا په پله تلل پيل کړي او دغه د ښځينه ذوق او احساس دروني غوښتنې يې د هغوی له مورچله کړي، چې له خان بابا راوروسته به يې لومړنی ولسي شاعر اروابناد ملنګ جان راواخلو دی وايې:

نوی موسم نوی بهاردی
سينو مې وسپړل ګلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رانــــــه جــدا د مينې ياردی
ځکه مې ځي په مــخ رودونه

***

دا اوسني زلمي به څه کړم
چې ډول يې وي غيرت يې نه وي
خپل پښغلتوب به پرې ور نه کړم
چې ډول يې وي غيرت يې نه وي
سر مې له هغو زلمو ځار دی
چې په وطن ور کړي سرونه

اول خو په دې ټول پوهېږو، چې د پښغلو د سينو د ګلونو سپړلو موســم کلــه او ځنګه وي او بل دا چې يوازې د پښغلو سينې ګلونه سپړي که د زلميو سينې هم دغه کار کولی شي؟

په دغو دوو بيتونو کې د ښځينه احساس د بيان د ټولو ځانګړنو او سپړنو ســره سره دا سپړنې هم شته، چې د پښتنې مينې او محبت د چاپېريال د نورو ډېرو محروميو او ناهيلو انځورګري يې هم کړې ده.

همدا راز لکه ځنګه چې د ملنګ جان اکثره شاعري وطني او حماسي ښه پوخ رنګ لري، نو د مينې او محبت د خبرو ترڅنګ يې دوطن د ازادۍ لپاره هــم د پښغلو د لښکرو په جوړېدا فکر کړی اود ښځينه احساس د څرګندولو په موخه يې بيا داسې هم ليکلي:

راځئ خوېندو چې جوړ کړو موږ د پيغلو ښه لښکر
خــونددزلـــمونه شته ، نه په کـــــوز او نه پــه بر

يا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه د وطن لوريم دبانىگه زلمو ياره يم
ورک دې کـــــه بشـــــرله مــا

له ملنګ جانه چې راتېر شو اروانښاد الفت صيب د پښتو ادبياتو په تاريخ کـې هغه پېځم ستوری دی ، چې لوی استاد پوهاند علامه حبيبـي صـيب ورتـه د انساني مينې شاعر نوم ورکړی و . هغه دژوند په هرډګر کې ښې په تول پـوره ليکنې اوشاعري کړې ، چې په شاعری کې يې د ښځينه احساس دځرګنـدولو ډېرې ښېلګې شته، چې دلته به يې يوازې دا دوه بيتونه راواخلم :

اختيار مې د ځان نشته دی د جـبرپه مذهب يم
داد مـــې خـــپلې خوښـــې اورضا ته نه پريږدي
هېڅ نه شمه ويلی چې په کوم کور کې به سوځم
زمـــا د زړه لاليه څـــوک مې تاته نـــه پريـــږدي

که څه هم د مشرانو لپاره ددې شعر تفسير او تفصيل ته اړتيـا نشـته ، خـو د کشرانو لپاره به دومره ووايم ، چې الفت صيب د هغو ليکوالو له ډلـې څخـه و ، چې د پېغلو او زلميوخوښه يې د ژوند دملګري په غوراوي کې تـر هـر څـه د اسلام په رڼا کې غوره ګڼله او بيا په ټولو ټولنيزو چارو کـې د پېغلـو او زلميـو خپلې خوښې ته پر ېښودل ، خو يې ددغسې وينـا وو مهـم ټکـي وو او دغـه پورتني بيتونه ، خو يې د هر پلار لپاره د پند او نصيحت ډېر ښـه درس ګڼلـی شو او د يوې لور د ريښتني ښځينه احساس د انځورګرۍ ښې ښېلګې يـې هـم بللی شو.
همداشان ځوانيمرګ مصري خان خاطر افريدی يو له هغو شاعرانو څخه دی، چې په ډېرو غزلونو کې يې ضرور يو بيت دوه د ښځينه احساس د بيان خـوارِه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري او دغه خواره او خوږې خبرې يې بيا په رښتيا دومره خوږې بيـان شـوي، چې هغه د نصرالله حافظ صيب خبره:

که دا خبرې د خـــــوراک شی وی
حافظ به ستا ټولې خوږې خبرې

لکه دا لاندې بيتونه:

خلک پرې تېر شـــوي د سرونو نه
خوله رانه خاطرپه تشه خوله غواړي

***

خاطـــــــره زه د تانه چـــاوړې يم
واربه دې راشي که لږ واردې وکړو

***

ډېر يـــــې غريو نيولي راکتلي دي
لږه به خاطـــــــر ته په خندا شمه

د خاطر افريدي په دې بيتونو کې هم د وضاحت او سپړنې لپاره څه نه دي پاتې شوي او د شاعرۍ پر ټولو خوږو پوره او کره دي، خـو بيـا هـم دربغـه چـې د خوارک شی نه دی!!

که له اروابنادو شاعرانو را تېر شو، نو زموږ د نن په ژونديو کې هـم ښـه ډېـر زلمي شاعران شته، چې د ښې خوږې، هنري، نوښتيزې او لوړې شـاعرۍ تـر څنګ يې دخپلې ځوانۍ د زلميتوب تجربې او خاطرې په دومره لـوړه هنـري، نازکه، مهينه او اهنګينه ژبه بيان کړي، چـې د هـر ذوق لرونکـي لوسـتونکي هنري تنده ډېره ښه ماتولی شي، چې د دغې ډلې لـومړنی شـاعر بـه محمـد صديق کاوون توپاني صيب راواخلو، دی وايې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د ښـــــيښو او ښاپيـــرو وطــــن دی
دلتــــه بــې ځايه اندېښــنې مـــه کوه
غبرګ کې مې نيسه ښکلوه مې شونډې
ته هــــم زلـــمی يې بهانې مه کوه

ترکومه ځايه، چې زه خبر يم دا شعر د کاوون صـيب د ژونــد د يــوې ژونـدۍ خاطرې انځورګري لري، چې په کوم بهرني هېواد کې د سفر پر مهــال ورســره مخامخ شوی و او يوې بهرنۍ پېغلې ترې د يوې خوږې شــېبې او ناســتې پـر مهال همدغه غوښتنه کړې وه، چې په ځواب کې يې کاوون صيب ښه ښــکلی اوږد نظم ليکلی، چې موږ ترې دلته د خپلې ليکنې لپاره همدادوه خواږه بېتونه رابېل کړل ، چې ديوې نوتاندې پېغلې د ښځينه احساس او غوښتنې ډېره ښه او خوږه بېلګه يې ګڼلی شو . د هغې بهرنۍ پېغلې غوښتنې اوهيلې ته په پـام سره که زموږ د پښتنو پېغلو او زلميو ميينتوبونه او بيا په دې کې د دوی د ژوند نور اړخونه په نظرکې ونيسو، نو بې له شکه چې زموږ هره پېغله او هـر زلمـی دغسې غوښتنې او هيلې لري، خو هغه د سايل صيب په خبره، چې:

په خوله مې مهر دی ويلی نه شـــــم
په سترګو، سترګو کـــــې سلام واخله

يا :

د پښتــــــنوالـــــې درونـــــه پتـــه
زما په خوله دې لاس نيول ګونګه دې کړمه

او دې ته ورته په زرګونو نورې خبرې، چې زموږ د کلتوري محــدوديتونو پــوره پوره عکاسي او انځورګري پکې شوې، چې نور يې نو عيــان تــه د بيــان اړتيــا نشته، خو هغه څه چې نه زموږ کلتوري ارزښتونو ته زيــان اړوي اونــه پکــې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتنې پېغلې حيا او ښکلاته څه تاوان رسېږي، بيا ولې نا ويلـــي او پـــټ پـــاتې شي؟
لکه داسې يو څه، چې ځوان ا و تاند شاعر ښاغلی شـــفيق الله شـــاداب يـــې د خپلې درخو له اړخه وايې:

يه د ګيلې نه دې قربان شمه خو څه وکړمه
پرون په تلوکـــــــې در کتلو ته راجوړه نه شوم
والله چـــې ډېره د ارمان په لمبو وسومه خو
شـــادابه زه دې خپلولو ته راجوړه نه شوم

چې ماته پرې هغه د يوې بلې پېغلې يوه خوږه وينا را په زړه شوه چې وايي:
مينه کې ستا نه کمه نه يم
کم عقله نه يم چې پرې کلي خبرومه

او بالاخره زموږ په ټوله پښتنه مېړنۍ شاعرۍ کې دغسې ډېـــرې بـــې شـــمېره بېلګې شته، چې د ښځمنې مينې د بيان او اظهار ښې په زړه پورې نمونې يـــې ګڼلی شو، خو له بده مرغه چې زموږ د معاصرو ښځينه شاعرانو پـــه هـــېڅ يـــوه شعري چاپي ټولګه کې داسې الفاظ ا و مفاهيم نشته، چې د ښځينه احساس او ذوق په رنګ، رنګ شوي وي او که په يو ګل پسرلی کېږي، نو بيا خو يو څـــوک شته، چې دغه کار يې کړی او لا دومره خوږ او ښکلی يې کـــړی چـــې د پښـــتو لنډيو اتلان ورته هم کله کله د مانا او نازک خيالۍ په ډګر کې سر ټيټوي، چـــې هغه د پښتنې شاعرۍ او ليکوالۍ وتلې او نوميالۍ څېره آغلې حسينه ګـــل ده. هغې د مينې او محبت په دنيا کې خپله شاعري د انساني ژوند د نورو اړخونو د بيان ترڅنګ د ښځينه احساس د بيان په ډګر کې هم دومره پـــه زړه پـــورې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنګینه کړي، چې له ډېرې رنګینۍ او خوږلنۍ ورته د لوستلو پر مهال د سـړي زړه اوبه اوبه کېږي او نه شي کولای، چې یوه شېبه یې هم د خوږو یادونــه لــه زړه نه وباسي، چې ډېرې ښې ښېلګې یې د هغې په ازادو شعرونو کـې پر ېمانــه موندلی شو، خو دلته به یې یوه ښکلی غزله ددې لیکنــې د ښــې پــای لپــاره راوړو، چې لیکي:

ښه په ښکاره او ښــه پــه نــړه مـــــــــې کــړي
دومــره مــې ښــکل کــړې چــې اوتــره مــې کــړي
زه د فـــــن کار لالـــي په فـــــن کـــــې اوســم
ساز تــه مــــې وســپاري سنـــــدره مې کــړي
پټه مــې نــه کــړی شـــــــي پــه زړه کــې اشــنا
پــه خـــــوله مــې راولــي خـــــبره مې کــړي
چــې دا یــې زور دی او کـــه اور د مــــــــــینې
لــکه تــوده تبــــــه شـــېبره مـــــــــې کـــړي
د قربـــــــت هــــــره حوصــله مــې مـــړه کــړي
د یو نــازکې لمحـــــــې وېــره مـــــــــې کــــړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په جنسي مسايلو کې د خوشال بابا تجربې او لارښوونې

وايي چې ((په اوبو کې مخ پورته تګ قوت او جرات غواړي او د اوبو له جريان سره موافق تګ مړه کبان هم کولی شي)) مانا دا چې د وخت د نابرابريو، ظلمونو او ناروااوو په وړاندې د اعتراض غږ پورته کول او هغه غندل قوت او زړورتيا غواړي او برعکس يې په روانو اوبو کې د مړو کبانو موافق تګ ته ورته دي. دا د ټولنيز ژوند د نا انډوليو او بې عدالتيو لپاره له طبيعت څخه يوه ژوندۍ بېلګه وه، خو د انساني ژوند په نورو اړخونو کې هم داسې ډېر څه شته، چې هر څوک يې د بيان او ليکنې لپاره منطقي دلايل او زړورتيا نه لري. دغه ناويلې خبرې د ښځې او نارينه يا ښځې او مېړه د کورني، جنسي او عشقي ژوند ځينې داسې کيسې او پېښې دي، چې هغه د چا بزرګ خبره، د شپې هر څوک ډار ېږي خو، څوک يې وايي او څوک يې نه. خو د پښتو ادب پلار ستر خوشال بابا په خپلو ويناوو، ښوونيزو پندونو او شعرونو کې د جنسي مسايلو په اړه ډېر ګټور نصيحتونه او مسايل وړاندې کړي چې تر دا مهاله هم پخواني او هم اوسني ليکوال او شاعران د دغه ډول ارزښتمنو ويناوو له بيان او اظهار څخه عاجز وو او دي د بابا له کتابونو او ويناوو دا ډېر ښه څرګندېږي چې د ژوند په ډېرو بېلابېلو خواوو کې يې پوره، پوره تجربه لرله، د خانۍ او سردارۍ ژوند يې تېر کړی. له پلار نيکه څخه خان او سردار پاتې شوی لکه چې وايي:

په اباوو په اجداد خان و سردار يم
کار نامې لرم د جنګ او د جدال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خان بابا په اړه ډول، ډول اقوال موجود دي. د ده د (۲۶) زامنو، له (۲۰) زیاتو ښځو او د ګڼ شمېر وینځو یادونه هم شوې او د یوه فوق العاده استعداد په لرلو کې خو یې هېڅ (خو) نه شته، لیکلي کتابونه یې هم زما د اورېدلو له مخې تر (۲۵۰) پورته ښودل شوي. د څو اتیا کالو په شاوخوا کې یې ژوند کړی. د ده له ویناوو او شعرونو دا ډېر ښه څرګندېږي، چې ډېر ((ینده)) عشقي، ښکلا پالونکی او ښکلا خوښوونکی و او په جنسي تعلقاتو او مسایلو کې د علمي او نظري ډېرې لوړې تجربې خاوند و، دی د شعر په ژبه د جنسي لارښوونو لپاره ګڼ شمېر شعرونه لري، چې دلته به یې د شعر او شاعری له نرۍ څخه یو شمیر شعرونه او بیتونه د بېلګواوشننو سره یو ځای وړاندې کړم لکه چې وایې:

په هفته کې صحبت یو ځله بایده دی
که هر څو دربانـدې عشق وي زورور
د صحبت په کار کې ډېر فکر بایده دی
څورب اس شي په یوه ګوزار ډنګر
د زړې ښځې صحبت دی لکه زهر
هر سړی دې ځنې وکاندي حذر
د هغې ښځې صحبت لکه دارو دی
چې یې لور نه وي زوولې یا پسر
که دې لاس په بکره بر شي پرې یې مه ږده
که دې ځای شي په هغه جهان سقر
د مخ رنګ تازه کوي صحبت د بکرې
ورکوي سستي د تن درد، د کمر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بابا د خپلو ټولو جنسي کړنو او تجربو د اعتراف تر څنګ په خپله هم په دغـه کار کې دومره پر مخ تللی، چې د نورو ډېرو له وسه پوره لېرې او آخوا کار دی، خو بیا هم هغو ته چې د دغه کار ډېر لېوال دي د جنســي لوبغـاړیو د زیـان او تاوان په اړه داسې یوه نادره وینا هم لري:

د شهوت په نغوته مه ځه شهوت اور دی
په دا اور د ډېرو سوي دي کورونه

یا:

د صحبت په کار کې ډېر فکر بایده دی
له صحبته پیدا کېږي خیر و شر

د بابا د ویناوو او شعرونو نه دا هم ډېر ښه څرګندېږي چې په نفسي او جنســي خواهشاتو ډېر مئین و، سره له دې چې د عملي کار پر زیانونو یې هم ښه خبـر و، خو بیا هم پر زړه یې ارمان نه دی پرېښودی او څه چې یې زړه غوښتي، هغه یې تر سره کړي. لکه چې وایي:

زه د (غ) د لاسه چاوو ته فریاد کړم
لمونځ زما له لاسه ووځي چې (ک) یاد کړم
په درست کال به مخ ناولي(ک) ته پروت وم
په حېرت شم چې په یاد هغه فساد کړم
کله لس کله زیات کم کله تر شلو
د دخول ویل وچاوو ته تعداد کړم

خو د دغو ټولو کارنامو او یادنامو سره،سره بیا هم بابا وایي، چې:

د زړه مینه یې په ښکلو ماته نه کړه
خوار خوشال به د دنیا نه دا ارمان وړي

یا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

که هزار کاله شېخي کوې خوشاله

چې ښه ښکلی درنږدې شي خوله يې ښکل کړه

اروانښاد استاد محمد صديق روهي د بابا په اړه د هغه د کلياتو د دويم ټوک پـه سريزه کې ليکي: ((خوشال د پښتنو لپاره يو اخلاقي ايډيال ګڼل کېږي. خان د لمونځ اودس او روژې ډېر پابند و ډېر ريښتينی صـاف ګـو، سـړی و اګـر کـه جنسي جذبات پرې ډېر غالب وو خو د هغو د تسکين لپاره يې نا جايزه طريقې نه وې استعمال کړې. په حرم کې يې وينځې هم وې، خو د دې لپـاره د هغـې زمانې د معاشرت حالات ذمه وار وو. خان ډېر تورزن، شجاع او خود داره سړی و او همدا راز په کتاب، سرود او ښاېست ډېر مئين و.)) د خپلو جنسي کارنامو په اړه چې خان بابا کومې يادونې او کيسې کړې، د هغوی د لا روښانتيا لپاره دا هم وايي:

لــــه پرديـــو مـــې توبـــه واړه پـــه خپلـــو
د ځوانيـــه حـــال بـــه هـــم درتـــه پـــه يـــاد کـــړم
چـــې مـــلا بـــه بانـــګ نمـــاز وی مـــا بـــه (ک ...) غـــو
د روژې پـــه ښـــه ثـــواب بـــه يـــې نـــا ښـــاد کـــړم
ورځ و شـــپه راتـــه مـــخ ځـــټ وي لـــس پيـــنځلس
ګـــوی مګـــوی ويـــل لـــږ نـــه دي چـــې يـــې يـــاد کـــړم
نه په حيض، نه پـه نفـاس لـه مـا ځـوک خـلاص وو
ځـــه د (غ) ناســـازې چـــارې پـــه فريـــاد کـــړم
چـــې مـــې (غ) دا هســـې بـــد دی ګومـــان مـــه کـــړه
ځکـــه خـــدای پـــه ډېـــر اولاد کـــې بـــد اولاد کـــړم

بابا چې د ځوانۍ د لېونتوب په وخت کـې د جنســي، عشــقي او نــورو خونــد اخيستو په اړه څه کړي هغه هم د نــورو د هغــو ســره ډېــرې ژورې او جــوتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښېلووني لري، خو په پيرۍ او بوډاتوب کې هم ورپسې ډېر ځوانان او پــه تېــره اوس مهال ځوان کهول نه شي رسېدی، خو بابا د ځوانانو ياد او حــال هــم لــه خيال و انده نه باسي او وايي:

زه چې زوړ يم دا مې حال دی

د ځوانانو به څه حال وي

درسته شپه د (غ) د لاسه

درازي په ما مهال وي

ورځ و شپه مې دا فکرونه

که واده مې کال په کال وي

تر اوو ياو کالو تېر شوم

واويلا مې ښه جمال وي

نوره خپله ليکنه رانغاړم خو ټولو کشرانو لوستونکو ته يوه خبــره کــول اړينــه گڼم او هغه دا چې که د خان بابا د عاشقانه نظرياتو او تجربو نه د گټې او خونــد اخيستنې سره مينه لرئ، نو د هغه ټول کتابونه لږ تر لږه يو ځل خامخا ولــولئ خو په ځانگړې ډول يې د شعرونو دويم ټوک له ياده مه باسئ. د دې ليکنــې د ښې پای لپاره د بابا دوه، د بېلابېلو موضوعاتو په اړه ښــکلي شــعرونه را اخلــو چې يو يې د يوې ښې او نامې ښځې بېلابېل صفتونه بيانوي او بل يــې د يــوې ناکاره ښځې د ناکاره خويونو يادونه ده:

ښـــځه ښـــکلې ښايســـته پـــاکيزه بويـــه

چـــې يـــې پـــلار نيکـــه لـــه ځايـــه معتبـــر

شـــــــرمناکه، پـــــــرده پوښـــــــه دلاوره

اراســـته پـــه عقـــل و هـــوش پـــه ښـــه هنـــر

نـــه وهمـــي نـــه وسواســـي نـــه بدمعاشـــه

نـــه يـــې مينـــه پـــه دنيـــا نـــه زر زيـــور

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر مېرمنــې وينځــه ښــه ده پــه ښــه خــوی کــې
نــه مېــرمن چـــې نــه يــې خـــوی وي نــه بشـــر
کـــه دا هســـــې محبوبـــه پـــه لاس کېـــوځې
لـــه وجـــوده يـــې پيـــدا شــــي ښـــه بشـــر

او دا هماغه....

ته چې سر له دېــوال هســک کــړې ســړی ګــورې
د(ک) تـــاو نېښــــې دې نشـــته تـــر دا نـــورې
کـــه دې زړه د(غ) پـــه عشـــق نـــه وي بـــاييللی
د واده پـــه ويـــر څـــه هـــر لـــوري تـــه خـــورې
پـــرده پوښـــې بـــه ضـــرور وځــــي نمانځـــه تـــه
ســــترګې وازې پـــه بـــازار ګرځــــي ســـرتورې
يـــا يـــې نبـــت د کاســـيرۍ يـــا د مېـــړه وي
هره کونــډه چــې لاس ســره کــه ســترګې تــورې
پـــه هغــــې بانــــدې ګـــواهي د بـــدۍ ولـــه
چې يــې ګشــت پــه نــورو خونــو خپــل ورپــورې
د مېـــړه پـــه رېـــره نـــه خانـــدي نـــو څـــه کـــا
چـــې د بـــل ســـره خبـــرې کـــا خمســـورې
د خوشـــحال ويـــل بـــه بـــې مضـــمونه نـــه وي
چېـــرې نـــه چـــې يـــې مزاقـــو ســـره شـــمورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاطری که خاطرې؟!

څو ورځې مخکې مې د اسداباد په ښارکې د يو کتاب پلورنځې مخې ته په يو کتاب ګوتې سترګې ونښتې، چې ښه غټ پرې په غټ ليک ليکل شوي وو (خاطرى) او د دې ليک لاندې بيا يو غټ چشمکي تصوير په کتاب پورې نښتى و، چې په لومړي سر کې د دغه عکس په ليدو سره سړی داسې اندي لکه چې خاطرى همدا دى! ؟

د عکس لاندې ليکل شوي: ليک شيرزمان صادق کونړى.

کله چې مې دغه د خاطري کتاب لاسته راوړ. لاندې باندې مې ورته وکتل، لړليک او پر کتاب ليکل شوې سريزه او څه نورې ليکنې مې ولوستې، نو په دې پوه شوم، چې دا خاطرى نه خاطرې دي، خو د کتاب پر مخ دغه سرليک په غوښتي يا ناغوښتي ډول همداسې په همدغه د خاطرى په مانا ځلېږي.

دغه کتابګوتى خاطرى د ۱۳۸۱ ل کال د زمري د مياشتې په ۳۰مه نېټه د شيرزمان صادق کونړى ليکنه په نوم د ۱۰۰۰ ټوکو په شمېر له چاپه راوتلى، چې ټول ټال په کې ۵۷ ليکنې په بېلو، بېلو نومونو چاپ شوي.

په دغه کتابګي باندې يو مشهور ليکوال نشتر صيب لومړى سريزه ليکلې او بيا وروسته د نشتر صيب پر ليکنه باندې د کتاب ليکونکي هم د ياداشت په نوم څه ليکلي. نشتر صيب د خاطرى د سريزې په يو ځاى کې ليکلي، چې د صادق صاحب شعر خو په رښتيا د يوځانګړي ارزښت کيف لري، صادق صيب په خپل شعرکې ډېره ژوره محتوا لټوي ...

خو د کتاب ليکونکي د نشتر صيب ځينې خبرې رد کړي او ليکي: (دغه کومه سريزه چې نشتر صيب زما په شعر شاعرىليکلې ده، زه له حقيقته لرې بولم ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه فقط دومره کولی شم، چې قافه او جمله بندي په ډېر مشکل برابــر کــړم او بس...) دا چې شعر هغه احساس او عاطفه په انسان کې روزي. چې ژوند پــرې ولاړ دی، هیله پرې ژوندۍ ده، د ژوند سره مینه په کې نغښتې، نو د همدغسې ویناوو د لا پخلي لپاره نوموړی خاطری ما په ډېر غور ټکي په ټکي او لیکه پــر لیکه له پیله تر پایه ولوست، خو دا چې ((په دیوان کې یو غزل د انتخاب وي)) نو ما هم د خپلې شعري سلیقې له مخې دغه څو بیتونه ترې غوره کړل چې:

ماترې دواړه لاس د مینې تاو راتاو کړل

لکه خورمه وه د ګل خوره وره شــــوه

په رښتیا سره، چې د مینې او محبت خبرې کــه هــر څــومره ســاده او بــې ساخته وي، هغومره ښې وي او په سړي ښې لګي او بیا خو چې په کومه خبــره کې د مینې او محبت جلوه وي، هغه که په هرعبارت وي، شــعر دی او همــدغو خبرو ته شعر ویل کیږیاو صادق صیب لیکي :

غماز زموږ په کور او کلــي کې دېره وهلې

په خوب ویده زما په غیږه کې جانان وژني

نو خبره لا خوږه، لا مینه وړې او په زړه پورې شوه او د مینې پــه غیــږه کــې د ویده جانان وژنه هغه څه دي، چې ریښتنی انځور زموږ سترګو تــه دروي، کــه څه هم چې دا به هغه غماز نه وي، کوم چې موږ یې پېژنو او نه به هغــه جانــان وي چې زموږ په ظاهري خیال او اند کې ځای لري، خو بیا هم خبره د جانان ده او د جانان خبره هر ځای کې چې وي، د مینــې، ســتاینې او خواخــوږۍ وړ ده دغسې ډېر میین او میینان په ویدو وژل شوي خو په خوږه غیږه کــې وژنــه او هغې ته په غېږ، غېږ کتل دا ډېره ګرانه او سخته خبــره ده دغســې د ســترګو لیدلي حال ته زړه ټینګول، د کاڼي زړه غواړي، خو دلته په خپــل ټــول خونــد سره راوړل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د دي ټولو ښکلاوو، ځانګړتیاوو او ماناوو سره، سره بیا هم د انسان روح او ذوق نورو ښکلاوو. خوندونو او رنګونو ته اړتیا لري او دغسې د یو بل روحي تسکین او تسل لپاره نور شیان دي. نورې ښکلاوې او اړتیاوې دي، ځکه چې: ((یو خواړه اوبه خو نه دي، خوند او رنګ هم رانه غواړي)) نو د همدغې اړتیا او ضرورت پر بنسټ په همدغه خاطري کې یو ځای داسې هم لولو:

سپرلیه راشه دې زمـوږ خزان وهلـــــــي کورته
چې لږه ساه در پکې اوباسو او رنګ واخـــــــــلو
او ستا د ښـــــکلا په نوي دور کې قدم پورته کړو
د خپل باقي نیمګړي عمر نه څه خـــــوند واخلو

خو زموږ د زمانې یو نومیالی شاعر او لیکوال لیکي :
((شعر د زړه غږ دی او د زړه غږ د منطق له غږ څخه ډېر قوي دی، که یو شاعر د نورو په شان هر چا ته او هر شي ته سر ټیټوي او په فکر کې یې د بغاوت جذبه نه وي موجوده، له هغه نه د ښه شعر هیله نه شې کېدای، شاعر ته دا هم نه ښایي، چې د زاړه منطق درس د عقل له زاړه بوډا څخه واخلي او په زړه لاره په زاړه فکر پسې لاړ شي، د شاعر نظر باید د نورو غوندې نه وي او هرڅه په بل شان او بل رنګ ووینې، ځکه چې د شعر او ادب دنیا بېله ده. شاعر باید په هر څه او هر وخت کې زړه ته رجوع وکړي او ډېر حساس زړه ولـري، شـعر او ادب د بشر علایق، د دین او مذهب سره ټینګوي، هغه څه چې انسان د مادیت د غلامۍ او بت پرستۍ نه ساتي شـعر دی عارفانـه ذوق، انسـاني عاطفـه او حکیمانه شعور د شعر په نغمو وده کړي)) خو افسوس، چې:

جوداني قدر یولعل پکې پیداشي
نور همه واړه د تورو کاڼو غردی

نو دلته همداسې شوي او همداسې وشول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غير له دغو څو بيتونو، چې ما ترې د ښو بيتونو په نوم غوره کړي او هغه هم په ټول شعر يا غزل کې همدغه يو، يو بيت و، نور ټول کتاب هسې هغــه، دغــه د ژوند د تجربو عادي خبري دي، چې د شعر په نامه وړانــدې شــوي او پلــورل شوي دي.

داسې نمونې او بېلګې، چې نه پکې شعري نوښت او ابتکار شــته او نــه هنــري تخيل، نه خوند لري او نه رنګ، يوازې او يوازې تکراري، سر ســري خبــرې او لاپې شاپې، چې:

اى مــل شــوى د افغــان ســتر قهرمــان ولــسه
اى په تاريخ کې ازموده پــه درســت جهــان ولســه
لکه وجود د لاســو ګــوتې پــه يــو شمــير و رونــه
د يــو ټاټوبــي يو واحــد ملت پــه څيــر ورونـــــه
وسله يې واخيسته ورور يې مړ کړو ځان يې مــړ کــړو
تاريخ يې وواژه ستر لوړى نوم نشيــــان يې مړ کــړو
نو دا خو اسلام نه دى پښتو نه ده او غيرت هم نــه دى
نه کوم نوښـــت دى نه ميړانه شــجاعت هــم نــه دى
خوشې عبس پــه چــوپړى د بــل د پــاره ورونـــــو
خالي ســرونه تــش کالبــوط پــه دغــه لاره ورونــو

او دغسې نورې په لسګونو بېلګې. چې هېڅ په لوستلو او ليکلو نه ارزي او غير له دې نه، چې يوازې او يوازې وزن لري او کله، کله يې هغه وزن هــم مــات او نيمګړى کړى او خبره يې نوره هم خرابه او بې خونده کړې. لکه دا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلـــی مـــې وژاړم کـــه کـــور کـــه وران کابـــل وژاړم
خلکـــه یـــو ځلـــې وژاړم کـــه پـــه ځوځـــل وژاړم
یو خواته یو ورور شهید پروت بل خواته بل ورور شـهید
څـــه وکـــړم یـــو تـــه وژاړم کـــه دا بـــل وژاړم
چونتې تالا شـوی تور پېکـی پـــکې د مـور وسـوځېد
زه یـې ویښـتان کړمــه راټـول کـه یـې اوربـل وژاړم

او زه یې په کوم کوم شعر وژاړم او په کومه یوه به یې څه خبرې او څه ولیکم، خو ټول په ټول همدغسې در واخلئ او موټی د خروار په نوم یې وګورئ ټـول هسې هغه دغه لیکل شوي، هېڅ داسې څه په کې نه تر سترګو کیږې، چې زړه پري خوږ شې، هنري او شعري تنده پري ماته شي. دا د شـعر لیکلـو او شـعر لوستلو نه د انسان زړه توروي. او دغسې په شعر او شاعرۍ باندې ملنډې وهل او په شعر او شاعرۍ پسې وروسته اوازونه کول دي، چې څو نورو ببلګو ته یې ستاسې حوصله غواړم، چې د ګناه په شعر، کې یې د لیلا په تور څنګه وژلی؟!

په تـــــور د میــــنې د لیلی مـــــې وژني
خلـــکه پـــه ظلـــم ناروا مـــــې وژنـــــي
وطـــن خو مـــور ده کونړی صـــــادقه
د خپلې مور سه په دې وفا مې وژنـــــــــــي

×××

دغـــــه کنـدې دا کورونه دا د یار کلی دی
د ډېر پخـــوا نه مشهور مـزادار کـــلی دی
زه خو ورځمه که غماز مې لارې بندې نه کـــړي
زمونږ د دواړو کلی دی د چا د پلار کلی دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

×××

وګورئ د وزني او سېلابي نيمګړتياوو، سره، سره نورڅه لري؟ آيـا د ماشـومانو خبرې نه دي؟ عاميانه باندہ والې ويناوې نه دي؟ هسې سـاده، شـډلې، ګـډې وډې او بې مانا جملې نه دي؟ نو، چې داسې ده، دغسې خبرو، قافيو او رديفونو ته شعر ويل ظلم دی، په شعر او د شعر په سپيڅلې مانـا ملنـډې وهـل دي، د شعر نه د لوستونکي او اورېدونکي د زړه د مينې سرېدل دي او بيا يې په فقهه په شعر! کې دې دعوا ته وګورئ، چې:

شعر ليکل غزل او اقسام ليکل زما کار دی
فقهه او ايات حديث اجماع دا د ملا کـار دی

د پښتانه په نوم شعر چې:

پښتـــو هغسې نه ده او نه پښتو سره خايږي
کنه په زير او پېښ او هم په زور کې مې پښتو ده

دا خبره خو به يې ببخې يوې خوا ته کړو، چې املايي خوا يې څنګه ده؟ خو د دې پوښتنې ځواب نغد غواړم، چې دا بيت څه مانا لري؟ زه نه پهېږم نـو دلته شاعر څه غواړي او دا يې څه... په ډانګو وهلي دي. نه يوازې دا بيت، تـول (شعر) يې دغسې بې مانا او بې مفهومه دی او که دغه نيمګړی وزن ترې لـرې کړو، نو بيا هسې عادي نثر او ورځنۍ خبرې دي. لکه دا:

(ميرنی) په پټه وکړکــــــی ته ما اشنا په تيګو ولـــی
يوه ورځی نده هر وخت کښې ما دا په تيـــــګو ولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه وایمه ای خدایه هغه د شرمیږه مړه شـــــــه
چې څوک به څوک په لمسه د بل چا په تیګو ولی

ښه نو! اوس تاسو پر ېکړه وکړئ او د مانا او نوښـت خبـره یـې یـوې خواتـه پریږدئ یاد بیتونه پرکومه ژبه لیکل شوي؟ دا د پیریانو ژبه ده که پښـتو، کـه پښتو وي، نو د دې څلورو واړو کرښـو نـه څـه مطلـب؟ لیکـونکی یـې څـه غواړي،بیان کړي کومه مانا رسوول غواړي، چې نه کامیابیږې، خو دا چې ګونګ د ګونګ په ژبه پوهیږې، نو کېدای شي چې دا یې ګونګیـانو تـه لیکلـي وي او هغوی به پرې ښه پوهیږې.
هې هې وطنه، وطنه ګران وطنه، له تـا قربـان وطنـه، زمـونږه ځـان وطنـه، افغانستان وطنه، د
اتلونو کور یې، د هرافغان وطنه... د وطن سپیڅلې کلمه او د دغې کلمې سره د زړونو رښتینې مینه په خپل ځای خوږه، درنه او د ستاینې وړده، خو په دومره سولېدلو او کار ېدلو ماناوو او الفاظو نه، چې ګرانه وطنه او ځـان وطنـه قربـان وطنه... بلکې په داسې یوه ژوره مانا او مفهوم باید راوړل شي او وکارول شــي، چې هم خوند ولري او هم رنګ لکه:

تیل یې وچیږې خپلې وینې په کې زر واچوئ
چېږې مړه نه شي د جونګړو مو ډیوه مــلګرو

او یا دا چې:

تاته راشمه زړګـــــی زما فارغ شي
بې له تا مې اندېښنې د زړه مارونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو زمورږ د څېړنې او کره کتنې د شاعر شعرونه ((خاطرى که خــاطرې؟!)) نــه یوازې، چې د نن ورځې شاعر نه دی، بلکې هغه د پېړیو، پېړیو پخوانی عنعنه یې هم نه ده یاده او نه پرې پوهېږي. د خاطري د کتابګي په اکثرو شعرونو کــې هېڅ ډول شعري او هنري تخیل نشته هېڅ ډول ښــکلا، صــمیمیت، او شــعري واقعیت پکې نه لیدل کېږي چې په دې اړه یو نومیالی لیکوال او شاعر لیکــي، چې: ((د نن ورځې ناوړه او زیان لرونکي کتابونه نه یواځې دا چــې د یــو ځــل لوستلو ارزښت هم نه لري، بلکې د سوځولو وړدي.))
او دغه ډول شعرونه هم باید وسوځول شي ځکه چې دغه شعرونه په لوستلو نه ارزي باید شاعر یې وپوهول شي که (شاعر وي) چې دغه خبرې شعر نه دی او هغه چې رښتیا هم شاعر دی نو باید د ښه او بد بشپړ او نیمګړي توپیر وکــړای شي. نو اوس پوره پوه شو چې دغسې شــعرونه دغســې شــاعران او دغســې کتابونه په پښتو کې ډېر زیات دي، چې د یوې پاڼې لوستل یې هم ارزښت نــه لري، لکه دا:

د هر بد خوا په خوله کې سوک ورکوي
د غـــــــــیرت ډک دا د زلمو وطن دی
دا هغه شان د ننګیالووطـــــــــــن دی
او ډېر له پخوا د پښتــــــنو وطـــــن دی
او خبـــــره رانه هــــــــــیره شوه
رښتیا کونړ د مــــــــــیړنو وطـــــن دی

اوبیاهغه د زرین انځور صیب خبره، چې شعر که نثر، شعر که تاریخ، شــعر کــه جغرافیه!؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دغسې نورې ډېرې بېلګې لکه د مجاهدشعر، چې:

ما په غیرت کې ټول جهان پیژني
زه غزنوي یم بت شکن مجاهد
او سوی لمبو یم لوغړن مجاهد

یا دا:

نه په مجموع نه په خصوص کې ښه دی
په زانله زانله یګانه مې سر شـــــــو
په ســــــــرنوشت چې زمونږ لوبي کوي
پـــــــدي ویب او بهـــــانه مې سرشو

دغه ټول شعر! هداسې ببولالې او ګډې وډې دي هېڅ مانا اومفهوم نه لري
یا دا:

چې پوهول او خلص لیکل کوي د شعر ژبه ده
شرمیږې نه رښتیـــا ویل کوي د شــــــعر ژبه ده
وړه جمله کې انعــکاس ښايې د اوږد مـــــــطلب
چې سوچ ژړا او خندول کوي د شــــعر ژبه ده

ټول شعر یې همدغسې درواخلئ یوولس بیتونه لري، چې ټول یې همدغســـې: په دیواله مې سر ښکاره کړ، هغې ویل څه کړې ما ویل ته څه کړې میینه ! پـــه نامه ټوکې ټکالې دي، چې ماته پرې هغه د یو ښـــوونکي او زده کـــوونکي د زده کړې کیسه را په زړه شوه، چې یو ښوونکي کـــوچني ماشـــوم تـــه د قرانکـــریم

(c) ketabton.com: The Digital Library

(لاریب فیه) کلمه تکرار وله، خو د ماشوم ژبه پرې نه چلېده او ویـل بـه یـې (لالاپې پېړې) نو ښوونکي ورته وویل چې خدای دې غرق کـړه لالا خـو پـرې خود پوهېږي ته پرې نه پوهېږې . دلته هماغه نکل تکرار شوی، چې د شعر ژبه خو همدغسې ده چې سمندر په کوزه کې ځایوي، خو ستا ژبه او ته داســې نــه يې او د شعر په نوم ورځنۍ عامیانه خبرې وړاندې کوې، د املايي غلطیو ســره، سره د نورو ژبو په لغاتو کې هم ډېر ماهر دی چې د خپلــې پــه ((ســپېڅلې)) شرمېږي او د نورو ژبو په ((مقدس)) ویاړي. په پای کې د خــاطري پــه املايــي اړخونو یو ځغلنده نظر تېروو او ګورو، چې زموږ لیکوال څر نګه ګلان کرلي دي.
ناسم
تېګي
خاپری
خاییسته
خذان
یو زلي
پییخ
ویختان
زانله
چه
کښې

د پردیو لغاتو برخه: متاع، لحظه، فلاح، صلاح، شجاع، اظهــار، خونینــه، مقدس انعکاس، صلحه، خلص... او دغسې نور په سلګونو دراخلئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پای کې په دې هیله، چې شبېر زمان صادق کونړی د ښه نــه ښــه شــعرونه ولیکي او خپل ولس، ژبې او ادب تــه یــې وړانــدې کــړي. د خوشــال بابــا او عبدالقادر خان ختټک په یو، یو بیت خپله لیکنه ختمو وم :

منت به يې وړمه په سپينه ږيږه
که وړکی راشي راته څه وښايي

(خوشال)

چې و ماته زما عيب پېشکش راوړي
د دې هسې يار له خدايه په غوښته يم

(عبدالقادر خان ختټک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځتنې په قامت سترې نه دي څه دي؟

د درې، څلور کالو به ووم، چې د ترحم او عاطفې ملکې (مور) مــې رانــه د تــل لپاره سترګې پټې کړې. په دومره کم عمر کې خو دا طبیعي خبره ده، چې یــو ماشوم په هېڅ نه وي خبر. بیا شاو خوا څلور لسیزې وروسته د مــور و پــلار د هغه مهال خاطرې او یادونه زړه او ذهن ته رواستل څه اسانه کار نه دی. خو بیا هم څه لږ و زیات خواږه ترخه مې د خپلې خوږې مور لکه د تېر شــوي خــوب لیدل اوس هم تر سترګو، سترګو کېږي... په لوڅو پښو له ګودره منګي، له غره لرګي او له پټیو بروټــې راوړل... د مــالګې او مــرچ ســره ســپور وچ ســوکړک خوړل... جامې په ایرو کې مینځل... په شاتوري کټ یا وچه ځمکه شپه تېــرول او خوب کول. دا د غربت د زمانې د انسانانو کیسې، کړه، وړه او خوراک څښاک وو، چې زما د پرېښتې مور په شان د لکونو میندو ژوند ورسره تېــر شــوی. د غربت له زمانې وړاندې د جاهلیت زمانه لا بدتره او لا د غندنې وړ ده. په هغــه زمانه کې په عمومي توګه د ټولې نړۍ خلک، خو ((عرب)) په ځــانګړې ډول د ناپوهۍ او جهالت په ډېره لویه تیاره کې اوسېدل. دا یوه داسې زمانه وه چــې د پیغمبرانو او وحې سلسله غوڅه شوې وه او ښځو په ډېرو سختو شرایطو کــې له کړاوونو ډک ژوند تېراوه. په تېره، تېره د عربو ښځو، هلتــه د اســلام څخــه وړاندې ښځې د چا نه خوښېدې. د لوڼو زېږون ورته ډېر لوی شــرم ښــکارېده. هغوی به یې د نفقې، خوراک څښاک او یا د جاهلي غیرت لــه وجــې ژونــدۍ ښخولې د جینۍ پیدایښت به یې دومره بد ګڼه چې ګویا په کور کې یې یو لوی قیامت برپا او قایم شوی، د قهر، غذب او کرکې خپې به وې چې یــوه پــه بلــه پسې به تکرارېدې. د پیدا شویو نجونو د پلرونو رنګونه به څو، څو ورځې تــک تور او په بده ورځ وو. د کرکې او کینې ډک به له نورو پټ ګرځېدل. لــه ډېــرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوسې غم او اندېښنې په دومره سرګردانه وو، چې د ژوند کولو به يې زړونه تور وو. وروستۍ پرېکړه به يې بيا دا وه چې پيدا شوې ماشومه ژوندۍ په خاورو ومنډي. دا کار يو عام دستور و، وياړ به يې ګاڼه. د قيس بن عاصم التيممي په نوم يو عرب خپلې اته لورګانې ژوندۍ ښخې کړې وې. وايي کله يې چې خپله وروستۍ لور ښخه کړه وروسته يې ورپسې په خپله هم ډېر وژړل. هغه نو بيا د څلور پينځه کالو به وه خبرې يې کولې شوې. د ښخېدو کيسه يې داسې ده چې لاس مخ يې ښه ورله پاک ومينځل. پاکې جامې يې ور واغوستې. سترګې يې ورله تورې کړې بيا يې په دې بهانه د ښخېدو ځای ته روانه کړه چې ګوندې د ماما ګانو کره يې بوځي. پلار يې په غيږ کې واخيسته روان شو. کله چې ټاکلي ځای ته ورسېد، ودرېد! په ځمکه يې کېنوله د خاورو په کيندلو يې پيل وکړ دغه وخت ماشومه پوه شوه. ژړا يې پيل کړه، ويل يې د ماما ګانو کره نه ځم... زه بېرته خپلې مور له ځم... نې،نې ما مې مور له بوځه... مور له مې بوځه، زه مې مور له ځم!! خو د هغې معصومې ژړا، زاري او منت بې ګټې وو. هغې خپله مور بېرته هېڅکله ونه ليده!! د هغې ماشومې جينۍ خو به څو شپېې ژړا فرياد او پر ژوندينې ښخېدل وو تېر شوي به وي اما د هغې مور زړه به هغه ګړۍ څومره خړيکې کړي وي او څومره به سيويدلی وي. چې وروستۍ لور يې په زور له سينې بېلېده او په دې هم پوهېده چې بېرته يې هېڅکله بيا نه شي ليدی. او په دې هم پوهېده چې په ژوندوني يې تر خاورو لاندې کوي...!! کله چې مې دا کيسه د لومړي ځل لپاره اورېده ما هم ورته ښه ډېر وژړل. تر ډېره مې روحيات ګډوډ وو. سترګو ته به مې بيا بيا اوښکې راتللې او چې اوس هم کله هغه کيسه را په زړه شي بې اختياره مې په سترګو کې اوښکې ډنډ شي. نه پوهېږم چې عرب به ولې دومره سخت زړي او بې رحمه وو!!! زما دوه لوڼه (تلوسه او هيله) دي چې تر زامنو راته ډېرې ګرانې دي. د دواړو په پيدايښت کې مې هېڅ ډول خفګان نه دی احساس کړی. په افغاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنه کې تر لوړو زامنو ته خلک ډېر خوشالېږي. خو زما خوښي يو تر بل تېـره وه. خو زموږ په کلي کور او په عام ډول ټول کونړ او حتا ټول افغانستان کـې د نجونو په پيدايښت خفګانونه همدا اوس د عربو له زمانې څخه کم نه دي. دلته هم څو ورځې د پيدا شوې جينۍ په کور کې د خواشينۍ يـوه غمګينـه فضـا جوړه وي. مور ته يې د سپېرې او بدبختې خطابونه کېږي. روغتيا ته يې سـمه توجو نه کوي. له زېږون وروسته په دويمه ورځ بيا خوارکۍ په ناروغ صورت د کور مزدورۍ او اخلي پخلي ته متې رانغښتې وي. د عربو خو منطق دا و چـې نوم پرې د ښځې دی. لور يادېږي. زوم به يې پيداشي. جامه او نفقـه بـه يـې څنګه کېږي؟ خو دلته د نفقې مسله چاته نه ودرېږي. د زوم ولـې شـرم څـه خاصه خبره نه ده. د ميرات او ميراث مسله يې ډېره مهمه ده د سبا ورځـې د ګټې او تاوان خبره زړه ته نيسي وايي لور د پردي کور پانګه ده. او زوی مـې د ميراث وارث جوړېږي. تربورانو ته مې مټ قوي کېږي ملاتړ مې زياتېږي د کور د نفقې د پيداکولو مسووليت يې تر غاړې کېږي خو لور پردي کور ته ځي. د بل کور پرې ودانېږي. په افغاني ټولنه کې د ښځو پر وړانـدې لا ډېـرې سـتونزې پرتې دي. د دې ستونزو او کړاوونو علتونه خورا زيات دي. زموږ ټولنه د نورو په پرتله په ټوله مانا يوه وروسته پاتې ټولنه ده. دلته يوه پښغله تـر واده وړانـدې حتا د ژوند د ملګري د ليدنې او خوښوونې حق هم نه لري. په دوغومره مهمـه مسله کې بيا هم هر څه په پټو سترګو او نا ليدلي ډول د مور او پلار په خوښـه سر ته رسېږي تر هغې پورې چې د واده ټول مراسم ختم شي بيا نو په دويمـه يا درېيمه يو بل په تکه توره شپه کې د لاټين رڼا ته خېرژه، خېرژه ويني. دغه وخت نو بيا داسې ډېر شوي چې يا يې مېړه دومره بدرنګه وي چې د ليـدو نـه وي او يا يې هم مېرمن تر تبۍ توره او هسې دغه وي په هر حال! تېر به تېر تـه پرېږدو خو دا چې خبره رانه پړې نه شي زما د دې ليکنې موخه د افغان پښغلـو د ژوند ستونزو راسپړل او يا دول دي او په دغـه برخـه کـې افغـان ښـځې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېرمنې د ښښمېره ستونزو سره لاس او ګرېوان دي چې دلته به يې يو څو پـه يو، دوه، درې سره يادې او تحليل کړو.

۱ـــ د افغان پښغلو د ژوند ستونزو تر ټولو غټ لاملونه پـه بـدو کـې د نجونـو ورکول، په ماشومتوب کې ودول، وړې نجونې واده کول، په ډېـرو پيسـو وړې لوڼه خرڅول، د غټې او وړې تر منځ پيسې اخيستل، په ډېرو پيسو بوډاګانو ته ورکول او د خور لور په سر زياتې پيسې اخيستل دي چې دغه هـر څـه بيـا د هغوی په ژوندانه کې ډېرې بدې پايلې لري. ان کله کله خو يې د ژوند پـه بيـه تمامېږي او د مرګ کومې ته يې سپاري. ډېر په کې داسې هم شوي چې لـوی، لوی پتنې او دښمنۍ ترې جوړې شوي او بيا يې لسګونه کلونه دوام کړی بيا د دغو نويو دښمنيو د پای ته رسولو او روغو جوړو لپاره نورې وړې نجونې يو بـل ته په نويو بديو کې ورکړل شوي چې د هغوی ژوند هم تـر مرګـه پـورې پـه پښغورونو، ستوغو سپورو، وهلو ټکولو او نورو کړاوونو کې تېرېږي. بوډاګانو تـه د وړو نجونو ورکول او ودول پر نورو ډېرو روحي او جنسي بدمرغيو سربېره يوه بله بد بختي هم لري او هغه هاغه وخت رادبره شي چې عمر خوړلی بوډا سـر وخوري او پښغله کونډه يې له څو بچيو سره در په در او خاورې په سر د ايرو په ډېرانه خوار و زار پاتې شي.

۲ـــ بل افغان پښغلو ته ميراث نه ورکول او کونډه خپـل ميـراث ګڼـل دي. دا دواړه مسلې په افغاني ټولنه کې د بابا دمه تر دې دمه د اسلامي احکامو خلاف راروانې دي چې نه ورته ملاصيب، نه ميا او نه کوم بل بزرګ د الهې احکـامو او نبوي احاديثو په رڼا کې پاملرنه کړې. ښاغلی مولانا هم خپلې لور ته پـه مـال دولت کې برخه نه ورکوي او ميا يې هم. ملا هم خپله کونډه اينګـور پـه کـور زړوي او اخونزاده صيب يې هم. هغوی چې زموږ مذهبي او ديني لارښـوونکي، د ايمان او عقيدې ايډيالونه او د يقين جوړونکي دي. خو افسوس چې (بل تـه مسلې کړي او ځانله پرې حملې کړي) هغوی نه خپلې خور و لور ته پـه خپـل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مال دولت کې په حق ورکولوقایل دی، او نه خپل مقتدي ولس تــه دا واضــیح کوي چې په اسلام کې هره خور لور د پلار په مال دولت کــې حقــداره ده. نــه خپله کونډه خپل اختیار ته پر ږدي او نه ولس په دې پوهــوي چــې کونــډه د اسلام په مقدس دین کې میراث نه گڼل کیږي.

۳ د ښځو ناپوهي یوه لویه بدمرغي:

بله تر ټولو غټه بدبختي د افغان ښځلو او مېرمنو د دیني او عصري زده کړو نــه لرل او بې سوادي ده. په اسلامي احکامو نه پوهېدل دي مــذهبي، کلتــوري او قبیلوي محدودیتونه دي. د غیرت او ناموس په نوم بې شاهده او بــې اســناده وژنې او مهر نه ورکول دي.

۴ـــ اقتصادي او پوهنیز توپیرونه:دا هغه مسله ده چې افغان ښځلې او کــورنۍ یې وروسته له واده کولو ورسره ډیرې په مشکل کــې وي. ډیــر ځلــه لــه واده وروسته هغه وخت کورنۍ ژوند د بې خوندۍ او بد رنگۍ سره مخامخ شوی چې ځینو مسایلو ته په کې له وړاندې توجو نه وي شوي. لکه د جینــۍ او هلــک د کورنۍ تر منځ اقتصادي توپیرونه. او په زده کړو کې د کم و زیات سواد او بــې سواد مسله. که له واده وړاندې دغو ټکو ته ټینگه پاملرنه ونــه شــي نــو بیــا د جینۍ او هلک په روان ورځني ژوند کې دغه خبرې ډیرې ښکته پورته کیــږي. د بېلگې په توگه یو وایي: ته څه د خوار لور یې، پــلار دې ټــول عمــر د نــورو غلامي کړې هغه بله وایي: ستاسې د خوارو به زما پلار څه سود کړي وو چې زه یې درکړم یا دا: ته بې سواده یې په خبره نه پوهېږې. او یا دا چې: مــا فاکولتــه لوستې. یا: خاوند به مې یې خو زده کړې مې تر تا لوړې دي چې بالاخره خبــره بېلتون او طلاق ته ورسېږي.

۵ـــ په خپلوکې خپلوي: په پښتنو کې دا خبره ډېره کیږي چې زوی تــه مــې خپله خورزه یا وربره غواړم. یا یې ورسره واده کول غواړم، ځکــه چــې ډیــره ښایسته ده، راته گرانه ده. یا نه غواړم چې هغه پردي کورته ووځي. یا مې زوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته پردۍ ځکه نه کوم چې پردۍ رانه زوی پردی کوي، یا پــردي راســره بیــا دا غریبانه ژوند نه تېروي. یا مو پرده پوښي نه کوي. یا: خپله لور خوري ته ورکوم وراره د ماما او کاکا زوی ته یې ورکوم ځکه چې خپل باید نور هم خپــل شــي. که څه هم د یوې خوانه دا ښه نظریات دي خو تر ټولو ښه ورته نه شــو ویلــی، ځکه چې په خپلو کې د ټولو دغسې خپخیو پایله تر پایه خوږه نه وي. ډېرو ته خپله خوږه ورېره ګرانه خورزه او د لالا، کاکا قدرمنه لور له واده وروســته یــوه داسې توره بلا شي چې خوږ کور او خوندور ژوند ورته لــه مصــیبتونو ډک او د زهرو ګوټ کړي. دلته هم ټولو پلرونو ته ښه ســوچ کــول پــه کــار دي ځکــه پښتانه دا هم وایي: (د خپلو نه پردي ښه دي) د خپلو سره تونده تېزه نه شــې ویلی او پردیو ته هر رنګه خبره ورګرځولی شې. که د خپلې ســره خبــره لــږه زیاته سخته شوه نو خوږه خیخي په لویه بدنېتۍ بدله شي. خو که پــه پــردۍ خور و لور د خاوند په کور کې څه سخته سوخته وي او خبره یې تر پلرینې هم ورسېږي خو د هغوی خپلې خورلنې ته د زړه د یوې تسلۍ لپاره ځــواب دا وي چې: (پردی کور کول او خوړل ګران کار وي لورې! ګوزاره ورسره کوه دا هر څه ورو ورو سمېږي، دغه کور اخر ستا دی او تا ته پاتې دی)

۶ ژورې کورنۍ سوتونزې: افغان پېغلې او مېرمنې ځینې نــورې ژورې کــورنۍ ستونزې هم لري چې د زیاتې توجو وړ دي. خو دا هغه ستونزې او کړاوونــه دي چې پښتنو ته یو عادي کار او بې اهمیته شی ښکاري خو له دې ناخبره چــې د کړاوونو او سختیو په دغو لمبو کې د پښتنو مېرمنو او پېغلو ســته وســوځېده. لکه په ښځو تر حده زیات درانه کارونه کول. د زیاتو اولادونو زېږون. روغتیا ته یې نه پاملرنه. د جامې او خوراک څښکاک غم یې سم نه خوړل. د کور په چارو او بچو ساتنه کې ورسره نه مرسته او په ټــولنیزو کــارونو کــې یــې د ګــډون مخنیوی دی. هسې خو په ټوله کې پښتانه ډېر مېلمه پال او ډوډې مار دي خو ښځې خوارکۍ یې تل د مېلمه پاللو پر مهال وږې او بې برخې پاتې کېږي که په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کور کې يې د مېلمنو لپاره غوايان او ګډان هم حلال شي خـو ټـول د مېلمنـو لپاره دېرو ته ورړل کېږي. او ښځو خوارو ته ترې هېڅ نه پر پرېږدي يـا نـه پـاتې کېږي. همدا شان ښه خواړه او توده ډوډۍ تل د خاوند او بچو لپـاره ســاتي او ځانله وچه ، سړه او سپوره خوري. همداراز تـر ځـو چـې د خـوراک ښـاکه غورځېدلې او د کټ شوي نه وي د روغتيا غم يې نه کېږي. د کور يا سارا د کار او خدمت پر مهال به يې يو بچې په شا پورې بل په غېږه کې او دربېم به يې پر خېټه وي. خو بيا به هم بوختــه وي او د کور مزدوري به کوي. په کال کلونـو بـه چرته ښه جامه وانه غوندي ځنه اوربل به ونه کړي يو بچې به يـې لا يـو کلـن شوی نه وي چې بل يې ور تر غاړې کړی وي خو افسوس چې زما زده کـړی او نا زده کړی پښتون فکر کوي چې ښځه يا په کور ده يا په ګور!! خو پـه دې نـه پوهېږي يا يې لا تر اوسه دا نـه ده درک کـړې چـې پښـتنه افغانـه غيرتـي، حياناکه، مېړنۍ او توريالۍ ښځه د نړۍ د ټولو ښځو په څېر د احساس، وجدان او لوړ ذوق مېرمن ده. هغه سړی او ناسړی ډېر ښه پېژني. د ښکلي او ناښکلي، د ښه او ناښه، مناسب او نا مناسب لپاره معيارونه او قضاوتونه لري. خو:

د پښتنوالې درونه پته

زما په خوله دې لاس نيول ګونګه دې کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعاګانې، دعاګانې

خرڅوي يې رهبران په سوداګرو
خدای دې مل شي د وطن او د ملګرو

د هغه وروستۍ خبرې، وروستۍ وينا او وروستۍ وصيت همدا و، همدا يې وويل،هو...همدا...همداسې...بيا يې ايسته را ايسته وکتل آخوا، دېخوا يې مخ واړاوه، ټولو لرې نژدې شيانو ته يې ښه په ځير ځير وکتل هر څه يې له سترګو تېر کړل، بيا يې يوه اوږده ساه وايسته، په څه لرې سوچ کې ډوب شو. ښه ډېر وخت همداسې يوې ژورې لرې نقطې ته ځير و.
بيا يې سترګې په بله کړې، په کوټه کې ټول شته شيان يې يو ځل بيا له سترګو تېر کړل. بيا په څه ژو ر سوچ کې لاهو شو. او د زلميتوب کلونه يې پر زړه شول. د خپل ولس د ازادۍ لپاره يې د ځوانۍ د مهال مبارزې او هلې ځلې د وروستي ځل لپاره پر ذهن تېرې راتېرې شوې... د هغه له غمجنو سوچونو او مړاوو فکرونو داسې څرګندېده، لکه دا يې چې د ژوند وروستۍ شېبې وې.
هو، وروستۍ شېبې... وروستۍ...! دا د ۱۳۸۵ لمريز کال د کب د مياشتې اتلسمه د جمعې مبارکه ورځ وه چې خدای بخښلي سيف الرحمن سليم ته الله رب العزت ورکړه او له دې خاورينې نړۍ څخه يې د تل لپاره ر خصت کړ، هغه پوره ۷۷ کاله وړاندې د ۱۹۲۹زېږديز کال د اپرېل پر څلورمه د پېښور، د داودزيو د سيمې د ګلوزو په کلي کې د سيد جلال الدين په کاله کې دې نړۍ ته سترګې پرانستې وې او دا دی نن يې مورږ ټول د تل لپاره يواځې کړو. خو زما په زړه او ذهن کې به يې دغه ويناوې تل، پاتې وي چې ويل به يې:

خرڅوي يې رهبران په سوداګرو
خدای دې مل شي د وطن او د ملګرو
چې سبب د بدبختۍ درته بيان کړم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما خبرې ته خو پر ېږدئ بختورو!
څه خبر يې چې په کوم لوري دې بيايي
چې روان يې په ګډا او په سندرو.

او همداسې په سلګونو او زرګونو نورې وزن شوې ژورې خبرې او ويناوې چې د هغه د فکر او خيال پوره، پوره پېغام په کې لېږدېدلی دی. همدا راز د هغه ښاغلي په ډېرو شاعرانه ويناوو کې بيا، بيا د رهبر او رهبرانو د ناوړه کړو وړو خبره شوې او ډېر ځلې يې پر هغوی خپله بې باوري ښودلې ده چې دا به ضرور له هغه سره د شويو پېښو د تاريخ يو ټکی وي. خو يوه خبره بله هم د سليم صاحب د شعري ويناوو په اړه د پام وړ ګڼم او هغه دا چې که هغه د هر رهبر په هکله خبره کوي، خو زما له انده د نړۍ د ټولو رهبرانو د کړو وړو او سياستونو انداز يو وي او د سليم صاحب ويناوې هم د هغوی په هکله د کاڼي کرښې دي او په هر عصر کې معاصردي .

همدارنګه دی هغو نورو ته هم، کوم چې په پټو سترګو په قافله ورګډېږي، خو د خپل سفر له انتها او منزل نه ناخبره وي، وايي:

قافله دې هم منزل نه ځان خبر کړي
کله، کله رهنما نه لار خطا شي
که زما په وينه کېږي، نو ترې ځار شه
خو کلی د دې چمن دې په خندا شي

او يا دا:

رهبره! خدای دې نه کړي چې کاروان ته زړه کې غل يې
بس دې باندې مې پوه کړه چې تر کومه به يې مل يې

د سيف الرحمن سليم ټوله شاعري دغه شان ښکلې، خوږه او رښتينې ده، او د هغه د ژوند د تجربو ډېره ښه ترجماني يې ګڼلی شو، ځکه هغه چې هر څه د اقتدار د خاوندانو او يا د سرکار د کړو په اړه ويلي، هغه د هر ليدونکي او کتونکي د سترګو ليدلی حال دی.

لکه دا کاڼي کرښې:

منم رهبر په خپله مخکې لاړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو قافله خو يې په شا راوسته
څومره جونګړو ته دې اور ورته کړو
چې خپل محل ته دې رڼا راوسته

يا لکه دا:

اوس خو قافله هم د رهبر سره رهزنه شوه
دا معاشره جوړې د څېلمې بې ضميره ده
نه وايم ناصح ته چې لږ خپل ګريوان کې وګوره
ما له ترې حيا راځي په مخ يې سپينه ږيره ده

نو سليم صيب د خپل ژوند په اوږدو کې د ډېرو له خوا ډېرې شوې نادودې ليدلې وې او دی به دې ته ډېر ځوربده چې ولې دغه ظالمان د سزا په تخته نه ځړول کېږي، نو بيا به يې وويل:

پښتانه د پښتونخوا درانه ښاغلي
د مغلو سېلاب يوړل لکه خلي
زمانه را پسې توره په لاس ګرځي
لکه ما يې چې وي پلار، نيکه وژلي
ما په دار کړئ چې منصور خلکو ته ياد شي
مودې وشوې څوک په دار نه دي ختلي

او دا يې بيا د هرې ناخوالې د کېدو پر مهال د زړه خبرې شوې چې تل به يې ويلې، لکه:

بدو ته يې ښه وايه، ترخو ته يې خواږه وايه
دلته که دا نه وايې، نو غلی شه څه مه وايه
چا سره چې تللی يم، په لاره يې لوټلی يم
زړه مې راته وايي، رهبرانو ته اوس غله وايه

او دا يې هغه مهال وويل کله چې پاکستانيو جابرانو د ناولو زندانونو د تورو تمبو شاته کړ او له خپلو سوچونو سره يواځې شو. اروابناد د زندان عمر هم ټول په تيارو کې تېر کړی و، خو بيا يې هم د زړه درزا غلې نه شوه او له خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولس او وطن سره يې مينه لا هماغسې ناړامه او سرشاره پاتې شوه .هېڅ ډول مايوسۍ ته يې پر ېښنبوده چې همدغه مهال يې بيا دا هم وويل:

د چمن مړاوي ګلونه به تازه کړم
لا زړګوټي کې مې وينه څو قطرې شته
دا کبدی شي چې اظهار يې زه ونه کړم
خو زړګي کې زما ډېرې ولولې شته

د نړۍ د يو ستر ليکوال او کره کتونکي (ميتوارنلډ) خبره ده چې وايي: ((بشريت به په پرله پسې ډول دا درک کړي چې موږ بايد د ژوند د تفسير لپاره، د اطمېنان او پايښت لپاره شاعرۍ ته رجوع وکړو.))او چې داسې ده،نو خداى د بخښلي سليم صاحب په شعر او شاعرۍ کې د ژوند د اطمېنان او پايښت لپاره هر هر څه شته، هغه له انساني ژوند سره د ډېرو تړلو مسايلو په هکله، لکه د نورو شاعرانو ډېر څه بيان کړي، خو يوه ځانګړنه چې د سليم صاحب شعر له نورو بېلوي، دا ده چې دې يې ډېر هنري، خواږه، عاميانه او انځوريز بيانوي. بله داچې سليم صاحب يو مهال ډېر ښه سياسي مدبر او د محکومو پښتنو تر ټولو ډېر عاطفي خواخوږی و چې خپل اورني احساسات يې دپښتنو او له هغوی سره د شويو ناروااوو پر وړاندې د سياسي لېډرانو د تېرايستونکيو څېرو او کړنو په غندنه کې د نورو سياسي ليکنو تر څنګ د شعر په هنري ژبه هم ډېر ښه بيان کړي.خو لکه د نورو ډېرو هغو پښتنو شاعرانو چې په يوه سياسي بهير پورې تړلي وو، ډېر شعرونه يې د هنريت پر ځای شعاري شوي وو يا يې شعاري کړي وو، خو ارواښاد سليم صاحب خپله سياسي نيوکه او سياسي خبره د شعر په ژبه دومره هنري کړې چې اوس هم ډېرو بې سياسته شاعرانو ته هم خوند ورکوي او نه دا چې ترې شعاري شوې نه ده لا يې خوږه او خوندوره کړې ده لکه:

ملګرو زه د ښار قاضي خو نه يم
ماله به ولې خدای (ج) عذاب راکوي

يا:

نه وايم ناصح ته چې لږ خپل ګريوان کې وګوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما له ترې حیا راځي په مخ يې سپينه ږيره ده

او يا:

دې نه لويه بدبختي د چمن څه ده
چې ګلونه په ګلچين کړي اعتماد

نو اوس د هغه د دغه پورتنيو ويناوو څخه په دې ډېر ښه پوه شو چـې د هغـه شعر په دومره قوت، هنريت، خوږوالي او ساده‌ګۍ سره يې هر څـوک نـه شـي بيانولی چې د هغه د دغسې خوږو، ساده، عاميانه خبرو څو بېلګې به د هغه په مينه وړو او عشقي شعرونو کې هم ولولو، لکه:

زلفې خورې کړه، ماله خوب راځي
تورې تيارې کړه، ماله خوب راځي
ستا د خوږو، خوږو نغمو لوپټې
په ما خورې کړه ماله خوب راځي
د رقيب ذکر باندې مه سېزه ما
ژبه ترې پرېکړه، ما له خوب راځي
چې مې ګيله د شونډو پاتې نه شي
دا هم ويدې کړه، ما له خوب راځي

يا:

ته يې، تنهايي ده، ستا د مينې ګرمه غېږه ده
ولې راته وايې چې ويده شه، نور څه مه وايه

يا دا:

له مودو پس درله راغلی يم، راغاړه وځه
نن خو دې خپله رابللی يم، راغاړه وځه
د خوشالۍ نه غمازان سره تر غاړه وتل
زه چې يې مرګ ته اوس ترلی يم، راغاړه وځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په پای کې به د دغه وتلي، نومیالي شاعر، لیکــوال او سیاســتوال روح تــه د دعا د لاسونو په لپه کولو سره د هغه د یو ښکلي غزل په راوړلو دا لیکنه راټوله کړم، اروا دې ښاده وي.

د وړو، وړو خــــــدایانو دې بنــــــده کــــــړم
لویــه خدایــه! زه بــه چــا، چــا تــه ســجده کــړم
ملګرتیــا کــه څــو رنــدان را ســره وکــړي
دا حـــرم بـــه یـــوه لویـــه میکـــده کـــړم
د وصــال د شــپې بــدل بــه دې خــلاص نــه کــړم
ټــولې شــپې کــه د خپــل عمــر شــوګیره کــړم
شــــیریني د پېغلتــــوب دې پېغلــــې غــــواړم
خولــه بــه ســتا پــه عنــابي شــونډو خــوږه کــړم
چې موسکی شي، لږ یې ښکل کړي، بیا یې را اکړ ي
ســل تــوبې بــه هغــه جــام نــه صــدقه کــړم
قافلـــــه د پســــرلي دې پــــه دې راشـــــي
خپل ژونــدون بــه یــې پــه لاره کــې ډیــوه کــړم
لېونیـــــان راســــره کــــوره پــــورې لاړل
هوښــــیارانو نیمــــه لاره کــــې دوکــــه کــــړم

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې پرې نه پوهېږې ته، ګناه د چا ده؟

ښاغلی فضل کریم کاموي صاحب! زما د(مېړنی شاعري د ښځينه احساس پــه وړانګو کې) ليکنې په اړه مې ستا ليکنه ولوسته، د سېد محی الدين هاشمي د ليکوالی فن کتاب څخه چې دې د ليکوالی د معيــارونو لپــاره کــومې وينــاوې راوړي خوښې مې شوې او ما هم خپله هغه ليکنه د همدغو ارونو له مخــې پــه غوښتې (شعوري) ډول کړې ده خو هغه د خوشال بابا خبره ((چې پــرې نــه پوهېږې ته ګناه د چا ده؟))

او دا ليکنه هم د هماغو ارونو غوښتنو او نورو نومونو په رڼا کــې د دې مــوخې لپاره چې لومړی ته او بيا ستا په شان نور کم سواده او بې ســواده تــرې پنــد واخلي او څه ترې زده کړي . ښاغلی کاموي! له هر څه وړانــدې کــه د ســواد د کچې په لوړولو کې دې پر نورو د نيوکو تر څنګ د زده کړې لړه هڅه ورزياتــه کړې نو په راتلونکې کې به بيا (س ک و) په (ص) نه ليکې او د منطق تومن به دې هم پوره وي او دا په دې مانا چې ته د مېړنــی (د نارينــه شــاعر لــه خــوا) ښځمنه (د نارينه له خوا) شاعری او ښځمنې شاعری تر منځ بېلوالی نه شــې کولی او که بېلوالی دې کولی شوای نو د مېړنی (د نارينه له خوا شوې) شاعری ته به دې د حماسو، کارنامو، غيرت او شجاعت شاعري نه ويلې!! بل ښــاغليه، ستا د بېسوادی او ناپوهی دويمه نادره بېلګه د تاريخي ميوندي ټپې يادونه ده چې ته... بېړا يې د يوې مېړنی شاعری ډېره ښه بېلګه ګڼې (!) حــال دا چــې د دغې ټپې ويونکې معلومه ده او هېڅکله په زبات نه شې رسولی، چې ويــونکی يې نارينه شاعر دی. خو د دې لنډی:

تېنګه مې ونيسه په غېږ کې
د پېغلتوب سترړيا مې وباسه ميينه

د ټولو ښښو ښښانو، الفاظو او جوړښت څخه دا له ورايه څرګندېږي چــې د يــوې پېغلې له خوا ويل شوې او خپل ښځينه احساس يې په کې ډېــر ښــه بيــان او څلولی دی. خو دا چې ته (پوهاند کاموي !!) پرې نه پوهېږې او نه يې پېژنــې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو بیا ستا خپله سوادنۍ ستونزه ده. بل د ژوند په ټولو چارو کې د نړۍ د هـرې ښځې د احساس او عــاطفې کچــه د ســواد او نظــر خاوندــانو تــه ډېــره ښــه څرګندېږي او په تېره په تخلیقي لیکنو کې خو یې هر لفظ خبرې کوي خو پــه دې شرط، چې د لیکوالۍ پر ارونو د پوهېدنې ســره، ســره یــې د فکــر و انــد ژوروالی او پخوالی هم بلوغ ته رسېدلی وي. او زما هغه لیکنه هم د هغو پېغلــو یا مېرمنو لپاره کړې وه چې په لیکنو کې یې د ښځینه او نارینه احساس توپیر نه شي کېدای په تېره شعر او شاعرۍ کې، لکه ستا پوهاند کاموي (!) په لیکنه کې دا بیتونه راغلي دي:

اوښکې مې خورې شوې پر بڼو باندې
سپینې، سپینې راغلې اننګو باندې
څوک چې وطن ته خدمت نه کوي
دا ځوانان دې کېني په کورو باندې

دا شعر که د کوم نارینه شاعر وي نو د ټولې بې خوندۍ سره، سره یې په دویم بیت کې د وزن ستن هم شاعر له خپل سواده ځار کـړې ده او کــه د ښــځینه احساس او عاطفې پر خبره یې خبرې کوو نو بیا خو به هېڅــوک، هېڅکلــه دا ثابته نه کړي چې دا یو ښځینه شعر دی او ښځینه احساس په کې بیان شــوی دی. ښځینه احساس دې ته وایي چې د هرې لیکنې په تېره د شعر د هر لفــظ، جملې او کرښې نه د هغې د ترکیب، ترتیــب او جوړښــت لــه مخــې ښــځینه احساس په هماغه لومړي لوست کې په بشپړ ډول څرګند شي او اغېز خو یــې پر ښځو څه چې په نارینه وو هم ډېر ښه ښکاره وي د بېلګــې پــه ډول دا دوه لنډۍ چې یوه یې د ښځینه او بله یې د نارینه احساس ډېرې ښــکلې بېلګــې بللی شو:

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
که نه منګي لاندې خوله کله ورکومه
چې چېرته سره لوپټه وینم
یوه شېبه منده د زړه پسې وهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله د پوهاند کاموي صیب زما د لیکنې په اړه د اسلامي ارزښتونو خبره ده. په دې کې هېڅ د شک ځای نشته چې ښځو د (بابا ادمه تـر دې دمــه) د نارینــه سالارۍ تر جغ لاندې پېړۍ، پېړۍ د کړاوونو ډک ژوند تېر کړی او تېروي يې او که زما د دې لیکنې نه په اغېز سره د نړۍ ټولې ایمانداري ښځې د دغه تلپاتې ستم او کړاوونو ډک ژوند څخه د اسلامي عدالت او ارزښتونو په رڼا کــې امــان بیامومي او خپلو شرعي حقونو ته ورسېږي نو بیا خو به زما هغه لیکنــه د ټولــو هغو ښځو لپاره چې نسل پر نسل يې د نارینه سالارۍ د مــلا مــاتوونکي غیــر اسلامي پیټې لاندې ژوند کړی، له ویاړه ډکه یوه لیکنه وي او زه بــه پــرې تــل افتخار کوم.

بل د اسلام سپېڅلي دین ته، د الله رب العزت حکمونو ته او د خوږ نبي کــریم (ص) اسلامي لارښوونو ته په عمل او نظر دواړو کې د پوره، پوره درناوي په لرلو سره ما هېڅکله دا نه دي ویلي او نه به يې ووايــم چــې ښــځې دې د اســلامي احکامو له درناوي او رعایت پرته پرې وشلوي او نورې دې له څلــورو دېوالونــو راووځي.

نه، هېڅکله هم نه. زه وایم داسې دې ووايي:

په شرعي نکاح مې واخله
په بې دینۍ مې خوا له مه راځه میینه

او یا:

په زړه مې ډېره راور پرې
خو د الله د وېرې نه درځم میینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مجنون په رنګه کلک عزم پکار دی

د ښاغلي استاد شاعر او ليکوال محمد يوسف غېرت د هغې ليکنې په وړانـدې دا ليکنه د يو اغېز په ډول کوم، چې د ننګرهار مجلې په تېره ګڼه کې (له ځانه سره مکه) تر سليک لاندې چاپ شوې وه.
که مخامخ موضوع ته راشم، نو وبه وايم چې د دغسې پوښــتنې او غوښــتنې د هر حساس انسان د زړه تل يادي پېښې وي او هر وخت يې په وړاندې له ځانه سره همدغسې ځوابونه او سوالونه لري، چې ولې دې داسې وکــړه او ولــې دې ونه کړه.
زما داستاد غيرت د ليکنې دغه طرز ډېر خوښ شــو او يــو ډول نوښــت راتــه ښکاره شو، خو دا به هم ووايم، که په دغه ليکنه کې د هرې پوښتنې د ځــواب لپاره لا ښه او ځواکمن ځواب موند ل شوی وي، نو [غوړي،لا غوړي] خو بيا هم له دې وروسته ښاغلی غيرت صيب کولی شي، چې د خپل ژوند سره د ډېــرو نورو دغسې ټولو مسايلو په اړه د ليکنې يوه ځانګړتيا ځانته خپله کــړي، چــې په دې ترتيب سره به دی په حقيقت کې د خپل ژوند تېر شوی تاريخ ثبــت او بيان کړي او هم به کشرانو ته يوه نوې لاره پرانيزي، خــو پــه دې شــرط، چــې ټکرونه، عوامل او مسايل هغه د چا خبره د ارسطو په منطق رد او د ســقراط د بيان د استدلال په زور يې تايد کړي او ژبنۍ خــوا يــې هــم دومــره خــوږه او انځوريزه کړي، چې ډېری لوستونکي په کې هم ځانونه ويني او هم ترې خوند واخلي، خو زما خبره هم د دې مانا نه لري، چې دغه ليکنه يې الله (ج) مه کــړه کمزورې او بې خونده ده. دا هم د ده د فکر او احســاس يــوه ښــه انځــورګري کېدی شي او دا ځکه چې د نړۍ يو ستر ليکوال (شوپنهاور) وينا ده، چې وايي: (د هر ليکونکي انشاء د هغه د فکر آينه ده، که غــواړئ، چــې د يــو ليکــونکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقیقي ارزښت ځانته معلوم کړئ نو دې ته مه ګورئ، چې ده په څه موضوع کې فکر کړی دی یا د ده د فکرمحصول څه شی دی.) دی زیاتوي: ((د یو مؤلف او لیکونکي د مقام د پېژندلو لپاره همدغه کافي ده، چې موږ پوه شو ده څه راز فکر کړی دی او د فکر کولو طرز یې څنګه دی؟)) د ښاغلي غیرت صیب د لیکنې څخه همدا ټولو ته څرګندېږي، چې دی څه شي او څه دې ته اړ کړی، چې هېواد ته راستون شي او د نسبتاً د سوکاله ژوند پر ځای د کړاوونو ډک ژوند ته غاړه کېږدي. په هر حال هر هغه څه چې په تقدیر کې وي، په بلـه نه اوړي. انسان ته چې الله رب العزت وړاندې څه پېښوي او څه یې په تقدیر کې وي، هغې ته د ورتګ لپاره اراده او تلوسه ورکوي، تر څو ژر تر ژره ورسېږي. باور لرم، چې استاد په دې خبره پوره، پوره ایمان لري او زه هم د ده د ژوند په تقدیرونو کې نورې خبرې نه کوم، یواځې د دوو ټکو خبره ورته کوم، چې د ژوند په تودو سړو کې دومره سوچ فکر کول نه دي په کار، څه چې په تقدیر کې وي هغه که څوک وغواړي یا نه ورته رسېږي، دویم دا چې حقیقتونه باید قبول او ومنو او په هر څه د پوهېدلو هڅه ونه کړو او نه د عقل په خوښې پسې ډېر وګرځو، ځکه هغه د (اناتول فرانس) خبره ((عقل هغه قوتونه په سړي کې وژني چې ژوند پرې ولاړ دی، هر څومره چې عقل زیاتېږي هغومره اراده ضعیفه کېږي.)) هغه دا هم وایي: ((زه ډېرې پوهې له ژوند څخه عاجز کړی یم، ډېر فکر د سړي قوت او مقاومت کموي.)) او چې داسې ده، نو بیا خو!!!

د خدای (ج) په لوی کرم به کېږي
په عقل ګرانه ده زما د اشنا مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بزګر کرکټر او فلسفي غړېدا

ځيني خبرې او خاطرې تر مرګه پورې له سرې نه هېرېږي. ۱۳۶۱ لمريز کـال و د ستر خوشحال بابا په لېسه کې د اتم ټولګي زده کوونکی وم چې يـوه ورځ راته د پښتو ښوونکي په ټولګي کې کورنۍ دنده د لنډې کيسې ليکل راکـړل. په لومړيو کې نه پوهېدم چې څه وليکم او څنګه يې وليکم؟ له څه شېبې سوچ وروسته مې پرېکړه وکړه چې د هغو افسانوي يا فولکلوريکو کيسو څخـه يـوه وليکم چې ارواښادې ترور به مې راته په کوچنيوالي کې کولې هغه ترور مـې د پلار خور وه. د پلار و مور تر مړينې وروسته مې د هماغې تـرور د شـفقت تـر سوري لاندې رالوی شوم. هسې خو هغې ماته ډېرې کيسې کړې وې خـو دا د يوه بوټي انسان د ژوند کيسه وه چې د يوه چينار لاندې پروت و. د چينـار پـه هغه لويه ونه چې دغه بې لاسو، پښو انسان يې تـر ډډ لانـدې شـپې ورځـې تېرولې يو ښامار اوسېده. او تر همدغې ونې لانـدې د (اوو) بادشـاهانو خزانـه ښخه وه... يوه ورځ داسې راځي چې يو مرغه له کوم لوري راځي او پـه چينـار کې کېني. بيا يې پر هغه ناروغ سترګې لګي ورته ګويا کېږي. خبـرې ورسـره کوي. بيا ورته لارښوونه کوي چې يو څوک پيدا کړي، ددې ونې پاڼې راوشکوي وېې ټکوي بيا هغه ټکېدلې پاڼې او له هغوی راوتلې اوبه دغه ناروغ تېرې کـړي نو دی به روغ شي. بيا دې د دغه لوی چينار ونې ته اور ورته کړي کلـه چـې د چينار ونه وسوزي هغه به په کې هم وسوزي مړ به شي خزانه به تـرې خلاصـه شي بيا دې د دغې ونې پېخ وسپړي او خزانه دې تر لاسـه کـړي... همداسـې وشول. خو د يوې ښکلې پېغلې په لاس چې هغه هم د يو بادشاه لور وه خو بيـا د هغه ناروغ د ژوند ملګرې شوه. د هغې کيسه داسې وه چې د باچـا دوه لونـه وې کله چې پېغلې شوې يوه ورځ يې پلار له دواړو پوښتنه وکړه چې تاسې يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بخت خورئ که په تخت؟ یوې وویل زه یې په تخت خورم بلې وویل زه یې په بخت خورم. هغې چې تخت غوښته د یو باچا زوی ته یې ورکړه او هغې چې بخت یې یاد کړی و پلار یې همدغه بوټی ته حواله کړه ځکه چې د پلار له خوښې خلاف خبره یې کړې وه. دا کیسه نوره دلته پر بږدم. او خپلې لومړۍ کیسې ته ګرځم کله چې مې د کورنۍ دندې په نوم لیکلې کیسه د پښتو ښوونکي ته ورکړه له ځان سره یې یوړه، څو ورځې وروسته یې بیا بېرته راکړه او غوښتنه یې وکړه چې په ټولګي کې یې ټولو ته واوروم زما له لوستو وروسته یې وویل ښه کیسه یې لیکلې وه. هلکو چکچکې ورته وکړئ... له همغې ورځې راهیسې مې له کیسې لوستنې او کیسې لیکنې سره مینه پیدا شوه. داسې وخت هم راورسېد چې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو د پوهنځي د پښتو څانګې د څلورم ټولګي محصل وم چې د افغانستان د لیکوالو د ټولنې له خوا د ځوانو لیکوالو او شاعرانو د هڅونې او تشویق لپاره کانکور اعلان شو. هغه کانکور ته ډېرو ځوانو لیکوالو او شاعرانو خپل شعرونه، طنزونه او لنډې کیسې وړاندې کړې وې چې د هغوی له ډلې نه د پښتو څانګې محصلین محمد اسماعیل یون او لال پاچا ازمون هم وو په شعر کې یون صیب لومړۍ درجه او په طنز کې لال پاچا ازمون او په لنډه کیسه ما (ملوک رغون) لومړۍ درجه جایزه واخیسته. دغه جایزې شل، شل زره افغانۍ وې چې د یو تلویزوني پروګرام له لارې علان او راکړل شوې. اوس چې څه باندې شل کاله کېږي او هغه د الفت صیب په خبره د څه لیکلو په رنځ اخته یم د ځوانو لیکوالو د پند او عبرت لپاره مې خپله کیسه وکړه خو په ټوله کې مې دا لیکنه د لنډې کیسې د ځوان لیکوال او لیکوالې د زده کړې په موخه پیل کړې چې زما د شاو خوا پینځه ویشتو کلونو د زده کړو او تجربو محصول یې ګڼلی شئ. زما استاد به ویل، لنډه کیسه د ټولنیز ژوند هینداره ده د ملتونو د تېر حال او راتلونکې تاریخ دی. د ټولنیز شعور او پوهې، ځیرکتیا او هوښیارۍ لپاره ښه درس دی د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عملي ژوند د تجربو د غني کولو استاده ده. د احساس او عاطفې د لېږد او زده کړې ښه ښوونکې ده. د لنډې کیسې لیکوال د خپل چاپېریال انځـورګر دی او د انځورګرکار انځورګري ده، نه عکاسي. دی د خپلې ټولنې د پېښو علتونه پـه هنري ډول څرګندوي. هغه واعظ او نصـیحت نـه کـوي دسـتور نـه ورکـوي. فرمانونه نه صادروي، قضاوتونه او پرېکړې نه کوي. منطق او فلسفه نه بیـانوي. خو په لنډه کیسه کې یې د احساس او عاطفې له اظهاره یې لوستونکي خپلـې تجربې غني کوي، د پېښو له ژورو سره اشنا کېږي، منطقي تسلسل تـرې زده کوي. عواطف یې راویښوي او نړۍ لید یې پراخوي. زما د استاد په وینا په لنډه کیسه کې د پېښو سره د پېښو مطابق چلند کول. مانا لرونکـي الفـاظ ټاکـل، لنډې لنډې جملې جوړول، بې اړتیـا خبـره نـه اوږدول. راښـکونکی تلوسـه، معقول تصادف، ډراماتیک یون، اوج او بیا داسې پای ورکول چې لوسـتونکی و نه انګیري چې تېر ایستل شوی. زموږ استاد چې پـه کیسـه لیکنـه او کیسـه پېژندنه کې لوړه پوهه، ښه تجربه او کره وړتیا لرله ویل به یې، لنډه کیسه یـو حکایت دی چې خیال او حقیقت سره نغاړي. تلوسه او خوند سره یو ځای کوي او د یوې ژورې مانا او پیغام په لور یون کوي. دا مهمه نه ده چـې برسـېرنه وي که ژوره د انسان په اړه وي که د حیوان خو داسې افکار په کې نغښـتل شـوي وي چې لوستونکی تر لوستو وروسته په یو ژور سوچ کې لاهو کړي. یا یې ډېر خفه او یا خوشاله کړي. د یو بریالي هنر پیاوړتیا او کامیابي په همدغه ټکي کې پرته ده. خو لا تر ټولو مهمه موخه یې دا ده چې لوستونکی د تراژیدي کیسو د کرکټرونو په څېر د ټولنې د نورو دغسې بېشمېره بې وسو وګـړو مرسـتې تـه راوبولي. د ترحم، زړه سوي، عدالت، انصاف او قضاوت جذبه یې پیـاوړي کـړي پند او عبرت ترې واخلي. استاد به دا هم ویل چې د یوې لنډې کیسې لپـاره د یوه ښه ښکلي نوم ټاکل هم ډېر ارزښت لري. دا نوم باید د یوې یـا دوو کلمـو زیات اوږد نه وي. ښه نوم هغه دی چې لنډ، ښکلی او د ښې مانا لرونکـی وي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسې د پیښې سره ډېر نږدې خو هنري تړون ولري. داسې چې لوستونکي ته د کیسې تر پایه نتېجه په لاس ورنه کړي.د استاد په خبره د کیسې د روحیــې سره سم د کرکترونو غوراوی پکار دی او هماغسې څېررو تــه د ورتــه نومونــو پیدا کول هم اړین دي. بیا په کیسه کې د هغوی غــړول هــم بایــد د هغــوی د پوهې، تجربې، ټولنیز ژوند د ښاري او کلیوالي چاپیریال او فکري نړۍ لید لــه مخې په پام کې ونیول شي. مانا دا په کیسه کې یــو بزګــر کرکتــر فلســفي او عالمانه ونه غږول شي. همداشان یو کار پــوه، عــالم یــا ښــوونکی د یــو عــام نالوستي او کلیوالي وګړي په څېر سړې او شډلې خبرې ونه کړي اســتاد بــه دا هم ویل چې په لنډه کیسه کې د کرکټرونو د خبرو منطقي جوړښت استدلال، د الفاظو او کلماتو یو له بل سره تسلسل او خپلوي، د پوهې کچه، په منلي ډول د کیسې د اتلانو لنډه لنډه پېژندنه لکه: لوړ، ټیټ، تور، سپین، ښایســته، بــې ډوله، خویونه عادتونه، ټولنیزه راشه درشه، پــه خلکــو کــې ګرانښــت او نــور امتیازي ټکي یې هغه څه دي چې د کیسې ښکال، خوند او تلوسه زیاتوي. هغه به موږ ته ویل که چېرې تاسې د لیسه لیکنې استعداد او پــوه پیــدا کــړه او د ذوق پټو غریزو مو دې ته لېوال کړئ چې لنډې کیسې ولیکئ نو په کیسه کــې د کرکټرونو د غږېدا وختونه او ځایونه لکــه ســهار، غرمــه، مــازیګر، ماښــام، ماخوستن، پسرلی، منی، ژمی، ګرمي، یخني او نور له یاده مه باسئ د کیسې د پیښې د چاپیریال او مکان په اړه هم باید ډېر په هنري ډول وضاحت ورکړئ او دا پوښتنه روښانه کړئ چې دا کیسه په کلي، ښار، ولسوالۍ ولایت مرکز او یــا په کوم بهرني هېواد کې پېښه شوې که څنګه؟ د استاد په خبره په کېسه کــې د پېښو په وړاندې د کرکټرونو رواني یا سیکالوجیک حالتونه بایــد پــه ډېــره ځیرکتیا او پاملرنې سره وکتل شي. مثلاً د یو چا پلار مور، خور، ورور مــري یــا مړي وي او ستاسې د کیسې اتل ترې په همدغه شېبه کــې خبر بــږي د هغــه خبر بدل د خبرو حالت یې د خفګــان انــدازه یــې د روحــي او روانــي حالــت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرګندتیا او نورې هغه خواوې یې چې یو غم ځپلی یا غم لیدلی انسان یې لري باید په ډېرې ژورتیا او ځیرکتیا سره لیک او بیان شي یا همدغه شان پر یو بل چا چې ستاسې د کیسې اتل دی د خوښۍ یوه شېبه راځي یـا د یـوې ډېـرې خوشالۍ سره مخ کېږي د هغه په څېره کې دغه خوښي او خوشالي داسې بیان شي لکه څنګه چې یې حق دی او څنګه چې ده. هغه به دا هم ویـل د خپلـې کیسې په پای کې تل هڅه کوئ چې پایله تر وسه وسه لوستونکي تـه داسـې وړاندې کړئ چې هغه یو ټکان وخوري زړه یې درز وغورځېږي او د ځان سـره ووایي اخ دا څه وشول؟ خو دا هم په یاد ولرئ چې د کیسـې پایلـه دې هـم د پېښو سره سمه منطقي او د منلو وړ وي او کله چې ستاسـې کیسـې اوج تـه رسېږي دا هڅه هم وکړئ چې کیسه ژر پای ته ورسوئ او نوره لکـۍ ورپسـې ورونه ترئ ځکه چې له یوې خـوا کیسـه بـې خونـده کېـږي او د بلـه پلـوه لوستونکی تیار خور مه اموخته کوئ پر ېږدئ چې هغه هم د کیسـې پـر پـای سوچ وکړي او د کیسې پیغام او پایله پخپله ځان ته معلومه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زاړه میرزایان او زلمي لیکوال

لکه څنګه چې په هر علم او فن کې د وخت په تېرېدو سره د ماهرانو او کارپوهانو له خوا نوي بدلونونه تغیرات او تحولات راځي همدا شان د نړۍ په هره ژوندۍ او پرمختلونکې ژبه کې د هغې دکارپوهانو له خوا نوي لغاتونه او ګرامري جوړښتونه برابرېږي اود معیاریتوب او کره والي لپاره یې وخت پر وخت کار کېږي، چې د نېکه مرغه له هغو څخه یوه جنتي ژبه پښتوده.

د پښتو ژبې د کره والي او معیاریتوب لپاره د دې څو وروستیو لسیزو را هیسې ښې ښکلې هڅې رواني دي. زه په دې لیکنه کې یوازې د اوسنۍ او پخوانۍ املا انشاء په برخه کې یو څو ښېلګې وړاندې کووم چې لیکوال او لوستي یې ټول باید په خپلو لیکنو او لیکونو کې په اوسني تولمنلي او معیاري ډول وکاروي.

خو له هر چا زیات یې زده کولو ته زده کوونکي او پخواني زاړه میرزایان ډېره اړتیا لري. که څه هم چې د عمر خوړلو میرزایانو آلوچې شنې هم ښې خرخېږي او د ډېرو ریاستونو مخې ته پرې ښه ګڼه ګوڼه جوړه وي او پر همدغه ګوډه ماته املا انشاء باندې د هر اړتن څخه په څلور کرښو غوښتنلیک لیکلو ۷۰ ـــــ ۸۰ روپۍ اخلي.

او بیا افسوس د هغه چا په حال چې په دولتي ریاستونو کې د ماموریت اخیستنې په موخه څلور کرښې غوښتنلیک (د افغانستان... وزارت... ولایت... ریاست محترم مقام ته! محترما، زه احمد د محمود زوی د ... پوهنتون... پوهنځی یا... لېسې څخه په... کال کې فارغ شوی یم او اوس غواړم چې په دې وزارت... ولایت او یا... ریاست کې د مامور، ښوونکي، مدیر... په توګه دنده تر سره کړم، هیله ده چې په کار راکولو او ګمارلو کې راسره مرسته وکړئ په درنښت) په بل چا لیکي او غوښتنه د سرماموریت او ریاست کوي!؟

په هر حال بېرته خپلو وړاندنیو خبرو ته راګرځم او هغه دا چې دغه ښاغلي(!) میرزایان لکه د کلیوالي ډاکټرانو او درمل پلورونکو په خبر د هرې ناروغۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لرونکې ته هماغه د سپين تباشيره جوړې شوې ګولۍ ورکوي!! او پوهاندان ميرزايان هم هر چاته په غوښتنليک کې هماغه يوه يا((ي))کاروي چې ډېرى لوستونکي يې ليکنه پر دويم ځل لوستلو سره ايله د مانا له مخې سمه لولي، د لارى او لارې.څوکى او څوکې. سړى سړي سړې او نورو دغسې په سلګونو نومونو، جملو او کليمو په لوستلو کې لوستونکي ته بې شمېره زورونکې او شرموونکې ستونزې پېښوي. په هر حال! خو بيا هم خپله هماغه لومړۍ خبره تکراروم چې د نېکه مرغه اوسنى پښتو ليکدود تر ډېره ځايه معياري شوى. تنکيو زده کوونکو او زلميو ته بويه چې د پوهې په هر ډګر کې د ليک لوست، املا او انشا نه نيولې بيا تر انټرنېټ او کمپيوټره پورې خپلې زده کړې پوره او کره کړي او دا دې هم ياد ساتي:

چې په خپله مورنۍ ژبه نادان وي

که د بل په ژبه پوه وي پوهه نه دى

مانا دا چې لو مړى دې د خپلې ژبې په جوړښتونو، ليکنيو دودونو او ګرامري قوانينو ځان پوه کړي بيا دې د خپلې ژبې د ښې زده کړې په رڼا کې د هغې پر قوت نورې ژبې زده کړي او دا په دې مانا چې کله څوک ښاغلى په خپله ژبه کې ګرامري جوړښتونه او... ښه زده کړي په پردۍ ژبه کې ورته (قيد، مصدر، صفت، زمانه، فعل، فاعل،مفعول، ضمير...) پېژندل او پر هغوى پوهېدل ډېر اسان وي. چې د هغو معياري نومونو، لغاتونو، جملو، او کلمو پخوانيو او اوسنيو شخه يې زه دلته يواځې يو څو رابېلوم، لکه: پخوانۍ چه، اوسنۍ چې. پخوانۍ کښې، اوسنۍ کې. پخوانۍ پاته، اوسنۍ پاتې، پخوانۍ بلکه، اوسنۍ بلکې. پخوانۍ يعني، اوسنى يانې. پخوانۍ قيصه، اوسنۍ کيسه. پخوانۍ قلعه، اوسنۍ کلا. پخوانى کنړ، اوسنى کونړ. پخوانى اسعداباد، اوسنى اسداباد. پخوانى لمړى، اوسنى، لومړى. يا لکه: د يو (و)د کارولو ځاى او د دوو (وو) وونو د کارولو ځايونه لکه: هغوى راغلي وو. هغه راغلى و. لنډه داچې يو (و) په مفرد حالت کې ليکل کېږي او دوه وونه (وو) د جمعې په حالت کې ليکل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو اوسنۍ معیاري لیکنه کې د پینځوو یاګانو په خپل ځای کارول د هر لیکوال لپاره ډېر اړین ځکه دي چې د لوستلو پر وخت یې د ګڼو ستونزو څخه ژغوري لکه وړاندې مو چې څو بېلګې وړاندې کړې. دغسې نورې په لسګونو بېلګې په پښتو لیکوالۍ کې شته ،چې لیک پوه او نالیک پوه ټول لوستونکي ورسره هر وخت په ستونزه کې وي نو د دې کار د اسانۍ لپاره د پښتو پینځه یاګانې د لیکلو بېلګو سره په لاندې ډول وړاندې کووم، لکه: سړی، سړي، سړې او دغسې نورې په لسګونو نمونې.

۱- نرمه (سړیواله) (ی) دا (ی) د ټولو مفردو نومونو، ځایونو او حالتونو په پای کې لیکل کېږي، لکه: سړی، لرګی، منګی، کلی، زړی، کړی، پړی، تللی، راغلی، وړی، غلی، پردی، کودی، لمسی، بچی، دوی، پوی، زوی، هغوی، توی، خدای (ج)، ځای، چای، پای، کېدای اونور

۲- څرګنده (پرته) (ي)

دا (ي) په اکثرو جمعو نومونو، حالتونو، او ځایونو کې د جملو او کلیمو په پیل ، منځ او پای کې کارول یا لیکل کېږي، لکه: یو ،یوه ، یون ، یاد،یار، غوړي، سړي، پړي، وړي، لرګي، زړي، مړي، وړي، کړي، کلي، راغلي، تللي، پردي، کودي، زلمي، لمسي، بچي، دوستي، هستي، مستي، سستي، نېستي، بیاتي، ذاتي، وهي، شړي، او یو څو نور مثالونه لکه: غورځوي، ماتوي، کړوي، ژړوي، غوړوي، سړوي، زوروي او نور

د کلمې په منځ کې لکه:

تیر، شیر، قیر، کپګیر، لیکل، ښځینه، نارینه، مدینه، ویر، وزیر، مدیر، توپیر، سفیر، ټولنیز، لیک، قافیه، نازیه، نادیه، جمیله او نور

۳- اوږده (ې)

دا (ې) اکثراً د ښځینه جمعي نومونو او حالتونو په پای او منځ کې لیکل کېږي.

لکه: ښځه، ښځې. لښته، لښتې. کاسه،کاسې. پانه، پانې. خاوره، خاورې. زانه، زانې. زرکه، زرکې. چرګه، چرګې. وریجه، وریجې. کتابچه، کتابچې. تخته، تختې او نور

یا لکه د کلیمې په منځ کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد، شېر، تېر، پېر، هېر، زېږ، ډېر. یا د ټولو الفبا ټکو یا تــورو د (ب، ت، ث) په وزن لوستل، لکه: بې، تې، ثې، جې، خې، دې، ذې، رې، زې، سې، شې، صې، ضې، طې، ظې، عې،غې، فې، قې، کې، لې، مې، نې، وې، هې، يې، (ټې، ډې، ڼې، ړې، ږې، ژې، ځې، چې، څې، پې، ښې، ګې) د هر ټکي یــا تــوري د اوږدې (ې) سره یو ځای په لاندې بېلګو کې لکه:

ببرته، څه تېرشه، (ث،س،ص) سېد جمال ورســېد، اوســېږي، خلاصــې، لارې خبرې، خلاصې، شوې.

(د) دېوال (ر) رېز مرېز، د (ذ، ظ، ز، ض) څلورو واړو تورو یا ټکو اواز د پښتو ژبو لپاره یو شان وي، خو په عربي ژبه کې دغه هر ټکی ځانته مخرج لري او دلتــه یې د پښتنو لپاره د اواز وزن په اوږده (ې) کې یو شان دی، لکه: ځـــې، بعضــې، بې لوظې ښځې، یوازې، بزې (د وړیو سپړی)،بزې (بزها) حافظه، حــافظې. (ط) نقطې، خطاطې ښځې، غلطې خبرې.

(غ) دغې، هغې، ښځې وویل. (ف، پ) دا دواړه ټکي هم یو شان اواز لري، لکــه: لاپې شافې، د ګوتو خاپې، رپېدلې ګوتې. (ق) ټیټاقې، بداخلاقې نجونې، طلاقې شوې ښځې، د ګوتو ټقې، غرقې شوې ببــړی، شــړکېدلې پېغلــې. (ک) کــې، کېږي، کېدی شي، کېښودل، کېناستل او ټوکېدل. (ل)ولې ولې؟، د ولــې ولــې ولې ولې؟، هلې ځلې، تلې، تللې، غلې، بلېدلې، ځلېدلې.

(ن) نې نې، ونې، کنې، نینې.(و)وې، کوې، شوې، نوې، ته نــه وې، روې. (هــــ) هېر، هېواد، هېنداره، پوهېږې.

(ټ) ټېر، ټېپر، ټېکټر. (ډ) ډېر، ډېری، ډېران، ډېوډی، ډېپه، ډېپــو. (ڼ) منڼــې، کڼې، ګڼې، پڼې، شکڼې، مشکڼې اونور

(ړ) زړې، مړې، مړېدل، ژړېدل. (ږ، ګ) کږې، لږې،تږې، ســپږې، وروږې، ســږې، وږې، خوږې، خوږېږي، کږېدل، کږېږي، لګېده، که ولګېږي؟ چرګــې، جرګــې، ځانګې، خانګې، تنګې ونګې کوځې.

(ځ) ختیځې، لویدیځې، ته وختي ځې؟ ختیځې سیمې.(چ) چې، نینې چیچې، ظالمه د یخ څخه وچېږي! کله چې، چېرته چې، هلته چې... (څ) څېرمه، څېره، په څېر، څڅېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(پ) پېر، شپې، سپېدې.
(ښ) ښې، ښېګڼې، ښېګڼه، ښېرې، خواښې، خوښې.

۴- لکۍ واله (ۍ)
دا (ۍ)د ښځينه کلمو، نومونو، ټکو يا تورو، وروستۍ ټکی وي، لکــه دا بېلګــې: ډوډۍ، مڼۍ، نړۍ، کړۍ، تنۍ، سيلۍ، والۍ، خورۍ (خــورکۍ)، تــرورۍ، پېښورۍ، باجوړۍ، ننګرهارۍ، کونړۍ، لغمانۍ، کــابلۍ، نورســتانۍ، ســپوږمۍ، شپېلۍ، هيلۍ، هګۍ، ډوډۍ، څپلۍ، ډالۍ، ډولۍ او نور

۵- امريه يا کړواله (ئ)
چې دا هم د يوې کليمې په پای کې ليکل کېږي، خو په دې شرط چې جملــه يا کليمه امريه يا فعل (کړ) وي او د جمعې حالت ولري، لکه دا بېلګــې: راشــئ، راځئ، کېنئ، پا څئ، لاړشئ، ځئ، وليکئ، وخورئ وڅکئ او حساب مه منــئ، ورشئ، وکړئ، يوسئ، راوړئ، ورکړئ، ويې وهئ، ښه يې وډبوئ، ترې وپوښتئ. او نوردزاړه ميرزايان اوزلمي ليکوال تر سر ليک دا ليکنه همدلته راټوله کــړئ، د پای ټکی ورته کېږدئ، او بس يې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینه په پښتو لنډۍ او لویدیځه نړۍ کې

دا چې د فولکلور پنځوونکی ولس دی نو بې له شکه چې په ټوله ریښــتینولۍ یې د همدوی مال او مــا لکیــت ګڼلــی شــو. د ولــس ژونــد، کــړه وړه راشــه درشې،فکر، هوښیاري، ملي تاریخ، ټولنیز جوړښت، عادتونه، عقایــد، کرکــې، خوبونه او تعبیرونه د دوی په فولکلور کې په ډېر غښتلي او شفاف ډول ځرګند شوي دي. زما استاد حبیب الله جاج پښتون زوی به کلونه وړا ندې موږ تــه پــه پوهنځي کې ویل: (فولکلور د عوامو خلکو، د یو ملت، قــام او نــژاد پــه نظــر د حقایقو مجموعه او عنعنوي سرمایه ده. همدا راز د ژوند او جهــان پــه بــاب د دوی فکر و عقیده، معلومات، افکار او عمومي ذهنیت دی.)
د استاد په خبره د یوې ټولنې فولکلور موږ ته د هغوی د پلرونــو، نیکونــو او ا جد ادو کلتوري نورمونه او ټولنیز ارزښتونه بیا نــوي او د هغــوی لــه کلتــوري معیارونو او اهدافو سره مو اشنا کوي. د استاد هغه خبرې مې اوس هم ښې په یاد دي چې ویل به یې: موږ باید د یوې ټولنې د فولکلور په باب بــې پروایــي ونه کړو، ځکه چې د نورو ګڼو ارزښتونو تر څنګه یې یو ستر ارزښت دا دی چې د روحي تحلیل له مخې د هغه عصر عمومي فلسفه، ټولنیز شــعور او د ژونــد مفهوم په کې موند لی شو. د پښتو د فولکوري مر غلرو په لړونو او امېلونو کې یو هم د پښتو لنډۍ یو یا قوتي مرجا نونه او طلایي کــونجکې دي چــې د ټــول بشریت د فولکلوري شعرونو یوه ستره شتمني او مهمه برخه ده. او د نړۍ پــه ټولو فولکلوري شعرونو او سندرو کې لومړنی ځــا نګــړی ځــای لــري. .کومــه شهکاري، حکمت او فلسفه چې په دغو دوو نا برابرو موزون شویو کرښــو کــې ځان ښکاره کوي دا د نړۍ د نورو ولسونو د فولکلوري شعرونو سره پــه هــېڅ ډول د پرتلې وړ نه ده. دې شعرونو د ا نسان د احساســاتو، عواطفــو، دردونــو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنځونو او کړاوونو په اړه دومره لوړه او دقیقه د رجه بندي کړې چــې حســاس عقل ورته هیښ پیښ پاتې کېږي. د دې شعرونو شاعر معلوم نه دی خو د هــر پښتون او پښتنې د احساس او عاطفې هېنداره ده. دا شعرونه د هر پښتون په ذهن او روح کې په فطرتي او قدرتي ډول جوړېږي یا جوړ دي او هر څوک یــې د دې شعرونو لپاره د جوړ شوي سپلابي سیستم سره سم وایــي او هــېڅ ډول کمی زیاتی ترې په کې نه پېښېږي. د پښتو د شعر دغه ډول د پښتون انسان د زوکړې سره سم راروان دی خو په لیکلې بڼه یې داسې کومه نېټه یــا شــخص معلوم نه دی چې څه وخت، چېرته او د چا له خوا ویل شوي دي. خو دلته بیــا زه په دې نه پوهېږم چې هغه ورک او بې نومــه شــاعر زمــوږ د ولســونو د دې واقعي ژوند د هر اړخ په اړه دغه نازکه او په ټوله ما نــا ښــکلې او ریښــتینې ا نځور ګري څنګه کړې ده. ایا هغه بې ښښا نه شاعر په دې پوهېده چې دا غمجن او مین ولس به پېړۍ،پېړۍ د ده د دغو تل پاتې ترا نو په څپو کې خپلــو اوږدو غمونو او ژورو کړاوونو ته للو ووایي لکه چې وایي:

د با با دم دومره اولاد کې

زما په برخه یې موزي ورساونه

زما په خپله زړه خپه دی

ما ته په لویه لار کې مه ژاړه مینه

وګوری! دغه عامیا نه سند رې په څومره خوږښت او نوښت بیان شوي چې لــه هغه پورته یې هېڅ ډول سوچ او فکر نه شي کېدای. یا دا چې:

سبا مې بیا د کډو وار دی

په سر به پنډې چلووم په زړه غمونه

په پیته پوزه دې شرمېږم

د خدای لپاره خمیره کیږده مینه

د موزیګي شلېدلی کټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې زه دې پيارمې ټينګوم بازو دې زينه

پښتـــنه ښځه د جهان د ټولو ښځو په څېر د احساس، وجدان او ذوق مېــرمن ده. هغه سرې او ناسرې ډېر ښه پېژني. د ښکلي او نــا ښــکلي، ښــه او ناښــه، مناسب او نا مناسب لپاره معيارونه او قضاوتونه لري. خو کړاوونه او رنځونه يــې دومره غمجن او دردوونکي دي چې د نورو ډېرو بد مرغيو ســره، ســره تــرې حتی د ژوند د ملګري د ټاکلو او خوښولو اختيار هم اخيستل شــوی دی. هغــه په خپلو دغو يادو شــويو نــارو کــې د مــوزي خاونــد د عــادتونو، صــفتونو او همدارنګه د هغه د ژوند د نورو اړخونو په باب دومره باريکــه او ژوره غړېــدلې چې مورږ ته يې په لفظونو کې د وچو شونډو پر سر اســويلي شــوې ســپرغۍ د هغې ټوله تبره شوې پوره، پوره ا نځورولی شي. هغې په دغو نا برابــرو کرښــو کې د خپل زړه غمجنې غوټې دومره په هنر پرا نستې دي چې ويده يــې ويښ کړي او ويښ يې ځنګولي دي لکه:

د زړه له درده به نارې کړم

ويده به ويښ کړم ويښ به خوب وځنګوينه

دلته دغه د لفظونو هنرمنده ميره موزي هغه چاته وايي چې نه د چا د ښې وي او نه د چا د بدې. نه نار ينتوب لري او نه سړيتوب. نه نر وي او نه ښځه بس نوم ورپورې نارينه يادېږي، چې دغسې يو څوک د هغې لپاره د ژوند د ملګري پــه توګه هېڅکله د منلو وړ نه دی. خو څه وکړي هېڅ نه شي کولی. ځکه هغه پــه داسې يو چاپيريال کې ژوند کوي چې هلته پېغلې او مېرمنــې پــه عــام ډول د واده او خاوند په باب د نظر ورکولو نه منع پوهول شوي دي. او دا چې ولــې د ا نو بيا نورې خبرې دي. خو لکه څنګه چې وړا ندې مې وويل پښتـــــنه ښــځه د جهان د ټولو ښځو په څېر د احساس او ذوق مېرمن ده. نو دلته هــم مــردا نــه کرشمې لکه: په بر ېتو کې موسکا، کاږه کاته، د لباس ډولونــه، مېــړا نــه، تــوره کول، د ننګ و ناموس په کار کې تر نورو وړا ندې تلل... د هغې لپاره د ښــکلا

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفات او د امتیاز ټکي دي.په دې شعرونو کې هغه خپــل عاشــقا نــه د رک او دروني غوښتـــنې په ډېر هنري او صادقا نه ډول بربنډوي او له هغــو حــدودو څخه ووځي چې د پښتــنوالې ښځمنو فعالیتونو ته ټاکل شوي دي. د بېلګې په ډول پښتــنواله دا خبره بده ګني چې ښځه ټولنې تــه د خپلــې مینــې افــاده وکړي او یا د خاوند د ټاکلو په باب خپله رایه څرګنــده کـړي. خــو پــه دغــو شهکاري شعرونو کې د هغې د عاشقا نه خبرو کــول څــوک بــد نــه ګنــي او پښتــنه پېغله يې هم ښه په زړورتیا سره کوي لکه:

ټینګه مې ونیسه په غېږ کې

د پېغلتوب سترړیا مې وباسه مینه

سپینه سینه درته پرته یم

د پېنډاوو چرګوړی خوب دې ځنګوینه

اول دې قد را سره سم کړه

بیا مې په سپینه سینه واچوه لاسونه

د هېواد ستر شاعر، لیکوال او سیاستوال سلېمان لایق د پښــتو لنــډیو او پــه لنډیو کې د ښځو په اړه وایي: (... د ښځې پــه بــاب د پښتـــــنوالې قیــود د ا نسان د ازادۍ، د عامو منل شویو پرنسیپونو پر معیار خــورا درا نــه او نهایــت محدود دي. خو په لنډیو کې دا حدود مات شوي دي او پښتـــنه ښــځه پــه بشپړه سرکښۍ کې خپلې غوښتــنې، تمــایلات، ذوق او عاشــقا نــه هوســونه مطرح کوي او خپل ځان هماغسې ښيي لکه څنګه چې ده) د ښاغلي لایق په وینا په لنډ یو کې د ښځې موقیعیت او د ښځې په باره کې خبرې نسبت هغــو خبرو ته چې په نورو فولکلوري شعرونو کې د ښځې په باره کې ویل شــوي دي توپیر لري. نور شعرونه د خپلو خاوندا نو د پټو هوســونو لوبغــالي دي. مګــر د لنډیو په څپو کې د ژوند مستا نه شور اوازونه بولي. داسې اوازونه چې د پرون نه راغلي او د سبا ولاړې اوبه، به خوځنده او توپا ني کړي. د دې ادبي او هنــري

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغلرو پنځوونکی ریښتیا هم ورک، بې نومه او بې نښا نه دی خو هغسې ورک هم نه لکه د ا نځر ا فسا نوي ګل چې نوم يې شته او نور څه نشته. دا پــه ډېــرو کې ورک دي يا په ډېرو کې دومره تت او خواره دي چې بېلتون يې ســتونزمن دی او يا خو د غرو رغو دغه ټول شپا نه، اوښبا نه، د تبې دښتو او کنګل غرونو سرګردان زيار ايستونکي، په سرو غرمو کې بوخت ربړ ګالونکي او د اوږدو لارو او ځا نګړو سفرونو ټول لاروي دي. د دوی د دې فولکلوري مرجا نونو په ســرو سپينو طلايي لړونو کې نارينه هم ښځه زياته ستايلې ده او که ووايم چې حتی ښځه په دغو مرغلرو کې د نارينه لپاره د تغزل اساسي مضمون جوړوي نو هــم پر ځای خبره به وي.خو هغه طلايي فولکلوري مشــکنې چــې ښــځې د خپــل ښځينه ذوق، احساس او عاطفې له مخې هم د ځان او هــم د نارينــه پــه بــاب تخليق کړي پخپله ټوله ما نا د ښځينه احساس او عــاطفې بشــپړه اســتازولي کوي. او دا ځکه چې دلته هغه پخپله ځان ستايي. د خپل درک او د رد د بيا ن اظهار پخپله کوي. او چې دا سې ده نو راځئ چې دې ببلګو ته هم تم شو:

که په سلام ته خوشالېږې

زه به مې لاس په تــندي تل ولاړه يمه

د پښتــنوالې درونه پته

زما په خوله دې لاس نيول ګونګه دې کړمه

او دغسې نورې په زرګونو د پښتــني چاپيريال د ښکلا د احساس ناوکيــا نــې چې د الفاظو او ټکو په ا نځور ګره او سحرګره رنګينه ژبه يې زموږ د ولســونو د ناپايه دردونو ترجما ني کړې. دا سې ترجما ني چې زموږ د عشقونو او رنځونو د درد ټوله ښکلا او ما نا په کې موندلی شو. په دې شعرونو کې دومــره خــوږلني، نازک خيالي، تخييل، شفافيت، د خيال او فکر منطقي تړون او بالاخره په ټوله کې يو لوی لېږدوونکی پېغام پروت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو دغه لېږد بیا دومره خوږ، ښکلی، ساده، صادقا نه او د عامیا نــه ذهنیــت د قبول وړ دی چې له هغه پورته یې هېڅ ډول تصور او سوچ نــه شــي کېــدای. وګورئ په تېرو بېلګو کې زموږ ذهن ته څومره ریښتیني واقعتونــه او خیالونــه راغله. د ژوند د بېلابېلو اړخونو ژوندي او د لمس وړ کړنې یې را تــداعي کــړې چې هر پښتون پرې په اسا نی سر ه پوهېدای شي. او یا دا چې:

یار دې زما نه مرور که

د ژبې سره په چاړه دې پر ېکومه

زما جا نان په کې ښکار ېږي

شیشه د یاد چې یې زړګي ته ونیسمه

دلته هم هماغه خبره ده څوک چې پــه مینــه او محبــت پــوهېږي او د شــعر حقیقت ته رسېدلی وي هغوی په دې هم ډېر ښه پوهېږي چې په دې شعرونو کې د مینې زور، د عشق سپېڅلتیا، شفافیت او صداقت ډېر ښه څرګندېږي او که دغسې نه وي نو بیا خو:

چې عاشقي یې کړې نه وي

د پادې خر دی سبا ځي بېګا راځینه

هلته د مینې او محبت د خبرو اترو او ګیلو ما نو پــر مهــال یــو اشــنا لــه بلــه مرورېدل او بیا په هغو خبرو پښېما نېدل او خپله ژبه مخاطبول او په چاړه پرې کول دا هر څه ډېر زیات خواږه او خورا خونــدور دي. یــا د زړه د خیــال هغــه ښیــښه چې د یو مین او مفتون ا نسان د یار خواږه یادونه په کــې ده تــه هــر وخت ښکاري دا نو بیا بېله دنیا ده بېل خوند او بېله مزه لري. استاد ګــل پاچــا الفت دغسې مینې او په مینه کې دغسې خبــرو تــه شــعر وایــي او وایــي (... ریښتیا دا ده چې د مینې او محبت خبرې ډېرې خوږې دي. که دا خبــرې هــر څومره بیا بیا تکرار شي بد یې مه وړئ. ځکه مینه په همدغو مکررو توصیفونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزي. په کومه خبره کې چې د مینې او محبت جلوه وي هغه که په هر عبارت وي شعر دی او همدغسې خبروته شعر ویل کېږي)

یوه بله خبره چې زه ورته له ډېره وخته فکر وړی یم هغه یو د دې شعرونو په اد بي اصطلاحاتو کې ورګډ بدل او د پښتـــنو په ورځنۍ ګړنی (محـــاوره) کـــې زیات کار بدل دي چې پښتا نه لیکوال یې په خپلو هنري نوښـــتونو او شـــعرونو کې یا ټوله او یا یوه برخه نیمه د استورو په ډول راوړي او یـــا یـــې د کـــلام د لا پخلي او خوږښت لپاره کاروي. او هغه بله خبره چې ډېره نامي او د لا پام وړ ده هغه د پښتو لنډیو د محتوا، مضمون او ا نځور خپل پښتـــني رنګ او خوند دی چې د لویدیځې نړۍ د کلتـــور او دود، دســـتور ســـره کله،کلـــه هـــېڅ اړخ نـــه لګوي.وګورئ:

که د د نیا شرمونه نه وی ـــ تا به منګی وړی زه به تش د رسره تلمه. او یا:

په مخ مې غبرګې اوښکې راغلې ـــ د پخوا نې اشنا ریبار مې ولیدنه

استاد ګل پاچا الفت د دې یوې د ښایست او خوږښت پـــه اړه وایـــي (... ډېـــره ښکلې او ساده ده. هېڅ صنعت او هېڅ تخییل په کې نشته او بې له تشو تللـــو هغه هم هله چې د نیایي شرم نه وایي نور څه نه لري. مګر مینه او محبـــت پـــه کې ځای لري او د عاطفې ترجما ني کوي. نو د محبت پـــه لاره د مینـــې لپـــاره تش تګ بلکې د تګ ارزو هم لطف لري او په زړه اثر کـــوي.) خـــو زه یـــې پـــه محتوا او مضمون کې د خپل افغا ن کلتور خوند او رنګ لټوم. زه په کـــې خپلـــه دنیا او په هغې کې خپل ځان ګورم. زه خو دلته دا پوښتـــنه کوم چـــې کومـــه د نیا او د هغې کوم شـــرمونه؟ څنګـــه شـــرمونه او ولـــې شـــرمونه؟!! او بیـــا د دې پوښتـــنو ځوابونه همدا تاسې ښاغلو لوستونکو او اوربدونکو تـــه پر بـــږدم خـــو یوې خبرې ته لږه اشاره کوم او هغه دا چې دلته سمندر نه سمندرونه په کـــوزو کې ځای شوي دي او هغه کوزې ټولې د شرقي او په ځا نګړي ډول د پښتـــــنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاورې له ختیو جوړې دي چې په جوړولو او پخولو یې یــوازې همــدا پښــتون کولال یا کولاله پوهېږي.

او دا بله چې وایي:

په مخ مې غبرګې اوښکې راغلې ـــ د پخوا ني اشنا ربار مې ولیدنه

دلته هم هغه څه بیان او اظهار شوي چې پښتون لیک لوستی خو لا څه کــړې چې شپا نه پرې هم ډېر ښه رسېدلی شي. یوازې په دومره تفاوت ســره چــې بل ته به یې د احساس د بیان، ما نا او تفسیر لپاره ژبه تته او ګونګۍ وي کنــه هسې خو د همدغو بزګرو، اوښبنو او شپنو د ورځني ژوند ژوندۍ کیســې دي. دلته هم د هماغو تېرو تجربو او کړنو په څېــر د ژونــد یــوه شــېبه یــا د یــوې شېبــــې یوه لحظه تکرار شوې داسې چې د یو میین ډېر کلونه وروســته پــه داسې یو چا سترګې لګېږي چې یو وخت یې د مینې او محبت په دنیا کــې یــو چاته د ورتګ راتګ او د مینې د خبرو د وړې راوړې راز دار و. خــو اوس هغــه هر څه په بله اوښتي.دا چې ولې په دې همدوی دواړه پوهېږي. خو اوس چې یو عمر وروسته د ناکام مین په خپل پخوا ني ریبار سترګې لګېږي د هغه په لیدو سره ده ته هغه تېر هر څه ټول وریادېږي او بې واره یــې لــه ســترګو غبرګــې اوښکې راځي. دغه ورځ دی ټوله د خپلې هغې پخوا نۍ مینې په یــادونو یــا د یادونو سره تېروي. او د دې لپاره چې د زړه درا نه غمونه یې ســپک شــي نــو شعر ته مخه کوي او هغه څه وایي چې همدغه نن او کلونه وړا ندې پــر ده تېــر شوي. خو موږ یې ځکه خوښوو یا ځکه رابا ندې ښه لګي چې زمــوږ د ژونــد د تجربو سره سمون لري. موږ ته په کې د خپلې ټولنې کړه وړه او عاشق ا نســان باا لکل هغه شان ښکاري لکه څنګه چې دی او څنګه چې ژونــد کــوي. خــو د نړیوال کلتور او دود سره یې توپیر په دې کې دی چې د هغــه جهــان مــین ا نسان د مینې او محبت د تارونود غزولو او پېغــامونو د وړو راوړو لپــاره دریــم ګړي ته اړتیا نه پیدا کوي. هلته د مینې د کارو بار لپاره څوک ریبار او قاصد نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیسي. هلته مینه کول جرم نه دی. هلته پېغلې او زلمي یو له بل سره پــه پټــه لیدل کتل نه کوي. هلته دغه محرومیت او پابندي نشته او چې داســې ده نــو دغسې شعرونه بیا هغوی ته هېڅ خوند نه ورکوي. ځکه د هغوی د ټولنې د کړو وړو او ژوند د تجربو سره سمون نه لري. یا د هغوی د ژوند او کړو وړو محصــول نه دي. خو موږ یې ځکه خوښوو او ستایو چې زموږ د زړونو خبرې دي.زمــوږ د سترګو لیدلې پېښې او زموږ د ناویلو رازونو او غمجنو دردونو ژباړونکي دي.خو زه په دې نه پوهېږم چې هغه بې نومه او بې تعلیمه شاعر دغه پوهه او هنر لــه کومه کړی او څنګه په دې توا نېدلی چې زموږ له تل پاتې غمونو او رازونو یــې په دومره لوړ هنري قوت او جرات سره دغه پټې پردې پورته کړي دي!! دغسې ببلګې زموږ په دې عامیا نه ولسي شهکاري شاعرۍ کې څښتې زیــاتې دي او که ووایم چې زموږ دغه ټولې طلایي کــونجکې د همدغســې لویــو پېغــامونو، موضوعاتو، او ژورو مسایلو اظهارونکي او لرونکي دي. نو د مبــالغې هــېڅ ډول رنګ او زنګ به ونه لري. وګورئ:!

سپینې سپوږمۍ ته شه خوله واخله ـــ د دېوال سیوري ته مې مه بیایه ډارنه

دلته هم هماغه خلک دي. هماغه تجربې دي. هماغه غوښتـــنې دي. هماغــه محرومیتونه او درا نه غمونه دي چې حتی په توره شپه کې هم ور سره دا ډار ملګری دی چې څوک یې ونه وینې او ځوا نې مرګان یې نه کړي.نو ځکه زلمی مین خپله خوبا نه د سپینې سپوږمۍ د رڼا له ویرې د راز ونیاز لپاره د د ېــوال سیوري ته کشوي.خو هغې ته دغه کار ښه نه ښکاري او د ډارن خطــاب ورتــه کوي. خو دلته معشوق ته ډارن ویل او د دېوال سیوري ته ورسره نه تلل هغــه وینا نوره هم پخوي او درنوي چې وایي: (د مینې او محبت په کار کې ښځه تــر نارینه ډېره زړوره او هوښیاره ده) چې یو دلیل یې همدا په ســپینه ســپوږمۍ کې خوله ورکول او د دېوال سیوري ته ورسره نه تلل دي. او د هوښیارۍ هغــه یې دا چې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینه کې ستا نه کمه نه یم ـــ کم عقله نه یم چې پرې کلي خبرومه

او د لویدیځې نړۍ د دود دستور او کلتور سره یې توپیر په دې کې دی چې هلته د ژوند لارې چارې بېلې او کړنې بل ډول دي. هلته مفتون زلمي او پېغلې د خپلو کلتوري او مذهبي اوصولو او قوا نینو د نه مراعات او مرګ له ویرې پــه پټه مینې نه کوي. یو بل ته په تکه توره شپه کې په وېره، وېره نه ورځي بلکــې ټولې راشه درشې یې ښکاره او بې ډاره وي. هلتــه میینــان یــو د بــل لپــاره ساعتونه، ساعتونه په سرو غرمو نه درېږي. د بېلتا نه په غم کې یې شــپې نــه شوګیروي. په سر پنډوونه او په زړه غمونه نه چلوي. د خلکو له خبرو ډارېدل د هغوی خبرې او تومتونه د ځان لپاره سپکاوی ګڼل. په همزولــو، خپلــوا نــو او کلي کور کې په بد نامه یاد ېد ل، شرمېدل او بالاخره په پای کــې د مــرګ لــه ګواښ سره مخ کېدل دا ټول هغه څه دي چې دلته شته او هلته نشته یا دا:

ټینګه مې مه نیسه په غیږ کې ـــ سبا به بوی د لونګین درځنې ځینه

دا هم د یو چا میینانو د یوې خوږې شپـــــې کیسه ده. دلتــه هــم شــپه ده. یوازیتوب دی. د مینې او محبت راز ونیاز دی. په غیږ کې نیول او ښــکلول دي. یو بل ته په ځیر، ځیر کتل دي. د دوو زړونو درزېدل او تپېدل دي ساړه، ساړه اسویلي دي. وېره او ډار هم ورسره ملګري دي. او یا هغه د سایل صیب په وینا: (د پاسه واورې ورېدل او غرونه لمبې کول دي.) خو دغه د مینې او محبت پــه سمندر کې د یوې شپـــــې لپاره غرق میینان په دې پوهېږي چې کــه د دوی د دې لید نې کتــنې څه نښې نښا نې سبا د کلي خلکو او یا د دوی خپلوا نو ته ښکاره شي نو باوري ده چې بیا یې خیر نشته. نو ځکه خو ښایسته لیلا خپــل اشنا ته وایي چې ډېره مې په غیږه کې ټینګه مه نیسه هسې نــه چــې زمــا د لونګین بوی در پورې شي او سبا درنه کلیوال پوښتــنه کړي چــې دا چېرتــه؟ څه وخت؟ څنګه؟ د چاسره...؟ او نورې ګڼې پوښتـــــنې چې بالاخره په سرونو به مو خاورې باد شي.د دې لنډۍ محتوا، مضمون او ا نځور ګري هم لکه د تېرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغو، هغه څه دي چې همدلته تېر شــوي.تېر بېړي او تېر بــدونکي دي او غربــي نړۍ ورسره پوره په تضاد کې ده. چې دغه تضاد او توپير زموږ په دغو ولسي او عاميا نه اشرفيو کې دومره جوت او پر ېما نه دی چې کتاب نــه، کتابونــه پــرې ليکل کېدی شی خو زه يې دلته د دې ليکــنې د ښې پای لپاره يوازې يــو څــو بېلګې يوه په بله پسې غوټه کوم. وګورئ!!

خبرې کړې شونډې دې ر بېړدي ـــ لکه سور ګل چې د سهار شمال وهينه
خاطر دې ډېر رابا ندې ګران دی ـــ که نه منګي لا ندې خوله کله ورکومه
ماد جينۍ د سر سا لو کړې ـــ چې نری باد شي ما سينې ته ونيسنه
زما بې پته ګاونډيه ـــ نه دې خوله راکړه نه دې موږ په ديدن کړمه

د مينې او محبت خبرې چې هر څومره ساده او بې تکلفه وي هغومره ښــې وي او په سړي ښې لګي او ځکه خو بيا دا هم وايي چې:

تر قندو ښې رابا ندې لګي ـــ څوک چې خبرې د جا نان راته کوينه

وګورئ په دغو ټولو مرغلرو کې عشق او ښکلا، عاميــا نــه مينــه، صــداقت او معصوميت څومره ښکلی، ريښتينی، خوږ او زړه وړونکی اظهار او افاده شــوی دی. دلته هم هماغه محروميت دی هماغه وېره او ډار، د زړونو بې واره ټوپونــه اخوا دېخوا په وېره،وېره کتل او په رپېدلو سرو شنډو داسې خبرې کــول لکــه سور ګل چې د سهار نسيم په ډېرې ارامۍ او نرمــۍ ســره رپــوي او لوبوي.يــا منګی په سر اوبه راوړل، او دغه مهال د يار دا غوښتنه چې د ســترګو پــه رپ کې منګی په سر يوه مچه ورکړي خو د يار دا غوښتنه په دې نه شــي ردولــی چې د عشق او محبت په کار کې د يار خاطر او لحاظ ساتل او د هغه په خوښه کار کول ډېر لوږ قيمت لري. يا له خدايه په دعا کې دا غوښتنه کول چې د يــو ژوندي او محرک جسم نه پر يوه جامد او ساکن جسم (سور سالو) بدل شــي او بيا يې د هغه ګل ا ندامه پر سر کړي دلته موږ پوهېږو چې دغه شاعر ته د خپل اشنا وصال ته د رسېدو لپاره بله هره کړنه ناشونې ښکاري نو خپلې هيلې ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسېدولپاره يې په ذهن کې داسې يوه لاره سنجولې چې که الله رب العزت يې ((په ښېرو کې دعاګا نې)) قبولې کړي سور يا شين سالو ترې جوړ کړي. بيا يې بخت او تقدير تر دې حده بيدار او ملګرى وي چې هغه سـا لـو بيـا تـر ډېـرو سفرونو وروسته يوه ورځ د دغه مين د اشنا تر سره او وربله ورسېږي بيا داسې يو مهال هم راشي چې نرى، نرى ګډ وډ باد لګېدل شروع شي او د ده محبوبـه يې د خپل ځان د پټاوي لپاره د يوې لنډې او نرډې وسيلې په توګه زر خپلـې سينې ته راونيسي. دا نو به د ده لپاره هغه بختـوره او ښايسـته ورځ وي چـې ارمان به يې په کې پوره او دعا به يې قبوله شوي وي. په هغه بله لنډۍ کـې د بې پته ګاونډي يادول چې يو ځل ورته د مينې کولو لپاره لر وبر شوى. زړه يـې ورکړى. يو بل ته يې په سترګو، سترګو کې خواږه، خواږه کتلي خو بيا وروسته بې پتي او بې ننګي کوي او په طرف يې هم نه ورځي چې د پښتنې مينـې پـه دود دستور کې دا ډېر بې پته او بې ننګه کار دى. دلته څوک په داسې اسا نـۍ سره چا اشنا ته د مينې کولو لپاره د لاس نښې او اينه را نجه نه ورکوي. او کـه يوځل يې ورکړه نو بيا يې ترې هېڅکله بېرته نه اخلي. چې دا په افغا ني ټولنه کې د ا نسا ني مينې د ښې ستاينې او غوره امتياز هغه ټکى دي چې الله تعالى ترې د غربي نړۍ مين زلمي او پېغلې محروم او بې برخې کړي دي. خو ماته يې بيا دومره ښکلې کړي چې زما د بيان احساس يې له توضيح او تشـريح څخـه عاجز دى او هم يې پرې زه دومره مين کړى يم چې له ټول جهانه راته ښايسته او ښکلې ښکاري. چې د ببلګې لپاره به يې په پاى کې زما دا وروستـــنۍ دوه لنډۍ له يو سمندره دوه څاڅکي وي. چې ليکل يې پر ما او شننه يې پر تاسو.

دا به د پاک الله رضا وي ـــ چې تې ښايسته کړې زې مين دربانډې کړمه

او دا بله:

يا خو به ما ته ښايسته ښکارې ـــ يا دې ثاني په دنيا نشته دى ميينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول سواد زده کړه خانيه!

د محاذ اوونيزې ۸/۳/۱۳۷۸ ل کال په (۶۳) ګڼه کې د ((کره کتنه کــه کــردار کشي)) د ليکنې ليکونکی لوی استاد پوهاند ميرويس رحماني (!!)

ستا ليکنه مې له پيله تر پايه ښه په غور ولوسته او هغه د مولانــا خــالص بابــا خبره، (تا ته خو غوړ شوم اوس ماته غوړ شه!) په هغه غونډه کې چې د ريحان الله رحيمي د يوې غزلې کره او نا کــره پــه اړه کــومې څرګنــدونې د غونــډې ګډونوالو وکړې ما هم په کې خپل نظر څرګند کړی و،چې د خبرو يوه، يوه کلمــه او جمله مې اوس هم ښه په ياد کې پاتې ده. د خپلو خبرو په اړوند به وروســته وغږېږم، خو په پيل کې ستا د ليکنې په اړه له تا ښاغلي څخه د بيا لپاره هيلــه کوم، چې کله کله د لومړنيو ښوونځيو د زده کړ بکتابونه لوله، چې د بې سوادۍ له ناروغۍ څخه په امان ياست. ځکه په دې (۲۱مه) پېړۍ کې د يو ځوان لپــاره دا ډېره د ننګ او شرم خبره ده، چې د ساينس او تخنيک پــه دې پرمختللــي عصر کې يې لوړې زده کړې، خو لا څه کړې چې د ليک لوست مهارت يې هــم نه وي زده. (دا چې اسناد خبرې کوي) زه يې هم دلتــه ســتا پــه ليکنــه کــې مستندې ببلګې وړاندې کوم، لومړی: (... يو څوک چې په کوم ادبي غونډه کې خپل اثر... کره کتنې ته وړاندې کوي...) ښاغلی اکاډمېسن ميرويس (!!)

د سواد په زده کړه کې ضرور هڅه وکړه او د بيا لپاره په خپلــو ليکنــو کــې د (کوم) پر ځای ((کومه)) ليکه. ځکه د هغه چا چې ســواد زده وي هغــه داســې ليکي: (يو څوک چې په کومه ادبي غونډه کې...)

دويم: (خپل ځان برابر او سويه يې لوړه شي...)

اکاډمېسنه (!!) دلته هم ځان برابرول يوه بله مانا لري او په دې جمله کــې هــم (برابر) ډېر بدرنګه او بې خونده راوړل شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دربیم: (ځینې خلک بیا دې صل ته وفاداره نه دي...)
پوهانده (!!) په دې جمله کې ((صل)) هېڅ مانا نه لري، خو یوه خبـره ده، چـې ګونګ د ګونګ په ژبه پوهېږي کېدای شي دا هم تا ګونګیانو ته لیکلي وي!!
څلورم: (محترم ریحان الله رحیمي خپله یوه غزله چې د اغلې صفیه صـدیقي په لیکه یې لیکلې وه، کره کتنې ته وړاندې کړه.)
لوی استاد میرویس رحماني (!!)
یو ځل بیا هم خپله غوښتنه تکراروم چې:
اول سواد زده کړه خانیه!
بیا د لیکنو شوق وروسته کړه ښاغلیه!
هو، سواد ښه شی دی.
سواد زده کړه او په دې هم له ما سره مه کلکېږه چې ته وا: سواد مې زده دی.
که ستا سواد زده وای نو تا به لیکلي وای چې د صفیه صـدیقي د غزلـې د یـو بیت پر لیکه... ځکه د بیت پر لیکه یوه مانا لري او د (صفیه صدیقي) په لیکـه بله مانا. او په دې هم ښه ځان پوه کړه چې د سواد زده کړه یواځې دې ته هـم نه وایي، چې څوک دې لیک لوست وکړای شي نو هغه باسـواده دی. د لوسـتو خلکو د سواد او بې سواد خبره هم هغه وخت راپورته کېږي چې په لیکنه، نـه پوهېږي، کتاب او کتابت نه شي کولی او د مسایلو په اړه تحلیل او تجزیه خو لا ستا په څېر لوی، لوی پوهاند هم نه شي کولی.
پینځم: (... دا خو د هنر ژبه ده، دلته اباسین مخاطب شوی چې که تا غواړي ما وبسې...)
نو دلته هم اوس ته پخپله ووایه ((نامتو)) ((چې که تا غواړي ما وبسي)) دا څه مانا لري؟ او که دا دې هم ګونګیانو ته لیکلي دي!؟
شپږم: (چې کله د غزل شاعر ته د ځواب ورکولو او خبرو وار ورسېد نو د تامیل پړانګانو (نقد کوونکیو یارانو) ټولو غونډه پر ښې او په خپله مخه تللي وو.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی پوهانده (!!) په دغو جملو کې درنه دوه پوښتنې کوم لومړی دا چې تــه او خدای(ج) رښتیا به وایې د تامیل پړانګان پېژنې؟ له تاریخ او کړنو یې خبــر یې؟ که یواځې نوم دې اورېدلی دی؟؟؟ او دویــم دا چـــې پــر دا دومــره لویــو ښکرورو، دروغو درته هغه مهال چې دا لیکنه دې کوله ځان بد ښکاره نه شو؟ یا لږ تر لږه په خپل زړه کې دې څه ناڅه د شرم او ننــګ احســاس ونــه کــړ؟ خصوصاً هغه شېبه چې دا جمله دې لیکله (کله چې د شاعر د ځــواب ورکولــو وار ورسېده ټولو نقد کوونکیو غونډه پرېښې او په خپله مخه تللي وو.

په هر حال! هغه د چا بزرګ خبره تاریخ ګواه دی. اوس راځم هغو خبرو ته چې تا په ځانګړي ډول په ما پورې غوټه کړي دي.

۱ - هغه مهال چې ته د هغې کره کتنې په غونډه کې ګډونوال وې په خوله کــې دې ستوان وو که چا پرې برغولی ایښی و چې هماغلته دې دغه خبــرې کــړې وای او که نه، په کور زمری په سارا ګیدړ یې؟ یا لکه د کوڅه ډب... په خپل وره کې لکۍ جنډه وړې .

۲ - هغه وخت چې ما کومې خبرې کړې وې اوس هم په خپلو خبرو ولاړ یــم او بیا هم وایم چې دغه شعرونه یا د شعر په نامه دغه خبرې، هسې خوشې چټــي ګډې وډې ساده شډلې عامیانه د پولې پټي د سره خبرې دي. او ښه بــه دا وي چې هر دغسې شاعر باید نور د دغسې ببولالــو نــه لاس واخلــي او د شــعر او شاعر په نامه ملنډې ونه وهي. هر هغه څوک چې ښه هنري او معاصــر شــعر د معاصرو غوښتنو سره سم نه شي لیکلی نو باور لرم چې د لوړې به نه مړ کېږي. یو بل کار روزګار دې پیل کړي، خو د شعر لیکلو په نامه دې د څــه لیکلــو ډډه وکړي، نه دې خپل وخت ضایع کوي او نــه دې د شــعر پېژنــدونکو او د شــعر لیکونکو ذوق ورخرابوي.

اووم: (... موخه مې دا ده چې موږ باید خپل رسالت په ښه توګه تــر ســره او د کره کتنې اصالت خوندي کړو...)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی علامه(!!) رحماني! ته او ستا ضمیر دې چې په ادبي کـره کتنــو کــې د هغې اصول، ځانګړتیاوې او ستا په خبره د هغې رسالت او اصــالت پېژنــې کــه یواځې دې چېرته په غلطۍ سره په کوم کتاب کې دغه اصـطلاحات اوربـدلي دي او بس؟؟ بل دا چې ته ښه شعر او ښه شاعر پېژنې؟ باور لرم چې ځواب دې ((نه)) دی. دا ځکه چې که پېژندلی دې نو د ځېنوشعرونو او شاعرانو په اړه بــه دې د ښه او نا ښه پر بکړې نه صادروي.

او په پای کې درته یوه پټه خبره کوم او هغه دا چې دروغ وایه خو په شرعه یې روغ وایه! ما د ښاغلي درانه استاد ناګار صـاحب، صـفیه صـدیقي او حقیـار د شعرونو د ښو او نا ښو په اړه یوه خبره هم نه ده کـړې تـا را پـورې دا دومـره خبرې ولې تړلي دي؟ په هر حال! که وخت و د ننګرهار د ادبي بهیـر د غونـډو ګزارشونه به یوه ورځ له چاپه راووځي بیا به هلته ګورو چې حقیقت څــه دی او ستا رنګ به زېړ وي، ټول به خولې، خولې یې خو څوک به نه وي چې لاســپکی درته ووهي. په پای کې درته د رحمان بابا دا بیت ډالۍ کوم، ښــه ســوچ پــرې وکړه.

ړوند په خپله عصا پر بوځي کوهي ته

کم دلیل له خپل دلیل د ځان تاوان شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغان معارف او ګڼې ستونزې

ستونزه چې هر څه، هر څومره او په هره کچه وي، بیا هم ستونزه ده خو ځینې ستونزې داسې وي چې یا یوه له بلې سره تړلې وي او یا یې زېږنده وي او چې پر وخت یې د حل غم ونه خوړل شي نو بیا ترې دومره لویه بلا او بدمرغي جوړه شي چې د حکومتونو په کچه لا څه چې په نړۍ واله کچه یې هم کله تر ډېره وخته حل ناشونی وي.د دغسې ستونزو ببلګې د افغان ټولنې په هره خوا کې زښتې ډېرې دي خو دلته به یې یوازې هغه ستونزې یادې او وڅېړو چې د افغانستان معارف ورسره په جال کې دی او د هېواد د نورو ستونزو په پرتله یې شمېره او کچه تر ټولو ستره ده. د دغو ستونزو د حل لپاره که همدا نن چاره ونه لټول شي، په راتلونکو ناوړه پایلو یې سوچ او فکر ونه شي، نړۍ واله ټولنه او افغان دولت یې د هېوادد نورو ستونزو تر څنګ د یوې مهمې ستونزې په توګه ونه ګڼي نو په دغو ستونزو کې داسې هم شته چې هره یوه یې بیا نورې نورې زېږوي. چې لا اوس یې پر دولت او ټولنه د اغېز نښې دومره نه دي محسوس خو هغه ورځ لېرې نه ده، چې بیا به ورته افغان دولت او نړیواله ټولنه دواړه ګوته په غاښ وي، فرصتونه به یې له لاسه وتلي وي او ډېر څه به بیا په هېڅ قیمت او طاقت نه راګرځي هغه ستونزې چې د خطر په لومړۍ لیکه کې دي او تر ټولو مهمې دي داسې یې شمېرو:

لومړی: د لېرې سیمو د زده کوونکو ستونزه:

په ټول هېواد کې هغه سیمې چې د مرکزي تعلیمي ځایونو څخه لېرې پرتې دي او هم د دولسم ټولګیو زده کوونکي او هم کوچني ماشومان ورسره لاس و ګریوان دي، لکه د مرکز نه د لرې پرتو ولایتونو د دولسم ټولګي فارغان چې وروسته له فراغته بې برخلیکه پاتې کېږي، چې کړې زده کړې ترې هم هېرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي، ځکه هغوی ته د نړدې زده کړې امکانات نه وي او لرې ورپسې تللـی نـه شي، نو څه وکړي؟ اړ دي چې شپني او بزګري وکړي او که دغـه کـار یـې لـه ماشومتوبه کړی وای نو تجربه خو به یې پکې پیدا شـوې وای، دلتـه هـم دوه ستونزې دي، یو دا چې لومړی خو هلته د نجونو لېسه نشته او که وي بیا پکـې ښځینه ښوونکې نه وي، چې د دغه کار د لامل په وجه ولسونه د خپلو مذهبي او کولتوري محدویتونو له مخې خپلې خویندې لونه په دغسې ځایونو کې زده کړو ته نه پر ېږدي.

دویم: هغوی چې زده کړې ترې د تل لپاره پاتې شي:

دا په ولایتونو او ولسوالیو کې د لېرې سیمو د لومړنیو او منځنیو َښوونځیو هغه په زرګونو هلکان او نجونې دي چې تر (اووم او نهم) پورې زده کـړې وکـړي او نور نو یوې ناکامې او ناپایه راتلونکي ته د تل لپاره پر ېښودل شي چې کړې زده کړې ترې هم هېر شي او نورې هم ونه کړي.

دریېم: د سرپنا او ودانۍ نشتوالی:

د زده کوونکو د سرپناۀ ستونزه هغه لویه بلا ده، چې د زده کوونکـو لپـاره تـر ټولو نورو دردوونکې ده او دا ځکه چې د بل هر کړاو حـل بـه یـو څـه وخـت ونیسي خو اخر په حل شي . خو د سرپناه نه لرل هغه څه دي چې زده کوونکي او ښوونکي ورسره هره ورځ، هره میاشت او هر کال مخامخ دي، چـې بـالاخره نوره نو د دغې ستونزې سره د ټرلو کړاوونو په وړاندې د بنده حوصـله ختمـه شي او نتېجه دا شي چې ښوونځی د تل لپاره پر ېږدي او خپله راتلونکې یـوې تورې ویروونکې تیارې ته وسپاري.

څلورم: د مسلکي ښوونکو کمی:

دا هم هغه همېشنۍ ستونزه ده چې کلونه کلونه به ورسره افغان معارف لاس و ګرېوان وي خو په بشپړ ډول به حل نه شي او دا ځکه چې د یوې خوا نه زموږ د نفوسو شمېر ورځ په ورځ او کال تر کاله زیاتېږي او چې څومره د زده کوونکو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېر کچه د هېواد په ټولو ښوونځیو کې په هسک روانه وي په هماغه انــدازه ورته د ودانیو، مسلکي ښوونکو او نورو اړتیا تیاری همدغومره لوړ پــدای شــي چې زموږ پوهه کدرونه په ډالري معاشونو پسې نورو دولتي او غیر دولتي ادارو ته ځي او هغه چې ډېری یې تر ټولو ضعیف، کمــزوري او پــه ټیټــه نمــره لــه پوهنځیو څخه فارغ شوي وي بیا ښوونکي ټاکل کېږي او لــه دې یــې دا ډېــره لویه ناکاره چې اکثره ښوونکي دولسم پاسان دي او هغه هم هاغه کسان چې یا کانکور ځپلي دي او یا ترې په ټېلو، ټېلو دولسم ټولګی (خلاص) شوی دی، پــه تاریخ، پښتو او ساینسي مضامینو کې څو څو ځل ناکام پاتې دی، خو چې کلــه فارغ شوی د کار موندنې اسانه لار او ځای ورته د پــوهنې وزارت او د همدغــه وزارت د پوهنې ریاستونه ښکاره شوي چې پر یو سپین کاغــذ د څــو کرښــو غوښتنلیک او لږې واسطې او څه ناڅه رشوت وروسته د نر غوندې بس پیاوړی ښوونکی دی !؟

پنځم :

زموږ د ښوونځیو په ټولګیو کې د زده کوونکو د شمېر اندازه تــر هغــې پــولې رسېدلې چې ښوونکي یې د زده کړو پر مهال د کرارولو کنترول هــم نــه شــي کولی او ټول درسي ساعت یې په همدې کې تېر شي چې مه کوئ غلــي شــئ، کېنئ، غوږ ونیسئ!! ا په همدې کې پرېږ ټنګ شي زنګ ووهل شي، خــو ټکــی هم ورزده نه کړی شي.

په ټولګیو کې د زده کوونکو ډېرښت تر دې حده رسېدلی چــې یــو ښــوونکی پرې کتاب په نمبر سره له مخې هم نه شي لوستلی پاتې لا د کورني کار لیدنــه او کتنه یا پرې پر تخته څه لیکل او لوستل .

لنډه دا چې د افغان معارف علمي کچه کال تر کاله مخ پر ځوږ روانــه ده او یــو دولسم پاس اول نمره مو د کار غوښتنې غوښتنلیک په خپله نه شــي لیکلــی، هغه هم په هغو زړو میرزایانو لیکي چې د پوهنې ریاستونو مخې ته د همــدغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليكنو لپاره ډلې ډلې ناست وي او زموږ دولسم پاسانو ته د هغوی د كارموندنې لپاره عريضې ليكي، چې ډېره د شرم او ننګ خبره ده خــو د چــا لپــاره او تــر كومه؟ ولې؟ او اصلي لامل څه دی؟؟ بيا هماغه لومړنۍ خبرې چې په ښوونځيو كې د زده كړې د كچې ټيټوالی، د مسلكي ښوونكو كمــی، پــه ټولګيــو كــې د شمېر لوړوالی او د ښوونكو د سواد او تجربې كمزوري، په ټوله كې د معــارف د مامور د معاش كمی، د سرپناه نه لرل د كتاب د كمښت ستونزه، د ښوونكي بې كوري او غربت او په پای كې افغانستان د معارف له پلوه يــو كمــزوری هېــواد جوړېدل چې نتېجه بيا فقر، بدمرغي، اقتصادي، علمي او فرهنګي كمــزوري او بيا وروسته نور عواقب يې ناپوهي، وژنې، ترور، مرګونه، غلاوې، ډاكــې، چــور، اقتصادي، ټولنيز او پوهنيز تبعيض ،توپير او بــالاخره عقــدې، كينــې، نفــرت، كركه او وحشت... او په پای كې د دې ليكنې وروستنۍ خبره بيــا هــم هماغــه لومړنۍ خبره چې كه د هرې ستونزې د حــل لپــاره پــر وخــت او مهــال لارې ګودرې ونه لټول شي نو فرصتونه له لاسه وځي او لــه وړو، وړو ســتونزو لــوی، لوی بدمرغۍ جوړېږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر پوهنه د رسنیو اغېزې

خدای (ج) خبر چې د نړۍ ستر لیکوال ((پوانکاره)) د زمانې په کومه مقطعه کې دا خبره کړې وه چې: (مطبوعات د اوسني تاریخ اساس او بنسټ دی، مونږ باید خپل تاریخ مشوش نه کړو، څوک چې د مطبوعاتو ازادي محدودوي د وطن او ملت تاریخ ته زیان رسوي.) د دې لیکنې د لومړنیو خبرو لپاره د پوانکاره د پخو خبرو راوړل د دې لپاره وو، چې د لوستونکي او اورېدونکي ذهن ته لومړی د مطبوعاتو د تاریخي ارزښت او مانا په اړه یو څه ورواوروم اوبیا دخپل هیواد اوسنیو مطبوعاتو اهمیت ته راوګرځم په ځانګړې ډول د اوسنیو مطبوعاتو اغېز پر پوهنه او ښوونه، روزنه باندې وڅېړم نو دلته به د خپل ماشومتوب د زمانې د یوې شېبې یادونه وکړم. هغه مهال چې زه لا په ښو بدو نه پوهېدم د ښوونځي مخ مې نه و لیدلی، یوه ورځ یو چا، چا ته وویل: د داود خان باچايي خو چپه شوه! او ترکی باچا شو. هغه مخاطب پوښتنه وکړه: دا چا وویل او کله دا کار شوی؟ ځواب دا و چې په راډیو کې یې په خبرونو کې وویل. هغه مهال ماته د پاچايي، داود خان، ترکي، راډیو، خبرونو او نورو دېرو کلمو مفاهیم په ټوله مانا ناشنا او نه پوهېدونکي وو، خو اوس چې د دغې هرې کلمې په مانا څه نا څه پوهېږم، په دې هم پوهېږم، چې راډیو، خبرونه، مطبوعات، مېډیا او په ټوله کې رسنۍ د نړۍ په سیاسي او ټولنیزو بدلونونو کې څومره ونډه او رول لري.اوبیا خو پر پوهنه د رسنیو اغېزې څرګندې دي د بېلګې په توګه که د دغې لارې واورېدل شي، چې په پلانکي ځای کې نږدې (دوه لاکه) وګړي ژوند کوي چې اکثره اوسېدونکي یې د بزګرۍ چارې پر مخ وړي خو د افسوس خبره دا ده چې په زرګونو ماشومان یې د خپلو لویانو سره ختې او نور درانه کارونه کوي خو دولت د دغو خلکو د بچیانو د راتلونکي لپاره د زده کړې په برخه کې هېڅ ډول اقدام نه دی کړی!! د دې خبر په اورېدو سره حکومتي مسوولین له دارنه خوبه راویښېږي، پاڅېږي روانېږي، ځي هلته ښوونځي جوړوي او د ماشومانو سره د هغوی د زده کړو په برخه کې مرستې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي چې دغه مرسته بیا د هېواد په ابادۍ کې ستره ونډه لري. همدا شان کـه حال ته راشم او د خپلې اوسنۍ مېډیا د اغېزمنتوب په اړه وغږېږم نو لـومړنۍ راډیو چې زه یې باید نوم اول واخلم هغه د ازادۍ راډیو ده چــې غــږ یــې نــه یوازې په ملي کچه د هېوادوالو غوږونو ته رسي لا په نړیواله ســطحه یــې هــم پښتانه د موسیقۍ د ترنګ، ترونګ سره دا جمله ډېره اوري چې وایي: ((لــوی شو چې پوی شو)) یا د هېواد د ملي راډیو تلویزیون په پرده او د غږ پــه څپــو کې دا غږ چې ((پوهنه رڼا ده)) یا همدارنګه نورې ډېرې رسنۍ چې وخت پــر وخت یې د پوهنې وزارت سره د زده کوونکو او ښوونکو ګــڼ شــمېر بېلابېلــې ستونزې څېړلې او بحث کړي دي چې ضرور یې مسوولینو لــه بحثونــو او یــا د لیکلو رپوټونو له اوریــدو وروســته د حــل لارې چــارې لټــولي او کتلــي دي. همدارنګه ځېنې افغان تلویزیونونه د ښوونې او روزنې لپاره ځــانګړي روزنیــز پروګرامونه جوړوي، چې دغه هم د زده کوونکو د زده کړو په پیاوړتیا او هڅونه کې ستر نقش لري. خو لنډه دا چې مطبوعات د معارف په ځلوونــه او رغوونــه کې د پام وړ اغېزې لري، هیله ده چې زموږ معاصره مېډیا د پوهنې پــه برخــه کې لا مؤثره او اغېزمنه شي او دغې برخې ته هم د هغوی د ستونزو د راسپړلو په ساحه کې او هم یې د بریاوو په یادونو کې د نورو د تشویق او هڅونې لپــاره لیکنې او خپرونې وکړي. زه خپلې خبرې نورې همدلته رالنډوم خو د نړۍ د یو لوی لیکوال ((جفرسن)) دوه کرښې خبرې د مېــډیا د ارزښــت او ســتاینې د سوچ د یو لنډ بدلون لپاره راوړم چې وایي: که له مانه پوښتنه وکړئ چــې پــه وطن کې بې روزنامې حکومت وي که بې حکومته روزنامــه، زه بــه هــر ګــوره دویمه خبره غوره کړم. (یانې، بې حکومته روزنامه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

((كونړدنګې څوكې)) شعري ټولګه كه جغرافيه !؟؟

خوږې ،خوږې يوڅو خبرې وكړه
په خوله كې راكړه سره انارد شونډو
دتندي خال دې ښـــــــكلومه اشنا
غـــــلي تبر بړم په كنــــــاردشونډو
په مينه راكړه سره لاسونه لاس كــــې
صادق ته خوشې كړه بازارد شونډو

دادښاغلي شيرزمان صادق كونړي (كونړدنګې څوكې) شعري ټولګې نه رابېل شوي څو بيتونه دي زما خو ډېر خوښ شوي ، هيله ده چې د نوور هــم خــوښ شي ، ځكه د شعر خوښونې ذوق اوسليقه دهرچــا بيلــه ، ببلــه وي ، خــو زمــا (هسې چټې خوشې) نه دي خوښ شوي زما د ژوند د ډيرو تجربو سره ســمون لري ، زما د كلي لارې كوڅې ، كليواله پېغله ، له هغې سره په يوازې ځاى كــې په ويره ، ويره خبرې كول ، دانو بيا ځانته خوند او خواږه لري اوبيا هغه د الفــت صيب ويناچې :

ښكلول ، غيرېكې نيول دنورو مخكې
كه په خوښه اورضاوي ، څه پرواده ؟

اوياداچې :

عاشــقي نيـــــــــمه باچايي ده
چې ماشوقه يې په طرف ولاړه وينه

يا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاطردې ډېر راباندې ګـــران دی
کنه منګي لاندې خوله کله ورکومه

اوياور لرم چې صادق صاحب به هم د زلميتوب په کلونوکې د دغســې تجربــو ضرور شاهد و اوکه داسې نه وي ، نوبيا يې داهم نه ويل چې :

په مينه راکړه سره لاسونه لاس کــې
صادق ته خوشې کړه بازارد شونډو

زه د خپل همښشني عادت له مخې په هره نوې شــعرې ټولګــه کــې د خپلــې خوښې بيتونه د لوستلو پرمهال په نښه کوم اوبيا يې د غــوره شــويو شــعرونو کتابچې ته پورته کوم .

داځل مې هم همداسې کړي ، د ښاغلي شاعر او ليکوال صادق صاحب دويمــه شعري ټولګه چې مې کله ولوستله ، نو دغه ښکلي بيتونه مې ترې رابېل کــړل چې ورستنی دربيم بيت يې ترټولې شعري ټولګې ښه راباندې لګې چې کيدي شي ، دابهٔ زما د زلميتوب د وختونو د يوې شېبې انځوروي ، ځکه خويې دومره خوښوم .

(کونړدنګې ځوکې) دښاغلي صادق صاحب دويمه شعري ټولګه ده او کله چې مې ولوستله ، نو خدای شته په زړه کې مې تېر شول چې ضرور به بې پکې نوې تجربې کړې وي ، خوله بده مرغه چې دلومړۍ شعري ټولګې (خاطرې) نه هم کمزورې او ضعيفه ده ماډېره هڅه وکړه چې زيات يې ښه شــعرونه راواخلــم او ويې ستايم ، ځکه چې به لومړنۍ شعري ټولګه يې هم ما ليکنه کړې وه ، خو په ده ښه نه وه لګيدلې اوبيا يې هڅه کړی وه چې زما ليکنه دقومي ســپينږيرو د پرېکړې له لارې غلطه او بېځايه ثابته کړي او غلطې تبصرې نوم ورکړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال داچې ما پرې د کره کتنې له تولو نورمونو سره ســمه لیکنــه کــړې وه او دواړه خواوې (ښې او ناښې) مې له ژوند یو بېلګو سره وړاندې کــړې وې اوس دادی د نوموړي ښاغلي په دویمه شعري ټولګه هم د لیکنې په حال کــې یــم ، خو یوه خبره ضروري ګڼم او هغه داچې د دې شعري ټولګې له کره والي مو یوه موخه داده چې له یوې خوا لیکوال ته خپلې کمزورۍ ا ونیمګړتیاوې څرګندې شي ، همداراز ځوان لیکوال کهول د کره کنتې له لیکولو سره اشــنا شــي اود زغم کلتور زده کړي دشعرښې او ناښې بېلګې وپېژني او بالاخره بیا پــه خپلــو لیکنو کې د غسې نیمګړتیاوو ته پاملرنه وکړي ، دویمه داچې هغه د مېلمه او (الو) د خوړلو خبره هم ده چې اوس مو دغه یو سترې کــړی دی ، بــل نــه شــو سترې کولی ، خوبیا هم داسې نه ده له دې وړاندې ما پر نورو ټولګو هــم کــره لیکنې کړي ، لکه (اصیل افغان، دوخت یادونه او دیادونو په مزار دې ډیوه څکه بلومه) اونور چې ډیرو به لوستې هم وي . دربېم دا چې زه تل پرهغو ټولګــو د کره لیکنې تکل کووم چې له ځانګړتیاوو یې نمیګړتیــاوې ډیــرې وي اوهــم هغه ټولې ټولګې چې ما پرې دکره لیکنې په نــوم څــه لیکلــي ، نــو همدغــه ځانګړتیاوې په کې په نظرکې نیول شوي چې دهغوی له جملې نه یوه داټولګه (کونړدنګې څوکې) ده .

د دې شعري (۱) ټولګې ډېری شعرونه لکه دلیکوال د لومړنۍ شــعري ټــولګې (خاطرې) په څېر ډېرې یې بې وزنۍ او کمزورۍ لري چې دلته به یې بېلګې په مستند ډول وړاندې کړم ، خوله هر څه وړاندې یــې زه لــه دې نــوم ســره پــه مخالفت کې یم ، ځکه د شعر یا شعري ټولګې لپاره داسې یو نوم بایدغوره شي چې له نامه یې څرګنده شي چې داشعري ټولګه ده ، دمثال په ډول که د یــوې شعري ټولګې نوم (کرنه او مالداري) وي ، نو ایا څوک به پــه لــومړي ســرکې داسوچ وکړی شي چې ګواکې شعري ټولګه ده ، ترڅــوچې یــې پــاڼې لانــدې باندې نه کړي اوياپرې بله لیکل شوې کرښه ونه لولي چې ((شعري ټولګه)) که

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې وي نو لوستونکی ضرور دا سوچ کوي چې داد کرنې او زراعت په هکله کوم کتاب دی .

یاکونړ دنګې څوکې ، چې ضرور به د کونړ دغرونو د لوړو څوکو اوجغرافیایې جوړښت په اړه څه لیکل وي نو دلته زه ځکه وایم چې د کونړدنګې څوکې شعري ټولګه که جغرافیه !؟؟ او یا داسې یو بل نوم لکه ممانې او ګورګوري چې لوستونکی به پرې له لیدو سره سم د غرنیو میوو په فکر کې کیږې .

که له سرلیکه یې راتېر شو ، نو شعرونه یې هم په ټوله کې کمزروي دي او کله ، کله خو تري وزن هم په کونړي سین لاهو شوی دی ، ډېر شعرونه خو یې ببخي ما نا نه لري ، خو داهم کېدی شي چې شاعر(۱) ته یې په خپل زړه کې مانا ولري لکه لاندینی بېلګې :

منزل که اوږد وي که لنډ ، خوبې هدفه نه وي
پدغه شوق مینه طرز داسې شان مې ګوره
یاد بلال چغې د صادق ذهن کې کېنوله
دهغه غږ د هغه چغې په ارمان مې ګوره

او ډېرې نورې دغسې ببولالې چې د بې ماناګۍ او بې مفهومۍ سره ، سره د لوستونکی او اوریدونکی زړه هم له شعر لوستلو او شعر لیکلو توروي چې ددغسې بیتونو او شعرونو (۱) بېلګې د صادق صاحب په دغه ټولګه کې ډېرې زیاتې دي چې د همدغو ګڼو نیمګرتیاوو او کمزوریو د شتون پربنسټ ما هم دغه ټولګه د کره لیکنې لپاره غوره کړه او هیله مې داده چې ددې ټولګې نیمګړتیاوو ته په پام سره نور ځوان لیکوال په خپلو لیکنو کې دغسې نیمګرتیاو ته ځیروي ، بله بېلګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنام وننګ اود پښتوپه ټکي
موړراښودلې دلالو په ټکې

یا:

سیــده تېرېږم په هردم د پښتو
صادق اوسېږمه ښه سم دپښتو

دنړۍ یو ستر نقاد لیکي هغه څوک چې د شعرپه اهمیت ، هنریت او جوړښــت نه پوهېږي ، ښه داده چې ویې نه لیکې اود هیواد پیژندل شوي لیکوال او نقاد زرین انځور بیا لیکي د نن ورځې شاعر باید د کلیمې په بشپړ اوپــراخ مفهــوم سره معاصرشاعر اود خپل وخت شاعر وي دی زیــاتوي شــاعرجوړونکی دی او لکه د نورو ټولو جوړوونکو په څېر باید ترټولو د ښه څیز د جوړولو په لټه کــې وي ، خوشاعر مخکې له دې چې شعر جوړکړي ، باید خپــل ځــان جــوړکړي ، دښاغلي انځور صیب په وینا زموږ د زمانې شاعرباید په سطحه کــې پــاتې نــه شي اود مسائلو تل ته تېر شي خو متاسفانه چې زموږ د نظر وړ لیکوال (۱) پــه لیکنو کې هېڅ ډول تخیل ، پیغام او هنریت نه ترسترګوکیږي نه یوازې داچې دغه هرڅه نه لري ، لکه د تیرو بېلګو هېڅ مانا اومفهوم هم نه لري لکه دا:

منــظوره د منصــــورقرباني څومره افتــــــــخارشو
په ســرکې شوه سریزه اوهمدغه د عشق اسباب دی

وایې چې دغزل دډیرو نورو ځانګړتیاوو ترڅنګ یوه ځانګړتیا داده چې هربیت یې ځانته خپلواکه مانا او پیغام لري ، خو زه د ښاغلي صادق صیب د ډیرو غزلو په مانا او پیغام نه یم پوهېدلی او یا خو به یې لــه ســره لــري نــه ؟ خــو خیــر داپریکړه به لوستونکو ته پرېږدو زه یې یوازې بېلګې وړاندې کوم او له ډېــرو خبرو نه پرې تېرېږم لکه دا بېلګه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینه هیڅ ګرمه نه ده حسن ملامت په عشق کې
ما په سره لمراچوي او خپل ځان په سوري ولي

اویا :

سپینږیری شومه ستا غوټۍ په سپږیدلو نه شوه
ســـوچ کې لاهــو په دریــابونو کې د ځان کومه

انځور صاحب دغسې شاعرانو اود دغسې لیکنو د لیکوالو لپاره څه لاربښــوونې لري چې دلته یې راوړل ضرور ګڼم ، هغه وایې هر شاعر ته پکاردي چــې ښــه شعرونه ولیکي اوکه ښه شعرنشي لیکلی ، نوبیا دې نورې لیکنــې وکــړې ، لــه شعر لیکلو دې تېرشي اوکله چې یې ولیکه اوبیا پرې چادښــه او ناښــه انتقــاد وکړ ، نو خپه کېږي دې هم نه ، ځکه چې زمــونږ معاصرشــعر کــره کتنــې تــه ضرورت لري او یوازې له همــدغې لارې مــوږ کــولې شــو چــې خپــل پښــتو معاصرشعر دهنریت اوشعریت په تو‌له مانا ښکلی او زړه راښکونکی کړو .
دی زیاتوي راځۍ چې کره کتنه په خپلو معاصرو ادبیاتو کې له دښمنۍ څخه د صمیمیت ، دوستۍ او ورورولۍ په نښه بدله کړو او هم یې په معاصــرو ادبیــاتو کې رواج کړو . زه نوره خپله لیکنه همدلته بس کوم ، خو د خپلې جنتې ژبــې اوپه هغې کې د ښو شعرونو او پیاوړو شاعرانو د روزلو په موخه دابیت یــو ځــل بیالیکم چې پخوا مې هم په یوه لیکنه کې راوړیو .

تېل یې وچېږي خپلې وینې په کې زر واچوئ
چېرې مړه نه شي د جونګړو موډیوه ملـــــــګرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه هغه چې د چا نوم په کې یاد بېږي

۱۳۲۳ لمريز كال د اسد د مياشتې لسمه ورځ وه. د سهار لمر خپلې لومړنۍ وړانګې د هېواد په لوړو، ژورو، ورو، ورو راخورولې چې د كونړ ولايت د دانګام ولسوالۍ د زوړ بروول په كلي كې د سېد ملک په كاله كې يو ماشوم دې خاورينې نړۍ ته سترګې وغړولې. د ماشوم د زوكړې سره سم په كور كې د خوښۍ يوه لويه خوړه فضا جوړه شوه. ټول لوی واړه ډېر خوشاله وو. انسانان خو لا څه كړې چې د كور ټول چاپيريال هم خوشاله ښكار بده. تا به ويل دا هر څه كاڼي بوټي لكه چې روح لري او ټول روحاً خوشاله دي. پلار، مور مشره خور، ورور او نور كشران ټول په جامو كې نه ځايدل. هسې خو په هر پښتون پلار د زوی د پيدايښت غږ تر بل هر غږ او زيري ډېر خوږ او ښكلی لګي. خو د دغه ماشوم د پيدايښت د زيري غږ به د هغه د پلار په ذهن او فكر كې تر ډېرې مودې وروسته هم بيا بيا راغبرګېده. دا ماشوم زما د پلار خوری و. پلار خو مې زما له پيدايښته مياشت وړاندې له دې نړۍ سترګې پټې كړې وې خو هغه ته خپلې خور چې زما ترور وه د دغه ماشوم د زوكړې د ورځې كيسه تېره كړې وه. زما ترور چې الله رب العزت د انسان په جامه كې يوه پريښته د ځمكې پر مخ پيدا كړې وه (چې اوس د ښښنې شوې او الله تعالی دې پرې د خپل كريم او رحيم شان له مخې عذابونه اسان او غرق رحمت كړي) ماته په خپله خوله د خپل دغه وروستني ماشوم د زوكړې كيسه نژدې ۲۱ كاله وړاندې تر دې هم خوږه او په زړه پورې كړې وه خو زما په ذهن كې يې تر اوسه همدغه ټكي پاتې وو. دا نوميالی د هغې زمانې ماشوم او د نن كره پوره شخصيت، ليكوال، سياستوال، لوړپوړی دولتي چارواكی د پكتيا ولايت مستوفي ښاغلی مفاد خان ځير دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الحاج مفاد خان ((څیر)) د اروابناد ملک حاجي سپد خان مشواڼي زوی د پلار له طرفه د مرحوم ملک شال مشواڼي، او د مور له طرفه د اروابناد شهید بازمحمد صواتي (چې د انگرېزانو سره يې د هېواد د خپلواکۍ په مخامخ جګړه کې د کونړ د بریکوټ د ارنوۍ د سیمې په تاریخي غزا کې د شهادت د جام په پورته کولو سره خپل سرلوړی ژوند پای ته رسولی) لمسی دی. په کوچني والي کې يې ديني او معمولي زده کړې د ليک لوست تر کچې د خپل مشر ورور شهيد حاجي محمد اکبر خان څخه (چې په ۱۳۵۸ لمريز کال د دلوې په میاشت کې يې د اسمار ولسوالۍ د انځرکوټ په سیمه کې د روسانو د سرو لښکرو سره په مخامخ جګړه کې د شهادت جام د تل لپاره نوش کړی) زده کړي بیا په ۱۳۴۲ لمریز کال کې د خوشال بابا په عالي لېسه کې شامل او په ۱۳۴۸ لمریز کال کې ترې په ډېره ښه لوړه درجه سرې سترګې فارغ شو. بیا يې د یو کال لپاره د کابل د غازي په لېسه کې د ښوونکي په توګه دنده تر سره کړه. له هغه وروسته د کانکور د ازموینې له لارې د لوړو زده کړو لپاره د صنعت د اداري په انستیتوت کې شامل او د مالي اقتصاد په څانګه کې يې د لسانس درجه په ۱۳۵۲ لمریز کال کې ترلاسه کړه. دی د لوړو زده کړو د ترسره کولو وروسته يې بیا د کابل ولایت مستوفیت د تادیاتو په څانګه کې د ماموریت لړۍ پیل او په ۱۳۵۳ لمریز کال کې د ولسي ژوند او ټولنیز دود دستور سره د بلدتیا او د خپل ښه ذکاوت له امله د وخت د لوړو مقاماتو د لزوم دید له مخې د ننګرهار د نازیانو د ولسوالۍ د ولسوال په توګه مقرر او هلته يې په ډېر ښه بریالي توب سره دنده تر سره کړه دا ښاغلی د ولسي ستونزو د حل و فصل په لارو چارو کې ډېر ښه وځلېد چې یوه بېلګه به يې په لاندې ډول یاده کړم: هغه مهال د نازیانو ولسوالي یوه سرحدي ولسوالي وه چې خلکو يې عسکري خدمت ته غاړه نه وه ایښې. دولتي مقررات يې نه رعایت کول قومي شخړې او لانجې يې د ولسي رسم رواج په اساس د تیرې او ناغې په دودیز تړون حل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولې چې غير موثره پايلې يې درلودې او د نقدي جريمو پر اساس يې د قتل و قتال او سرماتي، غابښ ماتي، مسايل د جرګــو مرکــو د لارې هــوارول، جنــګ جګړې په کې ډېرې وې هغه مهال نوموړي ښاغلي د ولسونو تر مــنځ د وروری او يووالي د فضا د ټينګښت او پايښت په موخه په صداقت او ايمانداری سره د مشورو او تفاهم د لارې قدم په قدم د تيــرې د ايښــودنې د رواج پــر ځــای دولتي مقررات د ولسونو تر منځ پلــي کــړل او پــه دوو ســترو ګــدوخېلو او سنخېلوتر منځ يې د مندتي د غره د ورشو پــه ســره شــخړه د۵۰ کــالو اوږده لانجه د جرګو په اساس د تل لپاره حل کړه او د هغه ځای د خلکو لــه خــوا د شينواري د ورور په نامه ونازول شو او په جرګو او قــومي غونــډو کــې بــه پــه همدغه لقب تل بلل کېده. دغه راز يې په ډېر ښه برياليتوب ســره د ننګرهــار ولايت په کوز کونړ، پېچ دره او د سرکانو په ولسواليو کې هــم د ولســوال پــه توګه دندې تر سره کړي او هغه تاريخ يې پر ښودی دی. همدا شان بيا ښاغلي ځير د کورنيو چارو وزارت اړوند د فارياب په ولايــت کــې د ســر شــمېرنې د عمومي مدير په توګه هم دنده تر سره کړې ده چې دقيقې نېټې يې ماته سمې نه دي رامعلومې له هغې وروسته بيا په ۱۳۵۸المريز کال کې د لوړو زده کــړو د وزارت په چوکاټ کې د دغه وزارت د پېژندنې (سوانحو) د کارمند په توګه هم ګمارل شوی او بيا د هغې زياتې مينې له مخې چــې د ادب او فرهنــګ د نــړی سره يې لرله د (هېواد) د تاريخي ورځ پاڼې د تحرير هيت د غړي پــه توګــه د فرهنګ او ادب په لار کې ډېر خدمتونه کړي دي چــې د روڼ، مشــواڼي، ډاډه، ګوليزي، مفاد او ځير په اصلي او مستعارو نومونو يې بې شــمېره ليکنــې لکــه لنډې کيسې، مقالې، ليکنې، کالمونه، طنزونه ادبي ټوټې فراګرافونه او ژبــاړې کړي دي سره له دې چې د غې لارې يې د خپل اولس او وطن خدمت تــه مــلا تړلې وه او نه يې غوښتل چې د قلم او کتاب د ابدي پر تم نه ګوښه ژوند وکړي مګر مسلک د جازبت په اساس د ماليې وزارت د مقام پــه غوښــتنه پــه ۱۳۶۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمریز کال کې یو ځل بیا د هغه وزارت په چوکاټ کې د ننګرهار ولایت د مستوفي په توګه تر ۱۳۶۸ کاله پورې په سپېڅلتیا کامیابۍ او بې طرفۍ مالي چارې پر مخ بولي دي چې د ننګرهار د غیورو ولسونو تر منځ یې د ابرومندانه ژوند خاطرې ژوندۍ دي همدا رنګه ښاغلی ځیر په کابل کې د خزنې تقاعد له لوی ریس په توګه تر ۱۳۷۲ کاله پورې رسمي دنده په بریالیتوب ترسره کړې هغه وخت د دغه ریاست په غاړه د متقاعدینو شهیدانو او معلولینو د حقوقو د اجرایه چارې پرتې وې چې ورځ په ورځ یې وظیفوي حجم د مراجعینو د پرله پسې ډېرښت او د حقوقو د نوعیت د تفاوت په لحاظ مشکلات زیږول مګر دغه ستونزه د ځیر د ابتکاري وړاندیز په اساس د مالیې وزارت د مقام په ګړندي منلو او د متقاعدینو او شهیدانو او معلولینو د کاري څانګو او شکل په بېلوالي سره چې جدا، جدا نهادونه وګڼل شول حل شوه او په دغه قدم پورته کولو سره یې د تقدیر بدو په اساس فوق العاده ترفع هم ګټلې ده په اخري ذکر شویو کلونو کې چې د وسله والو تنظیمونو د کورنۍ جګړې لمبو هر لور ته سپرغۍ شیندلې او د سیاسي واکمنۍ د قبضه کېدو لوبه لا ګرمېده ښاغلی مفاد خان پاکستان ته مهاجر او تر ۱۳۸۲ لمریز کاله پورې هم هلته مېشت و.

کله چې د بن د تړون په اساس په افغانستان کې د یو واحد دولت جوړونې امکانات مساعد شو او وزارتونه بېرته فعال شو نو د مالیې وزارت د تعیناتو د شپږ کسیز کمیسیون له خوا د ښاغلي ځیر تېرو کاري تجربو ته په کتنه د کونړ د ولایت د مستوفي په توګه وګمارل شو چې د صفر څخه یې د مالیې چارو په تنظیم او بودیجوي مقرراتو په تطبیق کې اغېزمن ګامونه پورته کړل.

د ټولنیزو او سیاسي کړکېچونو حالاتو او سرو مال د خطراتو د شتون سره، سره یې وکړی شول چې د مستوفیت د کارمندانو په وطن پرستانه همکارۍ د مالیې اړوندې چارې په بریالیتوب سره پر مخ بوتللي د کونړ په ولایت کې چې دولتي اداره ګډه وډه وه او د خودسرۍ او زورواکۍ فضا حاکمه وه د اصنافو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

درجه بندۍ پروسه د دولتي عوایدو د تحصیل په عرض د مقرراتو په اساس په عایداتو باندې د مالیاتو د قانوني روند رواجول په خاصو تکتیکونو پرته د سرو صدا عملي کړی شو څرنګه چې د مستوفیت په کاري دفتر د طالبانو په واکمنۍ کې جومات جوړ شوی و او د دفتري کار لپاره یې ځای نه درلود په هغه ولایت کې د ابادۍ لپاره یې ځای نه درلود په هغه ولایت کې د ابادۍ لپهر د ځمکې د کم والي او نشتوالي ستره ستونزه وه مګر د نوموړي په نوښتګرو هلو ځلو سره یې د مستوفیت د دفتري کار لپاره د هغه ځای د اطلاعاتو او فرهنګ د ریاست پخوانی تعمیر چې په ښه ځای کې واقع دی په مناسبه بیه واخیسته او دغه اړتیا یې په وړتیا سره رفعه کړه. همدغه راز یې د مستوفي د سکونت لپاره ځای چې پخوا یې نه درلود د دولتي چارواکو لپاره په نوي ځانګړي شوي کلي کې د کور لپاره اختصاص او په ګوته کړ. ښاغلی ځیر په ۱۳۸۵ لمریز کال کې د دغه ځای څخه تبدیل او د فاریاب ولایت ته د مستوفي په توګه ولېږل شو هلته یې هم خپله دنده یو پاک نفس او ریښتوني افغان په توګه په ښه وړتیا سره تر سره کړه او په اجرا اتو کې د صداقت او ښو کړو وړو له امله سر لوړی ژوند کړی او د پښتو او کونړوالې حیثیت یې اوچت ساتلی دی. بیا د ۱۳۸۶ ل کال په اخر کې د کابل د ګمرکاتو د عمومي ریاست د مرستیال په توګه د لږ وخت لپاره په اول بس کې مقرر شو چې له لږې مودې وروسته بیا د وزارت د رهبرۍ د لزوم دید له مخې د لویې پکتیا د مستوفي په توګه ولېږل شو چې اوس هم هلته بر حال مستوفي دی.

د ښاغلي ځیر د ژوند نورې ځانګړنې:

الحاج مفاد خان ځیر د تېر ژوند په کلونو کې د افغانستان د ژورنالستانو او لیکوالو د اتحادیو او سیمه ییزو فرهنګي ټولنود غړیتوب ویاړ هم تر لاسه کړی او د دغه ډول نهادونو سره یې تل دوستانه او قلمي اړیکې لرلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د وروسته پاتې ټولنې د انسان د ذهنیت د روښانه کولو او بېدارولو په لار کــې یــې د دغــه اصــل د لا پیاوړتیــا لپــاره رغنــدې هلــې ځلــې کــړې. همدا راز په لویه استراري جرگه کې یې د ټاکنو د لارې د خپلې د ولســوالۍ د خلکو په استازیتوب گډون کړی.

په دغه انتخاب سره چې د قومونو د مشرانو د کلیوالو ونډو د محترمو نماینده گانو د ملاتړ څخه په مننه یادونه کوي او ځان د قوم د احسان پوروړی بولي.

ښاغلی مفاد ځیر سره له دې چې د مهاجرت د تودو سړو بې وسۍ او غربــت د ژوند نه ستړی و مگر دا چې د یو عام اقتصادي مشکل با وجود یې هېڅ ځواک او هېڅ چاته د مادي گټو لپاره سلام نه دی اچولی او د بلې خوا د هغــه ځــای د شریفو خلکو د انساني پېرزوینو او ښه سلوک په ځانگړي توگــه د ثمــر بــاغ د تحصیل د کامبټ د کلي د ولسونو څخه زیات راضــي دي او د خپلــو نېکــو او انساني کړو وړو له امله چې د ورور گلویزو اړیکو پر بنسټ یې د خلکو په مــنځ کې ځان څرگند کړی ویاړ لري.

د ښوونې او روزنې سره خاصه مینه لري په دې عقیده دی چې که پــه هېــواد کې د سواد نعمت عام شي او د وطن د ازادۍ او سر لوړۍ دښمنان پــه خپلــو سنجشونو او دسیسو پلمو کې ناکام شي او د هېواد وگړي پــه پوهــه او علــم سمبال شي نو د سوکاله او خوښ ژوند لرونکي به اوسي نوموړی په دې هم ډېر ویاړي چې د ښوونکي په توگه یې د هېواد د معارف په سپېڅلې غیره کــې یــو مهال څه ناڅه خدمت کړی دی.

هغه په دې هم زیات ویاړي چې د قرآن کریم د لومړیو (۷) سیپارو زده کړه یې د تفصیل، تفسیر، مانا، او ترجمې سره کړې ده دغه ښاغلی پر خپلــې مــورنۍ خوږې ژبې پښتو سربېره په دري، اردو، انگلسي، او تر یو حده په عربــي ژبــه باندې هم پوهېږي او د دیني چارو په برخه کې هم د پام وړ مطالعه لري دی یو زیاکښ په تقدیر معتقید شخصیت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زلمیتوب کې یې د خپلو رمو شپنکي توب او د خپلـو پلرونـو سـره یـې د ځمکو د بزګرۍ د کر کیلې په چارو کې هم مرسته کړې او په دغه چاره کې هم ښې تجربې لري.

په قومي دودونو ډېر ښه پوهېږي د جرګو مرکو هنر یې هم ښه زده او د لانجـو په پرېکړو کې خاصه تجربه او مهارت لري د سپورتي نړۍ سره ډېره مینه لري او د فوټبال او والیبال لوبې یې یو مهال ډېرې ښې زده وې د موسیقۍ د هنر په نړۍ کې شپېلۍ او ستار غږول ښه زده دي.

صادق بې کینې متواضـح پـه خپـل قسـمت قـانع ریښـتیا ویـونکی سـوله غوښتونکی متدین په قول ولاړ، پاک نفس، خواخوږی او مسـلمان شخصـیت دی. دین او دنیا دې ګلزار وي.

او په پای کې ورته د خوشال بابا دا بیت ډالۍ کوم چې وایي:

ښه هغه چې د چا نوم په کې یادېږي
په فاني دنیا به نه وي ژوندی تل څوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونه که مېرونه

د ډاکټرې تورپیکۍ الم یلدا دوې شعري ټولګې (!!)

یوه په بله پسې کال پس راووتې. لومړنۍ یې (د وخت یادونه) په ۱۳۸۴ ل کــې د پارلما نې ټاکنو له ټاکلې نېټې میاشت وړاندې چاپ شوې وه، اودویمه یــې (د یادونوپه مزاردې ډېوه څکه بلومه) د ۱۳۸۵ ل کال د زمرې په میاشت کــې لــه چاپه راووته ما دغه دواړه ټولګې (!) له سریزو نیولې، بیا تروروستیو پېژنــدپاڼو لوستې.د یو ښه شعر یا شعري ټولګې له لوستلو وروسته شاعر ته د شعر لیکلو یو الهام کېږي یا لږ تر لږه د شعر لوستلو سره یې لېوالتیا بزیاتېږي، خو له بــده مرغه چې د څه وخت لپاره یې زما د شعر لوستلو او شعر لیکلو ذوق را خــراب کړ.

ما ددې دواړو ټولګو د لوستلو پر مهال د خپل همېشني عادت له مخــې هڅــه کوله چې ښه شعرونه او بیتونه یې په نښه کړم خو له بده مرغه چې تر پایه مې داسې یو بیت په کې پیدا نه کړ چې یوه شېبه مې د هغه په مــانیز او ښــکلاییز تصور کې سر په زنګانه کړی وای. پر دغو دواړو شعري ټولګو څو تنو قلموالو د سریزو په نوم څه لیکنې هم کړې دي چې نګه ستاینې او بې حقیقته صــفتونه یې بللی شو. یوسریزوال خو ترې ببخې نه ډډې ته کېږي او په دواړو ټولګو کې لکه سیوری سم ورسره روان وي د لیکلو طرز یې هم تغیر نه کوي. دا ښاغلی، ستر لیکوال (!) ښاغلی اسد الله ((لاروی)) دی. نوموړی صیب د آغلې الــم پــر دواړو ټولګو د سریزو لیکوال دی. پر لومړۍ ټولګې د سریزې سرلیک یــې دی ((یو څو کرښې)) پدې وخت او دې حالاتو کې، چې هر طرف ته کرکه، نفرت او بدبیني زیاته ده، خو دې ټولو سره، سره ډاکټره تور پېکۍ الــم د یــو سمســور

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په هيله او اميد خپل ورونه او خويندې ملي يــووالي، وحــدت، ورور ولي او اتفاق ته رابولي...

خو کله چې کال پس د يادې ډاکټرې دويمه شعري ټولګه چاپيږي، بيا هم پرې لوی ليکوال لاروی صيب سريزه ليکي او ليکي: ((او بيا هم يو ځو کرښــې))!! ...

د ډاکټرې تور پېکۍ الم د دويمې شعري ټولګې پــه هکلــه بايــد ووايــم چــې اکثريت شعرونه يې ډېر زيات ښکلي، د تصوير او معنا لرونکــې دي او پــه هــر شعر کې داسې پيغام پروت دی

چې لوستونکی يې په يو ځل لوستلو باندې نه يوازې په پوره پيغــام پــوهيږې بلکې د لوستونکي په زړه کې د بيا ، بيا لو ستلو تلوسه راپاروي)) دځو کرښو د سريزې ليکونکی (لوی استاد !! له دومره لوړې خاکساری نه په خپلــه ليکنــه کې کاراخيستی چې په هېڅ يو غزل يــا يــو بيــت د (خــو) ګوتــه نــه ږدي او همداسې د ستاينو بې شمېره ځپې دي چې يوه په بله پسې تکراريږي.

په ټولګيو دوه نورو ليکوالو هم ليکنې کړي چې له نېکــه مرغــه د هغــوی لــه سترګو يې کمزوري، بې وزنه او بې مفهومه شعرونه پټ شوي او که داســې نــه وای، نو باور لرم چې ضرور به يې په خپلو سرليکنو کې په ګوته کړي وای، دغه دواړه ټولګې ډېرې زياتې نيمګړتياوې، بې وزنۍ، املايــې غلطــۍ او پــه لويــه پيمانه کمزورۍ لري چې په دې ليکنه کې به يې په مستند ډول وړاندې کــړم.

لومړی دا چې ماته د وخت يادونه شعري ټولګه کې د ډېرو نېمګړتيــاوو ســره، سره يوه ډېره لويه (نادره) دا ښکاره شوه چې په دوو شــعرونو کــې يــې د دوو نورو پېژندل شويو شاعرانو ارواښاد الفت صاحب او حسين احمد صادق د يــو، يو شعر پوره، پوره کاپي که نه وي، نو د مانا او قافيې له مخې خو بالکل په تــول پوره او په امانتدارۍ را اخيستل شوي دي، يا لږ تر لږه د ټکو او کلمو د ځــايونو په بدلون، زياتولو او کمولو سره نور په هماغه قافيه او رديف ليکل شوي، لکه د الفت صاحب داشعر :

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختیار مې د ځان نشته دی، د جبر په مــذهب یم
دادا مې خپلې خوښــې او رضا ته نـــــــــه پر ېږدي
هېڅ نشمه ویلـــی چې په کـــوم کور کې به ســوزم
زمــا د زړه لالیــه څــوک مــې تا ته نــه پــر ېــــږدي

او اغلې تورپیکۍ لیکي:

د زړه ماشوم مې مستي غواړي ما تقوا ته نه پر ېږدي
دوې ستــرګې لټول کــړي ما حیاته نــه پریــږدي
د مینــې بادشاهان که د خپل حسن خیرات وکړي
درو ېــزګر ظالــم دربان ستاو درګا ته نه پــر ېږدي

نوره پریکړه پرې لوستونکو ته پر ېږدم، خو ټولو هغو همدغسې شاعرانو ته بــه دومره ووایم چې که په خپله ناخبره یاست، نو نورو ته د ناخبرو په سترګه مــه ګورئ. بل د کوزې پښتونخوا دوتلي شاعر حسین احمد صادق داشعر، چې:

دا بتکي بتکي چــې ښکاري
دا زمـــا د جــانان کـــــــوردی
دا خیـــرن کـــــور به صــادقه
شیش محل باندې ورنــکړم
هاغـــــــه دلته کې اوسیږي
چــې زمــا د زړه ټکـــــوردی

اوآغلې الم یلدا لیکي:

هورې سیمه چې ښکاریږي ځایه ځای په لوګي تور دی
د افـــغان هــا کلــی کــور دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شور ماشور تر ښه جګېږي هر یو کور د غم انګور دی
د افغان ها کلی کور دی

محبت کډه اخیستې او س ټوپک په ولو سور دی
د افغان ها کلی کور دی
کشـــــمالي پـه بلیٰ نشـــــته له بـلیو سـنګر جــــوړ دی
د افغـــــان هــا کلی کور دی
علمیت او امن څه چې انسانیت یو لوی پېغور دی
د افغان ها کلی کور دی...

په شعر او شاعرۍ کې له یو بل نه متاثره کېدل یا یو د بل تر اغیز لاندې راتلــل څه نوی خبره نه ده، خو کټ مټ پردی شعر په هماغه قافیه، ردیف او ســېلابې وزن لیکل دا نو بیا ډېره لویه بې شرمې څه چې، لویه سپین سترګي ده. او بیــا په دومره لوړ هنر او ژور سوچ سره چې زموږ اغلې شاعرې شاعري کړې نو بیــا خو واه واه!!!

دلته چې د الفت صاحب او صادق له شعرونو هر څه اخیستل شوي یا پــه بــډه شوي، هغه پر خپل ځای دي، خو یوه بله کمزوري او ښــوېدنه یــې دا ده چــې څومره بېخونده او بدرنګه لیکل شوي او د شعر په نامه تحویل شوي، لکه:

د مین بادشاهان که د خپل حسن خـــــیرات ورکړي
درو یــــــزګر ظالم دربان ستاو درګاته نه پرېږدي

ښه نو، اوس تاسې ښاغلي لوستونکي وواياست چــې دغســې شـعر او دا ډول بیتونه څه مانا؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

او چې مانا نه لري، نو خوند، رنګ او ښکلا به يې له کومه شي چې د څو کرښو ليکونکی لوی استاد (!) وايي:
((که آغلې يلدا شعر ليکلو ته همداسې دوام ورکړي، ډېر ژر به د هغو ګوتو په شمار شاعرانو په قطار کې راشي چې تر اوسه يې د قلم کارنامې په نسلونو، نسلونو کې ژوندۍ پاتې دي، د څو کرښو د وتلي ليکوال د خبرو د لا پخلي لپاره د تورپېکۍ ډاکترې هغه شعر يوځل بيا تکراروو:

هورې سيمه چې ښکارېږي
ځايه ځای په لوګي تور دی

که خبره نوره هم لږه صفااو ريښتيا وکړم، نو دا د شعر په نامه کرښه يې له نورو ډېرو بدرنګيو سره، سره دا بېخوندي او غلطي هم لري چې که (سيمه) په ريښتيا توره وي، نو د پښتو ژبې جوړښت او ګرامر ته په پام سره بايد (توره ده) وويل يا وليکل شي، نه دا چې تور دی.
آغلې الم ته د دغو نورو شعرونو په هکله د نړۍ د يوه ستر ليکوال دا خبره راوړم چې وايي ((که نړۍ هماغه ډول وګورئ چې يوه بل شاعر بيان کړې وي، ښه به داوي چې خپل وخت او زموږ وخت ضايع نه کړئ، ځکه له همدغه ځايه څرګندېږي چې شاعر نه ياست)) د نومورې شاعرې (!) د دغسې بې وزنو، بې مانا او بې خونده شعرونو بېلګې په دواړو ټولګو کې زښتې زياتې دي چې دلته به يې له خرواړونو، يو څو موټی راواخلو:

د ژوند په بازاره کې مې هر څه خرڅلاو ليدلي
ليدلي مې خو نه وو، ګوندې مينه په بازار شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه نو، اوس ته ښاغلې ووایاست چې دا شعر دی او که هسې ببولالې!؟ یا دا په شعر ملنډې وهل نه دي؟ د شعر په نامه بې مانا او بې مفهومه خبــرې نــه دي؟ یاهسې ساده شډلې، ګډې وډې او بې مطلبه کرښې نه دي؟ او چــې همداســې دي، نو بیا خو دغسې سرسري عامیانه خبرو ته شعر ویل ظلم دی، د شعر نه د لوستونکي او اوریدونکې د زړه د مینې سرېدل دي. د وخت یادونه او د یــادونو په مزار دې ډیوه څکه بلومه، د دې دواړو ټولګو ټول شعرونه هسې هغه دغه د زړو ښځو خبرې دي، چې د وښو، سبو اویا نورو وزګاریو پرمهال یې یوه له بلې سره کوي او همدا راز هېڅ ډول ښکلا، صــمیمیت، هنــري تخییــل او شــعري واقعیت په کې نه لیدل کېږې ،خو بیا هــم د ((څوکرښــو)) د لیکنــې نومیــالی لیکونکی!! پرې لیکي: ((چې د یلدا اکثریت شــعرونه د لــوړې مانــا اوعــاطفې لرونکی دي))

څو نورې بېلګې

مـــــا به هــــــېڅ ژوندون ته یار نه وا ی ویلی
که مې یوه ورځې په شونډو کې مسکا شوه

×××

لرې پښو ته یې د کور مېرمنه ناسته
لکه شمعه چپ زړګی او ځان یې سوځي
د یلدا قلم د خپلې لمن اور واخیست
د ببداد په شرارو کې به ځان ســوځي

×××

داسې ژوند نه مرګ ډېر لوړه مرتبـــه کړي
چــې له داره غلیم ساتي سترګو تـــور کې
زه یلـــدا د دې پښتــو ځنــــې توبه کـــړم

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ســرکوزي په شان ژوند کوي پېغور کې

×××

زړه شمعې په شــان سوزي بې تابه اوښکې ګوره
اوس پوه شوم لېونی ولې ګرځي خيرې ګرېوانه

×××

پښتونه تانه مې ګيله پا تې شو
د پښتنو شمله کړه پاتـــــې شــو
لر بـــــر پښتون چې يلدا اوسنجو
د پښتنوالي نه يې توبه پاتې شو

د تورپيکۍ په دغسې خوږه رنګينه(!) او غزليزه شاعرۍ کــې دا رنګــه نــادرې بېلګې ښې ډېرې دي!! خو بيا هم ورته د نړۍ د يوه ستر ليکوال شاعر او نقــاد (راينرمارياريلکه) داخبره کول غواړم، چې وايې: ((.... د نن ورځې ډېر ناوړه او زيان لرونکي کتابونه، نه يوازې دا چې د يو ځل لوستلو ارزښت هــم نــه لــري، بلکې د سوزولو وړدي)) دی زياتوي ((دغه ډول شعرونه بايــد وســوزول شــي، ځکه چې دغسې شعرونه په لوستو نه ارزي اوبايد شاعر يې وپوهول شي (کــه شاعروي!) چې دغه خبرې شعر نه دی... او هغه څوک چې نه ښه شعر پيژني او نه يې ليکلی شي، ښه خبره دا ده چې له شاعرۍ ســترګې پټــې کــړي او لاس ترې واخلي او په دې بايد هم پوه شي چې له شعر ليکلو پرته هم ژوند کــولای شي...)) د وخت يادونه او د يادونو په مزار دې ډيوه ځکه بلومه) شعري ټولګــو کې پر غزلو سربېره د ازادو شعرونو په نوم هم ښه ډېر بېلابېل سرليکونه شــته چې يو څو بېلګې به يې دلته د خولې د خوږولو او ذهن تســکينولو پــه موخــه رابېلې کړو!! لکه د (بابالتوم) دا شعر:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو بچی یم د احمدشاه لمسی یم
زه خپل بابا لټوم، چېرته به یې پته وکړم
چېرته به یې لټه وکړم
خپلواکي:

د ړندو په یو ښـــــار، چې ښـــــکلا و بې مفهومه
د پایزیب شرنګ سرخوړلی، شور ماشور د زولنو کې
د دې ســـــیمې ټول وګـــــړي، په امساوو متـــــکي وو
ښایـــــــې دوی چـــــــې خـــــــپلواکي نه پېژندله

استقلال ورځ:

ای افغان یتیم ملته، ژاړه، ژاړه تسل نشتـــــــــه
چـــــې بـــــې باکو تـــــه شـــــوې پاتـــــې
شـــــــا زلـــــــمی د وطـــــــن نشته
خـــــــپلواکـــــــي یـــــــو افسانه شـــــو
د احـــــمد خـــــاورې شـــــمله شو
د میـــــــــــوند میدان ډېر سوړ دی
دایـــــوب نښـــــانه نشـــــــــــته ...

بندي:

کـــــه هر څو فلک ترلـــــــــی
د تقـــــدیر پـــــه زولنو یم
خو چې ستا مینه رایاد شـــي
له هـــــر بنده شـــــم ازاده

ډیوه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـــــه د خـــــوب په شانې راغـــــلې
شوې د سترګو نه مې زړه ته را دننه
بيـــا د اوښــــــکو پـــــه شان ولاړې
د يــادونو په مزار دې ډيوه ځکه بلومه

ازلي ليکنه:

زما د تقدير کتاب کې دا ليکلي وو چې
زړه د مينې حريم نه شي کېداى
خو مينې زړه حريم کې دا ليکلي وو
مينه تقدير ته بندې نه شي کيداى

سېلاب وهلي:
زما د اښکو فوارې
په سخته تېږه باندې
که اوس اثر نه لري
خو زما له مرګه وروسته خلک به وايي چې
دا تيږه هم باران وهلی
يادونه:
ځاى په ځاى ستا خاطرې دي
ستا د مينې نښانې دي
ستا يادونو اوس په زړه کې
جوړې کړې هديرې دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او داسې نور ډېر زيات چې د (ځو کرښو) د ليکوال په وينا په يو ځـل لوسـتلو پرې د سړي تنده نه ماتيږي(!!) خو ماته پرې زما د يو ملګري څـوخبرې راپـه زړه شوې چې شاعر هم نه دی، خو خبرې يې راته ښې او پخې ښـکاره شـوې چې يوه ورځ يې راته په څه خبروکې وويل: ((هلکه اشنا! دا تاسې شاعران چې ورته ازاد شعر وايې، دا خوماته هسې څه ګډې وډې ساده خبرې ښکارې او که دا شعر وي، نوددغسې شعرونو ليکل خو زه په ورځ کې تر زرو هم اړوم)) اوبيـا يې راته وويل: ((ګوره! که نه، يو ازادشعردرته وايم !))

هی، هی د مينې په درياب کې
مې ځان ښه وغورځاوه
يخني وه ډېره سخته
زر تې ببېرته وچې ته راوختم ...

او د دغو خبرو سره چې هغه ورته د شعر نوم ورکړ ماهم ښه وخندل، خـو نـور مې ورته هېڅ ونه ويل، په ريښتيا چې ايا دغسې بې منطقه او بې ترتيبه خبرې او جملې شعر کېدی شي؟

نه، هېڅکله هم داسې نه ده، نو دغه د ازادو شعرونو په نوم ليکل شوې کرښـې څه ښکلا او مانا لري او د کوم احساس او عاطفې له مخې ليکل شـوې؟ لکـه د بابا لتهوم په ليکنه کې (چرته به يې پته وکړم، يا د خپلواکۍ پـه ليـک کـې دا کرښه چې: د ړندو په يو ښار کې چې ښکلا و بې مفهومه)... څومره بې مفهومه او بې مانا جوړې شوې کلمې دي چې د ټولې ليکنې ببخوندۍ سره، سره هـېڅ شی ذهن ته نه ورکوي او تر ټولو لويه نادوده يې لا دا چې د خپلـواکۍ د يـوې لويې مانا لورنکې کليمې سره په دومره سوليدلو او بې مفهومه الفـاظو چلنـد کول دا نو ډېر لوی ظلم دی زما استاد به ويل: ((دازادۍ مضمون او ايـډيال او د خپلواکۍ د مفهوم خيال بايد د شعر په داسې مهينه او اهنګينه ژبه بيان شـې چې د عاطفې احساس تړون او خوږوالی يې دومره خوږ ولېږدول شي چې ويده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويښ کړي او ويښ خوب وزنګوي، نه داچې ... د افغان يتيم ملته، ژاړه ژاړه بل کارمه کړه، ځکه چې هر څه په سين لاهو شوي، هيڅ نشته او موږ ټول په خلا کې ژوند کوو!! او بله لا په کې دا بېخونديي چې ((خپلواکي يوافسانه شو د احمد خاروې شمله شو)) د سېلاب وهلو کرښو ببولالې: زما د اوښکو فوارې په سخته تېږه باندې که اوس اثر نه لري، نو زما له مرګه وروسته به خلک وايي چې دا تېږه هم باران وهلې(!!)او همدغسې نور په لسګونو شهکارونه چې نه خوند لري او نه رنګ، يوازې د پولې پټي د سر خبرې دي چې کليوال بزګران يې هم دومره پيکه بېخونده او بې مقصده نه کوي. په هر حال بياهم نور قضاوت پرې لوستونکيو ته پرېږدم او که چا نه وي لوستلي، نو باورلرم چې ډېر به يې زما د دې ليکنې وروسته راپيدا او ولولي، خو زه ورته په پای کې د نړۍ د يو ستر منتقد (تي اس اليود) دا يادونې راوړم چې وايي ((د شاعر په قلم او ژبه بايد د ولس ادبيات او ژبه غني شي اود شاعر ستر مسؤليت همدا دی چې د ژبې پر وړاندې د شعر هره کلمه بايد حسابي وکاروي او د شعر هر نوی مفهوم يې بايد د هغه د ژبې د غنا او بډاينې لپاره يو معتبره پانګه وي، هغه زياتوي: ((خپله ژبه له هغه شکل څخه چې وه، په پراخه، پاکه او دقيقه توګه راتلونکيو ته سپارل، دا دی د شاعر په عنوان د شاعر ستر او ممکن برياليتوب.)) او چې داسې ده، نو د آغلې ډاکټرې تور پېکۍ الم په دواړو شعري ټولګو کې نورو ډېرو نيمګړتياوو سر بSېره د ژبې املايې او ګرامري خوا تر ټولو ډېره کمزوري او د پام وړه ده هيله ده چې په راتلونکي کې ورته پوره، پوره پاملرنه وکړي. بل دا چې له هر لومړني کار سره نيمګړتياوې او تېروتنې ملې وي، خو دومره هم نه چې هر څه د هېڅ او نشت له ګواښ سره مخامخ کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول زده کړه، بیا کوژده کړه

دا دی د افغاني فرهنګ د بډاینې په ډګر کې یوه بلـه زیاتونـه هـم وشـوه، دا زیاتونه په ننګرهار کې د ((سالو)) په نوم مجله ده چې د ۱۳۸۶ لمریـز کـال د غویي د میاشتې په ۱۷مه یې د یوې غونډې په ترڅ کې د ننګرهار د فرهنـګ او ځوانانو د ریاست د غونډو په تالار کې د پټې په پرېکولو سره د چاپ کار پیل شو. څرنګه چې هر لومړنی کار له نیمګړتیاوو خالي نه وي، دا مجله هم ډېـرې تېروتنې لري چې موږ یې په لاندې ډول شمارو.

عمومي ځانګړنې:

د دې مجلې مسؤل مدیره ډاکټره جمیله سیدي ده او د امتیاز څښتنان یې پـه ختیزو ولایتونو کې د ښځو چارو ریاستونه ښودل شوي دي. مجله په ۴۰ مخونو کې په ډېر لوړ بیه کاغذ کې چاپ شوې چې په هېواد کې به ډېرې کمې چـاپي خپرونې په دغه ډول کاغذ کې چاپېږي. خو کاش! چې د لیکنو موضوعات یــې هم په هماغه پیمانه ښکلي، نوي او د لوړو ماناوو لرونکي وای چې دربغه لیکنې یې د مانوي ارزښت او تړلنیز اهمیت له مخې د ډېرې ټیټې کچې لرونکي دي او نه یوازې دا چې ډېرې سولیدلې، کربدلې او زنګ وهلې لیکنــې دي. د ژبنــې، نثري او ګرامري جوړښت له لیده هم په ډېر بېخونده ډول لیک او تیارې شوي چې د هر کارپوه لوستوال خو ترې په لومړیو درې، څلور کرښو لوستو کــې زړه سرېږي او نور یې هسې خوشې چټې پاڼې نه اړوي، را اړوي.

د نامه ژبنی اړخ:

که چېرې د مجلې پر پښتي د لیکل شوي انګریزي نوم (sallow) تــه پــه ځیـر وکتل شي، نو د پښتو له نوم (سالو) سره نه پخلا کېږي یانې په دې مانا چــې د ((سالو)) واو (و) څرګند او دروند واو تلفظ کېږي او د انګرېزی sallow هغه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوږد واو غوندې ویل کېږي او دا د مجلې د خپل تلپاتې نــوم نیمګړتیــا ده. د سالو انګرېزي بدیل باید ((saloo ،salu)) راغلی وای او کنه داسې هــم کېــدای شول چې فونیتیکي الفبې (phonetic Alphabet) څخه کار اخیســتی وای چــې فونیتیکي الفبې کې د سالو بدیل (salu) کېدلی شي یانې د a اوu پر ســر بایــد زور ((ـــــ)) راوړل شي.

د پښتو یاګانو پر ځای نه کارول او شعري نیمګړتیاوې:

د ((سالو)) مجلې دغه نیمګړتیاوې هره یوه په خپل وار سره څېړو، خو لو مړی یې د پښتو یاګانو د پر ځای نه کارولو نیمګړتیا تر ټولو نورو نیمګړتیاوو ســتره ګڼم او دا ځکه چې له یوې خوا په پښتو لیکدود کې د یاګانو پر ځای نه کــارول مانا هم بدلوي او له بلې خوا په ټوله مجله کې یاګانې په سم ډول نه دي کارول شوي، لکه د ((اسلامي افغاني ټولنه او له اسلام...)) د مطلب په متن کې لاندې کلیمې او جملې ((یو ځلی، میړه، ژوند تیر کړي، کولاي شی، د ښځې پــه حــق کې ډېر دقت په کار دی، هیڅکله، نجلي، کیښــني، داســي، پیښــي رامنځتــه شوي، کیږي)) او په سلګونو نورې ورته بېلګې چې همدغه یې له خروارونو څو دانې وې او دا یې لا څه کړئ!! چې په لویــه پښــه (!) یــې د ځېنــې شــاعرانو شعرونه بې وزنه او بې مانا کړي، لکه د اسدالله زمري دا شعر چې:

زه په خزان وهلو کې بهار وینم

سپېرو ایرو لاندې پټ شوی سور انګار وینم

چې کېدای شي د لومړۍ مسرې پاتې ټکي به ((زړونو)) وي لکه: ((زه په خزان وهلو زړونو کې بهار وینم.)) یا لکه د شمســزي د شــعر دا مســره: ((تــه هــم ډوکیږې مازدیګره راترغاړې وځه)) چې زما په ممکن ګومان له آره بــه داســې وي: ((ته هم ډوبېږې مازیګره! راتر غاړې وځه.)) خــو داســې بربښــي چــې د ((سالو)) خپرونکو هر څه له سره تېر کړي او ټول خیال او انــد یــې د خپلــو جېبونو د... په سوچونو ... او د مجلې مانوي او ټولنیز ارزښت ته یې هــېڅ پــام

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی نه دی...؟؟ خو خیر په هر حال! انسان کمزوری دی او ورسره، ورسره نفس هم ډېر ظالم څیز دی !!؟ یا د دروېش دراني نوم او شعر چې نوم یې در ((ویش)) لیکلی او په مجله کې یې د راغلي شعر نیمګړتیا داسې ده:

زه یم یو زخم، څکه مالګې دوړولې هر چا

ربم یو ګل څګه ملګري د خزان دي خلک

چې کېدای شي له آره به دا بیت داسې وي:

زه یم یو ګل، څکه ملګري د خزان دي خلک

همدا شان د دې مجلې د ډېرو نیمګړو، بېخونده او بې مفهومه مطالبو له لیکې یوازې د ((سینګار یا مکمل نظافت)) مطلب تر کتنې لاندې نیسو او په دې ډول یې بېلګه وړاندې کوو: ((د یوي ځواني نجلۍ یا خوانې ښځې د عمر په مطابق سینګار، ځان ته د پاملرنې او د هغې ثلیقه د ژوند په ټولو چارو کې ښیي. که په ځیر سره وکتل شي یوی ځواني نجلۍ چې خپل نظاقت او سینګار ته په صحیح ډول پاملرنه نه کوی نو په یقین ویلاي شو چې دغې نجلۍ خپل شخصیت او ټولنیز دریځ ته هم پاملرنه نه کوي چې دغه بې تجهي هغې ته یو لوی زیان بلل کیږي. او که چیرې هغې نجونو ته چې خپل نظافت او سینګار ته پاملرنه کوي وکتل شي نو مالومیږي چې د نظافت تر څنګ د خپل تولنیز دریځ او شخصیت ته هم د ودې ورکولو په هڅه کې دي، په دی ډول یوه مستقیمه اړیکه د مناسب او ښه سینګار او شخصیت تر منځ موجود ده چې باید له پامه ونه غورځول شي....))

لنډه دا چې د((سینګار....)) مطلب هېڅ ډول منطقي ترتیب، نثري خوږوالی او د جوړښت له مخې تسلسل نه لري، هسې د کلیوالو یا عامو خلکو ګډې وډې خبرې دي چې د هر لوستونکي د وخت له ضایع پرته نور هېڅ نه لري. که د ټولې مجلې د لیکنو د استازیتوب په ډول پورتنۍ لیکنه وکتل شي، نو ویلی شو چې نکته ایښودنه punctuation یې هم هېڅ نه ده مراعات شوې او په ډېرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځایونو کې یې دوې کلیمې په زور سره یو ځای کړي چې باید ببلې، ببلې راغلې وای چې دا د کمپوزر یا د اېډیټر نیمګړتیا ګڼلی شو.

ژورنالیستیک اړخ:

الف- سرلیکونه: د دې مجلې سرلیکونه د ژورنالیزم د سرلیک لیکنې د مېتود له مخې جوړ نه دي یانې که چېرې ورته په ځیر سره وکتل شي، نو سړی ویلی شي چې دغه سرلیکونه د شمس النهار له خپرونې سره هم پرتله کېدای نشي، کومه چې د افغانستان د ژورنالیزم په تاریخ کې لومړنۍ خپرونه بلل کېږي. بل، سرلیکنه چې د هرې خپرونې پالیسي یا په بله وینا فکري نظر څرګندوي، سرلیک نه لري چې باید سرلیک یې درلودلی وای. نن سبا که هره خپرونه ولیدل شي، نو خامخا په یوه ځانګړي ځای کې، نښان او.... تر څنګ سرلیک هم لري. که د سالو دربیم مخ ته وکتل شي، نو دلته هم لیکنه په زوره دوې ټوټې شوې او دوه سرلیکونه (له اسلام څخه دمخه او وروسته د ښځو مقام او مرتبه، د اسلام مبارک دین په راتګ سره د ښځو مقام او مرتبه) ورکړي دي، دا هم کېدلای شول چې دغه لیکنه یوه وای او تر یوه سرلیک لاندې راغلې وای او دا هم کېدلای شول چې دغه دواړه سرلیکونه تر غټ سرلیک لاندې د فرعي سرلیکونو په توګه راغلي وای. همدارنګه لومړی سرلیک کېدلای شي چې د دویم استازیتوب هم وکړي، ځکه چې په لومړي سرلیک کې هم دا ویل شوي چې: ((له اسلام څخه دمخه او وروسته....)) نو بیا ولې په دویم سرلیک کې: ((د اسلام مبارک دین په راتګ سره....)) راوړل شي، حال دا چې هلته یې هم یادونه شوې ده. د اووم سرلیک ((پوهنیار شیلا بابری لطفا شما در مورد تاریخچه امور زنان ولایت ننگرهار معلومات ارائیه کنید و ضمناً یاد آور شوید که در چند بخش فعالیت میکند.)) د یوې مرکې د یوې پوښتنې شکل لري، خو په پای کې یې د پوښتنې نښه راوړې نه ده او لیکنه هم د مستقیم نقل قول Direct Quote په توګه راغلې چې باید یو بل بدیل سرلیک یې درلودلی وای،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو... که اتلسم مخ وکتل شي، نو د ((مورنۍ مړینــه یــا (Maternal Death) لــه سرلیک سره به مخ شئ چې دا په خپله له سرلیک سره لوبې کول دي. دا چې سالو په پښتو او دري لیکنې لري او همدارنګه ترې د لاندې لیکنه چــې مرکــه ده، سرلیک یې د پښتو تر څنګ انګریزي هم لري چې باید یوازې پښــتو وای، نه دا چې انګریزي ورسره وي. که چېرې دغه لیکنه ښوونیزه وای، نو بیــا یــې باک نه کاوه، ځکه چې د لوستونکو لپاره به ګټوره وای او د لیکنې تر څنګ بــه یې اصطلاحات هم یاد کړي وای. که سرلیک یو ځل بیا د مفهوم له مخې وکتل شي، نو ((مورنۍ مړینه)) پر ځای به دا ښه وای چــې ((د زېــږون پــر مهــال د میندو مړینې)) راغلې وای، ځکه دغه لیکنه هم له همدې موضوع څخه بحــث کوي. مورنۍ مړینه کېدلای شي چې د یوه چا لخوا داســې وویــل شــي چــې: ((مورنۍ مړینې یا د مور مړینې مې ډېر خفه کړم....))

ب- ژورنالیستیک ژانرونه او سکالوییز

(موضوعي) اړخ: هره چاپي رسنۍ او کتاب په ځانګړیو ځایونو کــې لیکلــړ یــا فهرست لري چې سالو مجله یې هم لري او د لیکلړ دنده دا ده چې لوستونکی په اسانۍ سره وکولای شي چې د خپلې خوښې لیکنې پیدا او په نښه کــړي. ((سالو)) ګل د خپلو سرلیکنو او مخونو د ښودلو تر څنګ ځېنې انځورونه هــم راوړي چې دا یې یو ښه کار کړی، ځکه چې د لوستونکو په زړه راښــکون کــې ښه کار ورکولی شي، خو لړه نیمګړتیا هم لري او هغه دا چې هره چاپي خپرونه د سر لیکنې تر څنګ یو ځانګړی نښان هم لري خو له بده مرغه چې سالو جان یې نه لري د اووم مخ لیکنه یې لکه د مخه چې یادونه وشوه پیــل یــې د یــوې مرکې د یوې پوښتنې ښه او مفهوم لري خو ځواب یې یو دی او ویلی شو چــې یوه نیمګړې او په نشت حساب مرکه یا لیکنه ده، ځکه چې د ځوابوونکي یــې دوه ځایه نوم راغلی دی خو.... همدارنګه د ((کونړونــو ولایــت د ښــځو چــارو ریاست د خپرونو د مدیریت لنډ ګزارش)) تر سرلیک لاندې په ځوارلسم مــخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د لیک په بڼه د مجلې دفتر ته یوه لیکنه را استولې چې تقریباً یوه راپور ته ورته شکل لري، کېدلای شول چې د همدې لیکنې له موادو یو ښه راپور جوړ شوی وای، خو لیکونکی یې توانېدلای نه دی چې دغسې یو کار سر ته ورسوي.

ج- د لیکنو لیکوال:

په سالو خان کې ځینې لیکنې د لیکوالو نومونه نه لري چې دا یې یوه بله لویه نیمګړتیا ده، د بېلګې په توګه د مقام زن (۶مخ) پوهنیار شیلا بابری لطفاً... (۷مخ) لنډې کیسې ټول مضامین (۲۱مخ) د مور مقام (۲۶مخ) دونت (۲۷مخ) سپورت (۲۹مخ) ښځه ژاړي (۳۱ــــ ۳۶ مخونه) مضامین او په نهه دېرشم مخ کې ټوکې دي چې هم یې لیکوال یا راټولوونکي یې معلوم نه دي همدارنګه په دې ګڼه کې داسې هم شوي چې د لیکوالو یا ځوابوونکو نومونه په انګرېزۍ ژبه راغلي چې باید راغلي نه وای لکه په دولسم مخ کې Ahmad Gul Baidar چې تر ځنګ یې دنده هم ښودل شوې ده او له اتم مخ څخه تر دولسم مخه پورې مضمون چې د یوې مرکې بڼه لري او لیکوال یې څرګند نه دی، خو په پای کې لیکل شوي چې: Dr: SHUGHLA SHINWARI RHO ښایي چې لیکواله یا یې ځوابوونکې واوسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونه، انځورونه

زېرې مې دربانديې ذوقه ستا ارمان پوره شو
لاس ته مې ډېر ښکلي د شاداب شعرونه راغله
نه، نه داسې نه دي، نه دانه دي، نه دا هم نه دي
ټول ريدي ريدي ګلاب ګلاب شعرونه راغله

داسې شعرونه چې هم په کې خوند شته او هم رنګ. هم په کې مينــه شــته او هم په کې ننګ، هم په کې ځان يادوي او هم جانان. هم په کې کونډه شته دی هم يتيمان. هم بلې لمبې لري هم سکروټې او هم پټنګان او بيا دغه هر هر څه په داسې خوږه او شاعرانه ژبه ښکلي کوي، انځوروي، خوږوي او راټولوي چــې هر لوستونکي ته په کې خپل خپل زړه خورول او راټولول ښکاري لکه

نيمه شپه چې راخورا کړم، ستا خطونه تصويرونه
لکه کونډه ماښامي کې، يتيمان ځان ته راټول کړي
هغه لار کې شم بې خوده، چې پرې ستا د راتلو وخت شي
شاداب هسې د معيارو، ماشومان ځان ته راټول کړي

هوکې! په رېښتيا چې ښاغلي شفيق الله شاداب صيب په خپلو ښکلو شــعرونو کې ډېر څه راټول کړي، خو دلته يې د خپل کلي کور ماشومان په داسې حالت کې راټول کړي، چې هغوی هېڅ نه پوهېږي. خــو شــاعر دغــه د ماشــومانو د راټولولو وسيله په خپل عملي ژوند کې داسې کارولې، چــې هېڅــوک پــرې د ښکلو د راتلو په لار کې د ناستې انتقاد نه شي کولی. خو دلته شاعر بيا هــم د پښتني دود او پت له مخې مجبور دی، چې د خپل اشنا د راتلو د انتظار خوږې شېبې د ماشومانو سره د لوبو په بهانه رالنډې کړي، تر څو چې اشنا يې راشــي او د ديدن تنده يې ماته شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو اوس زه پوره باور لرم، چې د شاداب صیب د ناکامې مینــې پــه انځــوریزه شاعرۍ کې او شعرونه په ډېره مینه وړي او مینه کړي، ښکلي او بدرنګه ټــول په ځان راټول کړي او دا ځکه چې شاداب صیب د مینې جنازه د ارمان په اوږو د حشر مقبرې ته وړي او څوک، چې د مینې جنازه وړي، نو داسې مین به پیدا نه شي چې ورسره ملګري نه شي. وګورئ:

ورم يې د حشر مقبرې ته د ارمان په اوږو
ور لاندې وزمه د مينې جنازه اخلمه

تنکي او زلمي شاعر شاداب صیب په خپله ځوانه او لومړنۍ شاعرۍ کې داسې خواږه او پاسته ګډ کړي او راټول کړي، چې د بې مینو او بامینو ټولو خوښیږي. لکه:

ټینګه غاړه را چې ګوزاره وشي
ستا په تش ليدو مې څه کار نه کيږي
په خپله شادابه نو زه څه وکړم
مړ شې لويه لار ده، ديدار نه کېږي

وګورئ! دلته شاعر په څومره خوږه ژبه او شاعرانه انداز کې د خپل اشــنا نــه د غاړې، غړۍ کېدو غوښتنه کړې. او بیا یې هغه د ښځینه احساس بیان څــومره خوږ او عامیانه ځواب کړی، چې:

په خپله شادابه نو زه څه وکړم -مړ شې لويه لار ده، ديدار نه کيږی

د ګران شفیق الله شاداب په انځوریزه شاعرۍ کې دغسې عامیانه، سیمه ییــز کلیوالي ((خو)) خواږه مفاهیم ډېر زیات دي او په ډېره خوږه شاعرانه ژبه یــې په داسې انداز کې انځور او تصویر کړي، چې ته به وای، بــس همدغــه شــېبه، شېبه کېدو ولا ده لکه:

يه د ګيلې نه دې قربان شمه خو څه وکړمه
پرون په تلو کې در کتلو ته راجوړه نه شوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

والله که ډېره د ارمان په لمبو وسومه خو
شادابه زه دې خپلولو ته راجوړه نه شوم

او یا دا چې:

یاره بس ورځ نیمه کې، شال غوړېدو والا دی
زړه ښکته بره نه کړې، سپرلی راتلو والا دی
د پاسه راوړه پې مه، وکړه لږ وار شادابه
زموږ تر منځه دېوال، بس غورځېدو والا دی

نو هغه د چا شاعر خبره چې:

یا خو به ماته ښایسته ښکارې
یا دې ثاني په دنیا نشته دی میینه

خو بیا هم په رښتیا، چې د شاداب ((اشنا)) شعرونه ډېر خواږه او ډېر ښکلي دي او دا ځکه چې زموږ د ژوند له تجربو سره سمون لري. زموږ د ژوند انځور یې کښلی دی او زموږ د رنځ انځور یې انځور کړی دی. او چې داسې ده نو بیا خو هغه د ارواښاد الفت صیب خبرې دلته راوړل زروري ګڼم، چې وایي: ((د لوړ او عالي شعر د پېژندلو معیار بل شی نه دی، د ژوند سره ارطبات دی او تاسې په شعر او ادب کې هم یوازې بشر ولټوئ. چا چې د شعر او شاعر په باب ډېر فکر کړی او دواړه یې ډېر ښه پېژندلي دي هغوی دشعر په رښتني حقیقت پوه شوي دي . هغه وایي ډېر ښه شاعر هماغه دی، چې خپل ځان په خپل شعر کې ښیي. او موږ ګمان کوو، چې زموږ تصویر یې ایستلی دی. شاعر ځکه په موږ ګران دی، چې زموږ د زړه خبرې کوي او زموږ خاطرې رایادوي)) د ښاغلي شاداب د دې ځوانې لومړنۍ شاعرۍ په باب ډېرې خبرې کېدای شي، ځکه چې ځوانه ده، لومړنۍ ده او هېڅ یو لومړنی کار له نیمګړتیاوو خالي نه وي، خو د شاداب ښه او غوره شعرونه دومره ډېر دي، چې د کمزوري شعر پیدا کول پکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورکې شوې ستنې د پیدا کولو نه کم نه دي او بیا خو زه هم نــه شــم کــولای چې را پیدا یې کړم!؟

زه نو نوره خپله لیکنه د پای خوا ته راکاږم او د شاداب صیب د شعر او شاعرۍ د مینه والو لپاره مې همدومره ولیکل، چې مینــه وال یــې د لــومړنۍ شــعري ټولګې (ګل دی د ربدي) له چاپه خبر شي، چې دغه لومړنۍ شــعري ټولګــه د (۱۳۸۲ل) کال د کب د میاشتې په وروستۍ نېټه د (۸۱) غزلو او (۱۱) څلــوریزو په کډون د زرو ټوکو په شمېر له چاپه راوتلې. لومړنۍ پېل لیکنه پــرې نــامتو شاعر او لیکوال پیر ګوهر صیب کړې.

دویمه لیکنه پرې زلمي شاعر او لیکوال طاهر فرهاد صیب کــړې او وروســتنۍ لیکنه پرې (راځئ ربنتیا به وایو) تر سرلیک لاندې د شاداب اشنا خپله ده. زه د ښاغلي شاداب په شعرونو نور څه لیکل نه غواړم. او دده د شعرونو د پېژندلو لپاره دده خپلې لیکنې پوره او کره ګڼم او هغه د نړۍ د ستر لیکوال شوپنهاور خبره چې (د هر لیکونکي انشا د هغه د فکر آیینه ده. که غــواړئ چــې د یــوه لیکونکي حقیقي ارزښت ځانته معلوم کړئ، دې ته مه کورئ چــې ده پــه څــه موضوع کې فکر کړی دی یا دده د فکــر محصــول څــه شــی دی. د مولــف او لیکونکي د مقام د پېژندلو لپاره همدغه کافي ده، چې مورږ پوه شــو ده څــه راز فکر کړی دی او د فکر کولو طرز یې څنګه دی.؟) او چې داســې ده نــو تاســې ښاغلي لوستونکي به هم هغه وخت شاداب ښه وپېژنئ، چې د هغــه لیکنــې او شعرونه په خپله ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هر چا قضاوت د هغه د پوهې په اندازه وي

وايي چې: ((ادب د ښکلاييز او روحي لذت او تسکين تر څنګ د ټولنيزې او اخلاقي روزنې، اصلاح، د اذهانو د روښانولو او لارښوونې دنده لري . او اديب هغه څوک دی چې دی بيا هغه ليدلي اوريدلي د خپل تخيلي ځواک او قوت په ملګرتيا د الفاظو په جامه کې ټولنې او خلکو ته وړاندې کوي))
خو که د لوستو خلکو او ليکوالو راتېر شو نو په ولسونو کې غوام او نا زده کړي خلک هم د ادب په قدر و قيمت ډېر ښه پوهېږي، که څه هم چې دوی د دې کليمې د مانا او ارزښت په اړه په کتابونو کې يا له کوم بل چا څه نه وي زده کړي خو هر څوک چې د نورو په وړاندې يوه بې ادبه خبره يا کار وکړي نو دوی ورته بې ادبه وايي او په دې خبره ډېر ښه پوهېږي چې په ټولنيز ژوند کې ادب کولو، ادب زده کولو او مو ادبه اوسېدلو ته څومره اړتيا ده؟
دوی خپلو کشرخېلو ته تل د ادب خبره کوي او کله، کله خو بيا د دغه ارزښت د ساتلو او زده کولو لپاره د ماشومانو او ځوانانو په وړاندې د چوکې، لښتې او سوک څپېړې نه هم کار اخلي چې دا کار د ادب د زده کولو په موخه موږ ته د پېړيو، پېړيو را پاتې دی، لکه منتبار صاحب چې وايي:

ځار قربان د خپل کاکا د ډب ادب شم

منتبار ته يې څه ښه ادب ښودلی

په ادب ناسته ولاړه، راشه درشه، راکړه ورکړه، ليکل لوستل، ويناوې او خبرې اترې کول او دغسې نور هر، هرڅه د ټولنيز ژوند تر ټولو مهمې او رېښې خبرې دي چې لوستي خو څه کړې چې نالوستي يې هم په قدر و قيمت ډېر ښه قايل دي، خو افسوس لومړی زموږ د هېواد پر بچيانو چې ډېر بې ذوقه، بې ادبه او بې احساسه خلک يې د زده کړو چارې په واک کې لري. او بيا پر هغه چا سل

(c) ketabton.com: The Digital Library

افسوسه ، چې د عاطفې، احساس او ترحم پر ړنو اوښکو وينځل شوې کليمې (ادب) او (ادبيا تو) په مانا او ارزښت خپله هم نه پوهېږي او نورو ته يې هم د بې اهميتۍ او بې ګټې والي په اړه ناوړه تخريب او تبليغ کوي!!

زما دا ليکنه کلونه وړاندې هغه مهال چې زه نوی، نوی له پوهنځي فارغ او راوتلې وم زما د سترګو ليدلي حال دی! چې د پوهنې د رياستونو د يوه رياست په مقام کې د يوه نوي ګمار ېدونکي ښوونکي سره د يو ريس د کړنو حال دی. زما د سترګو هغه ليدلی حال به تاسې ښاغليو لوستونکيو ته هسې سر سري او عادي خبرې ښکاري خو زما لپاره يو ډېر ژور درس او پند و چې تر مرګه به مې په ذهن کې د يوې بې خونده خاطرې په ډول پاتې وي. ريس د خپلو ځو تنو کارکوونکو او د لېسو د ښوونکو سره په اداره کې ناست و يو چا د رياست د باندې د ولاړو راغلو خلکو له ډلې نه د پياده په لاس يو ليکل شوی کاغذ د ريس د هوکړې او څه ليکلو لپاره راولېږه ښاغلي ريس چې پر کاغذ د ليکل شوي متن څو کرښې ولوستې هماغه بابا ته يې وويل د دې کاغذ والا سړی را ننباسه، سړی راغی کېناست ريس بيا کاغذ ته خپلې سترګې د عينکو لاندې ور مخامخ کړې په پورو شونډو يې د غوښتنليک ټول متن ولوسته په سپين کاغذ د پوهنې رياست د مقام نه غوښتل شوي وو (زه... کال کې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو له پوهنځي د پښتو څانګې فارغ شوی يم له فراغت وروسته مې لومړی په کابل او بيا په... ولايت کې د ښوونکي دنده ترسره کړې وه، اوس يو ځل بيا ستاسې درانه مقام ته عارض شوی يم چې په همدې ولايت کې مې چېرته د ښوونکي په توګه وګمارۍ...) ريس له کاغذه سترګې پورته کړې او پخواني ښوونکي ته يې په ډېرې بې تفاوتۍ سره وويل: ښا! ته لېسانس يې! ادبيات دې لوستي... هی‌هی... ادبيات نو څه ته وايي؟ ادبيات څه شی دی!؟ څه ګټه لري...؟ ريس بيا د څه اخوا دېخوا کتلو وروسته مخامخ پخواني ښوونکي ته وکتل،... ښښنه غواړم ته خپه نه شې... او په خوا کې يې نور ناست

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسان د خپلو خبرو مخاطب کړل او په یوه ساه یې ورته د (ادبیات څه ته وایي، ادبیات څه شی دی؟ ادبیات څه په درد خوري...!! یره که زما څوک مني نــو زه خو بالکل پشنهاد کوم چې دا د ادبیاتو پوهنځی دې بیخي وتــړل شــي... هــر څوک چې ماته راځي او معلمي غواړي نو چې تپوس ترې کوې کــوم پــوهنځی دې لوستی ادبیات... ادبیات... ادبیات!!! په خلکه ولې مو یو بــل پــوهنځی نــه لوسته؟ تاسې په ادبیاتو کې څه موندلي...؟ د لږې شېبې چوپتیا وروسته یې بیا سر راپورته کړ . تاسې
باور وکړئ چې د دې ابیاتو نه په تنګ راغلی یم) لږ ســاعت وړانــدې یــو بــل راغلی و هغه هم معلمي غوښته او ویل یې ادبیات مې لوستي خو لــه هــر څــه وړاندې راته لږ غوږ شه چې یو سعر درته وایم او بیا یې دومــره ډېــرې خبــرې کولې چې زړه مې ورسره په تنګ شو.
ما چې د پوهنې د ښاغلي ریس د یوه ښوونکي سره د کړنو دا حال ولیده او بیا مې دده د پوهې او قضاوت کچه د ادب او ادبیاتو په اړه ځان ته وتلله نو هغــه د حمید بابا وینا مې په ذهن کې په خپله ټوله معنا راویښه شوه چې:

زړه مې له غیرته په ګوګل دننه دود شي
ږمنځ چې دې بې فهمه وهي ګوتې په کاکل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلواکۍ د اتل په نوم لېسه

هغوی چې بې احساسه دي، نه دې لولي! خو هغه چې هم احساس لري او هم عاطفه، په دقت سره دې ولولي، او له لوستلو وروسته يې که نور څه په وس کې نه وو نو د دعا په نېت خو دې د زړه له تله يو سوی اسوېلی وباسي، ګوندې چې الله رب العزت ته همدغه اسوېلی د مظلوم د ښېرا په څېر مخامخ د قبول وړ وګرځي. او د ستر ملي قايد غازي امان الله خان په لېسه باندې غيبانه څه رحم وشي، او يا ورته د بې تفاوته او بې کفايته مسوولينو څه توجو را وګرځي. هسې خو د ننګرهار ولايت ګڼې نورې لېسې هم په ورته بدمرغۍ اخته دي خو دا لېسه ځکه د زيات ترحم او ياد وړ ده چې د هېواد د خپلواکۍ د اتل غازي امان الله خان نوم پرې پروت دی، خو د لېسې علمي، روزنيز، ښوونيز او پوهنيز حال او چاپيريال ته چې ګورم د نوموړي په نوم، شخصيت، شان او شوکت پورې راته خندا کول او ملنډې وهل ښکاري.

کاش! چې پر دې لېسه د غازي امان الله خان نوم نه وای ايښودل شوای.

کاش! چې دغه لېسه د دې ولايت په يوه بله سيمه کې وای.

کاش! چې دغې لېسې ته دومره لويه بې اعتنايي نه وای شوې.

د دې لېسې د ستونزو په اړه خو بلا کيسې موجودې دي خو ډېره د شرم خبره يې دا ده چې که چېرته څوک کوم بهرنی ننګرهار ته راشي او پوښتنه وکړي، چې د امان الله خان په نوم دلته کوم ښوونځی يا پوهنځی شته؟ او له هو د ځواب وروسته د لېسې چاپېريال، د ښوونکو ظاهري او معنوي حالت، مسلکي وړتيا او کاري تجربې د نړدې وګوري. د زده کوونکو روزنيزه کچه او پوهنيزه سويه له خوانه مشاهده کړي، يا د لېسې د مشرتابه وړتيا او ظاهري ټيپ و ټاپ ووينې نو فکر به وکړي چې د دغه ستر شخصيت په نوم پورې د معارف

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسوولینو ملنډې وهلي او خنداوې يې ور پورې کړي. زما يو ملګری، چې په همدغه لېسه کې ښوونکی دی او د وطن پرستۍ احساس او عاطفه يې د زياتې ستاينې وړ دي، هر وخت راته په ډېر افسوس سره د نوموړې لېسې د ستونزو په اړه کيسه کوي. او هر ځلې همدا ټينګار وي چې د دې لېسې پر ستونزو خپلې رسنۍ ته يو تفصيلي رپوټ وليکم، زما د ملګري د خولې خبرې دي، چې وايي: ((زموږ د لېسې له ښوونکو نيولې بيا تر زده کوونکو او اداري مامورينو ټول يې بې سواده دي.)) بې سواد په دې مانا چې نه پوهه لري او نه درک، نه پخپله په څه پوهېږي، او نه د بل منې. د ټيټو ټولګيو زده کوونکي خو يې لا څه چې د نهم نه تر دولسم ټولګي پورې اکثره زده کوونکي يې په ساده ضرب او تقسيم نه پوهېږي. املا انشاء خو يې په نشت حساب ده. ملګرى استاد مې په خپل سپېڅلي ((رب)) د الفاظو په شدت سره بيا، بيا قسم خوري او وايي په شپږم، اووم، اتم او نهمو ټولګيو کې ډېرى زده کوونکي مطلق سواد نه لري. خو چا ته يې ووايو، څوک شته چې پوښتنه وکړي او تفتيش وکړي، چې تر دغه ځايه څنګه بې سواده کامياب شوي اوارسېدلي ياست؟ دى زياتوي: دلته اکثره زده کوونکي په تشو پارچو کاميابېږي، که څوک يې نه مني، د ټولو هغو زده کوونکو پارچې دې وکتل شي چې په حاضريو کې يې نومونه په وروستۍ ليکه کې دي. دلته د امتحان په صحنه کې نقل په ښکاره کېږي، ښوونکي پرې سترګې پټوي، هغوی فکر کوي، چې که ټول سپينې پارچې ورکړي، بيا د ښوونکو ورکړي درسونه د سوال لاندې راځي. زما د خپلو سترګو ليدلی حال دی ۱۳۸۹ل کال کې د دې لېسې د دولسم ټولګي د کلنۍ ازموينې د تاريخ امتحان و، چې ښوونکی يې د لېسې مدير په خپله و. د ازموينې په صحنه کې يې يو تن زده کوونکي ته وويل: هلکه! اخوا دېخوا مه ګوره، خپلې پارچې ته ګوره! هغه زده کوونکی سپک پاڅېد مدير ته يې پارچه په قهر وروغورځوله او ګواښ يې وکړ: زه هر هغه څوک نر ګڼم، چې ما ناکام

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي...!! بله ورځ د نهم ټولګي یو زده کوونکي د ښوونکي په دې خبره، چې د یو بل سره خبرې مه کوئ، عین عمل تکرار کړ او د امتحــان لـه صـحنې د دې ګواښ په کولو سره ووت، چې زه به وګورم، ما څـوک ناکــاموي او څنګــه مــې ناکاموي؟ همدا شان یوه بله ورځ د یو بل ښوونکي د کېمیا ازموینه وه، سوالونه زده کوونکو ته وویل شول، بیا یو شمېر پارچې د امتحان له صحنې ووتې، آخوا ته په زراعتي ځمکو کې د کتاب لـه مخــې حــل شــوې، بېرتــه راوړل شــوې ښوونکي ته ورکړل شوې، ټول ښوونکي او د پوهنې مدیریت نه راغلی پـلاوی پرې هم خبر شو، خو هېچا، هېڅ ونه کړه او هر څــه پــه پټــه خولــه پــای تــه ورسېده. زما ملګری ښوونکی چې د نوم له اخیستو یې ډډه کوم مخکې ځي او وایي: دلته د لوړو ټولګیو اکثــره زده کــوونکي ((بدمعاشــان)) او د بدمعاشــۍ اکټونه کوي. یوه ورځ مې د ملګري معلم صیب نه پوښتنه وکړه: دې لېسه کــې ولې دومره ډېرې ستونزې دي؟ ځواب یې راکړ: دلته ښــوونکي، زده کــوونکي، مدیر، اداري مامورین او حتا چپړاسیان هم ټول د یوې مخې د همدغې ســیمې (بهسودو) ولسوالۍ دي، دلته کلیوالي مناسبات په نظر کې نیول کېږي، ټــو ل یو د بل خپل دي. بل علت دا دی، چې اداره ډېره کمــزورې او بــې کفایتــه ده، هېڅ ډول تدبیر د چارو د ښه کولو لپاره نه شي نیــولی او نــه پــرې پــوهېږي. چاقوګان، چړې، بوکس پنجې، توپنچې او نور لېسې ته وړل راوړل عادي خبره ده. دلته مسایل دې حد ته رســېدلي چــې زده کــوونکي د ښــوونکو پــه اوړو لاسونه اړولي ټولګي ته ننوځي، بیا په ټولګي کې دننه په مبایلونو کې د خپلــو معشوقو سره د عشق او عشق بازۍ کیسې کــوي. دلتــه، چــې زده کــوونکي ښوونکو ته سلام ورکړي، ښوونکي ورته لاس په سینه څــو، څــو ځــل ښــکته پورته شي، وعلیکم، وعلیکم ورته ووایي... ښه نو اوس تاسو ښاغلي ووایاســت چې په دغسې یوه لېسه کې به زده کوونکي په کومه روحیه او انګېزه زده کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي او ښوونکي به په کوم جرائت، کومه خوله او کوم وقار درس ورکړي. بیا به څوک ناکام او یا مشروط شي.
د دې هرڅه لومړی پړه د دې لېسې د بې کفایته مدیر، بیا د ننګرهار د پوهنې مدیریت، ورپسې د پوهنې ریاست او په ټوله کې د پوهنې وزارت په غاړه لا څه چې پر اوږو ده. همدوی تر ټولو ستر مقصر بې کفایته او ملامته دي، ځکه چې د هېواد د ځوان نسل پر وړاندې دومره بې تفاوتي او بې کفایتي په هېڅ ډول او په هېڅ حالت کې د بخښلو او زغملو نه ده دا د خپل هېواد سره ستره جفا ده، چې په ښوونیزو او روزنیزو ځایونو کې هر څه سطحي او سرسري وګڼل شي او د خپلو جېبونو د ډکولو فکر پرې حاکم اوسي. خو دا خبره هم ښه په یاد ساتل په کار ده، چې الله (ج) هم خپل کار کوي او ډېر ژر به یې پرې چپه کړي. (انشاالله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاشکې ځوان د پښتانه په ننګ کې مړ وای!

پښتانه وايي: ښه خلک په دنيا کې ډېر نه پاتې کېږي ، د ښو خلکو عمر لنډ وي.
په دې کې به د الله سبحانه و تعالی خپل غرض او راز وي، د ښو او نېکو انسانانو سره د نورو ډېرو ژوند ښه او سوکاله وي او د بدو هغو سره خپل خپلوان څه چې ان کلی کور او ټوله ټولنه په عذاب کې وي.
پر ښو انسانانو سترګې خوږېږي، مينه پرې ماتېږي، حساب پرې کېږي، د مايوسه زړونو تسلی او ډاډ ځای هم دوی وي.
په ښو بدو کې مخ سترګې همدوی ته اوړي.
د نهيلي ژوند ډېری کسان خپلې هيلې په هغوی پورې تړي، د هغوی د نېکو اخلاقو او اعمالو نه متاثره کېږي، الهام ترې اخلي، د پند او عبرت زده کړه ترې کوي، خپلې کړنې او خپل ځان د هغوی سره پرتله کوي، سوچ کوي، پرېکړه کوي، اراده او عمل ملګری کوي، پاڅېږي روانېږي، خپل په ټپه ولاړ نهيلی ژوند او فکر ته بدلون ورکوي، پر مخ ځي او په پای کې د يو سرلوړي او سوکاله ژوند څښتنېږي.
اروانښاد احمد ضمير علمدوست صيب د همدغه شان الهام اخيستونکو او ورکوونکو زلميو شخصيتونو له ډلې څخه و.
د هغه نېک اخلاق، راشه درشه، ناسته ولاړه او په دومره لږ عمر او تنکۍ ځوانۍ کې د ليکوالۍ، کمپوز او ډيزاين په چارو کې هاغومره لوړ استعداد درلودل د هغه يوه ځانګړې برتري او فوق العادګي وه، بيا دا ټول هغه څه وو چې ځوانانو او مشرانو ته يې د هغه څخه د پند او نصيحت د زده کړې سرچينې بللی شو.
خو هغه د ستر خوشال بابا خبره ((کاشکې ځوان د پښتانه په ننګ کې مړ وای!))

(c) ketabton.com: The Digital Library

هسې په نه بهانه رانه الله تعالی واخیست، د هېڅا په خیال و فکر کې به کله دا نه وو راغلي ، چې ضمیر دې هم په دومره تنکۍ ځوانۍ کې له دې ختېنې نړۍ په دومره اسانۍ سترګې پټې کړې.
هغه مهال چې زه د ننګرهار د پوهنې مجلې مسوول مدیر او له کونړه د غونچې مجلې د لیکنو راټولوونکی او خپروونکی وم دواړه مجلې بــه مــې د کمپــوز او ډیزاین لپاره هغه ته ورکولې، د هغه کمپوز به زما کار تر نیمایي زیات اساناوه.
هغه د لیکوالۍ په فن کې لوړه وړتیا او ځانګړې مهارت درلود.
زموږ ډېری لیکوال لیکنې کوي، شعرونه لیکي، نکلونــه راټولــوي خــو پښــتو یاګانې یې نه زده، په ګرامري آرونو او جوړښتونو نه پوهېږي د معاصرې معیاري لیکنې او لیکدود سره اشنایي نه لري.
یو نیم خو په کې کله کله لا د نوم او جملې په پای کې د نارینه او ښځینه ټکي د سم کارولو توپیر هم نه شي کولی.
الله رب العزت دې پر هغه د خپل شان مطابق ډېر ډېر ورحمېږي زموږ د ډېــرو لیکوالو د لیکنو نیمګړتیاوې او کمزورۍ د هغه د کمپوز له برکته پټې او پــرده پوښې وې، حتی کله کله به یې د لیکوال د بې خونده لیکنې اوږد متن رالنډ او دومره خوږ کړ چې هغه به ورته د مننې په ویلو سره خپله هم هیښ پیښ پاتې شو. د اروابناد د لوړ استعداد بله بېلګه دا وه، چې ډېر تېز کمپوز به یــې کــاوه خو د ډېر تېزوالي سره سره به بیا هم د لیکنې په ټول مخ کې غلطۍ له یوې یا دوو نه زیاتېدې.
بل د هغه د شعر پېژندې او خوښوونې ذوق او سلیقه ډېره لوړه وه که څه هم په خپله یې هېڅکله د شعر لیکنې شوق نه و کړی خو ښه او نا ښه شعر یــې ډېــر ښه پېژانده په یادو مجلو کې به یې کمزوري شعرونه زمــا لــه مشــورې پرتــه ایسته کول.
د ورځپاڼو مجلو او کتابونو په ډیزاین کې یې ډېر ښــکلی او بــې مثالــه ذوق او ستعداد درلود، چې ټول پښتانه لیکوال یې د دغه هنر شاهدان او خوښوونکي وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ماشومانو سره يې زياته مينه لرله، کله چې به څه خبره د ماشـومانو پـه اړه ياده شوه ضرور به يې د هغوی سره د خپلې مينې او زړه سوي يادونه هم کوله.
هغه به ويل کله چې په لارو کوڅو کې بې وزله خړ پړ ماشومان ووينم ډېر زيات پرې خپه کېږم، خو هغه ماشومان چې لږ پاک وي او تنکۍ تنکۍ خبرې کـوي ډېره مينه مې پرې ورځي... د ماشومانو سره د هغه مرحـوم د مينـې د زبـات لپاره د هغه په خپلو ګوتو ليکل شوې او تخليق شوې څو کرښې د دې ليکنې د ښې پای لپاره ليکم او کيسه کوم: يوه ورځ د ننګرهار د پوهنې مجلـې د يـوې ګڼې د کمپوز او ډيزاين روستۍ پاڼې ته راورسېدو، په وروستۍ پاڼه کې يو مـخ سپين پاتې شو، موږ دواړه ورته په سوچ کې شو چې په څه يې ډک کړو؟ ويـې ويل: غم مه کوه رغون صيب، دلته به زه داسې څه وليکم چې زما به پـرې زړه خوشاله شي او ستا به روح ارام شي.
زه اخوا دېخوا ناست وم او هغه په کمپيوټر کې څه ليکل، لږه شېبه وروسته يې وويل: راشه رغون صيب وګوره په هاغه خالي ځای کې مې څه وليکل... په هغه ځای کې د هغه د فکر او خيال، احساس او عاطفې د بيان څـو کرښـې داسـې کښل شوې وې ((ای نړيوالو! پر برېدۍ چې زمـوږ کوچنيـان هـم لکـه د نـورو کوچنيانو غوندې په خلاصه فضا کې زده کړې وکړي، په ښـوونځيو او جومـاتو رانده توغندي مه توغوئ، موږ ژمنه کوو، چې له دوی څخه تاسو ته هـېڅ ډول خطر نه پيدا کېږي.
ای هېوادوالو! پر برېدئ نور د ښوونځيو سوزول پر برېدئ، د ښوونکو وژل پر برېدئ او د زده کوونکو پر مخونو د تېزابو له پاشلو تېر شئ، په اخـرت کـې بـه هغـه عظيم الشان ذات ته چې ټول به ورته ټيټ سرونه ولاړ يو څه ځواب وايې؟))
اروا دې ښاده وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمن مې ډکه ده له کاڼو خو څوک نه پرې ولم

په عادتونو کې دا يو عادت د غره لرمه

هوکې! دا لمن هم هماغسې يوه لمن ده چې توري، ټکي، کلمې، جملې او حتا ټولې ليکنې يې د احساس، عاطفې، انساني زړه سوي او ترحم لپاره ډېر، ډېر څه لري. دا لمن د لفظ او مانا لمن ده. په دې لمن کې به د فکر، خيال، مانا، احساس، عاطفې او ترحم خواږه سره راټولېږي او خپرېږي.

دا لمن د (ل م ن) له ټکو جوړه هماغه مادي او معنوي لمن ده چې هم د يو ستر افغاني کلتور د فولکلوريکو کيسو ګڼې انګېرنې پېړۍ، پېړۍ تر شا لري او هم يې عيني او ذهني انځور د ښايست او ښکلا له مخې ډېرې ماناوې ښندي.

په دې لمن کې لومړني راټول شوي خواږه د همدې کال د تلې د مياشتې په لومړۍ ګڼه کې پاخه، خپاره او خواږه شول.

د لمن خپرېدل په افغاني ادب کې د ټولو فرهنګيانو او فرهنګپالو لپاره د يوې بلې بريا زيرى دى هيله ده چې دا لمن د افغاني ولس لپاره په خپله جوله کې ډېر داسې څه راټول او خپاره کړي چې هم نوي، هم خواږه او هم د ليکنې انشاء له مخې په درنو کاڼو تلل شوي وي.

دا چې هر لومړنى کار خامخا څه نا څه نيمګړتياوې او تېروتنې لري نو د لمن لومړنۍ ګڼې هم يو شمېر غلطۍ لرلې، چې په لمن کې د راټولو شويو ليکنو د تللو په تول او وزن کې يې د لمنې د ښکلا او مانا رنګ ته لږ وزيات زيان اړولى و.

هيله ده چې د لمن د ښاغلو چلوونکو ورته پام شوى وي او د بيا لپاره تکرار نه شي د لمن په اړه زما د دې څو کرښو ليکلو موخه دا ده چې له يوې خوانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلمن د چلوونکو د کار ستاینه وکړم او د بل پلوه افغان فرهنګیانو ته د لمن د معنوي ارزښت په اړه ځو ټکي ورزيات کړم، نه د لمنې نيمګړتياوې او غلطۍ ليکل او په ګوته کول.

زه نور ډېر څه نه وايم يواځې خپلو دواړو خوږو دوستانو حقمل صيب او شينواري صيب ته چې د لمن د خپراوي په کار کې په يواځې ځان هم مادي او هم مانوي قرباني ورکوي، دومره وايم چې په لمن کې د راټولو شويو خوږو د خپراوي پر مهال د بيا لپاره تر وسه، وسه هڅه وکړي، چې چاپېدونکې ليکنې بيا، بيا له سره وګوري او د ممکنه تېروتنو مخه ونيسي. په دې کار سره به دا ښاغلي دوه ګټې وکړي، يو دا چې لمن به يې تل د ګلونو او ګلغوټيو مالامال وي او بل به يې يوه له تېروتنو پاکه سوچه، معياري په تول پوره او کره لمن لرلې وي او هم به يې د لوستونکيو دا نيوکه تمبولې وي چې :

(ګلو کې دې شپه وه، تا تشه لمن راوړه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ ځنګلونو ربېل او مخنيوی

الهي قانون داسې دی، چې چرګه به هګۍ اچوي له هګۍ نه به بچی پيدا کېږي، هغه به غټېږي، نورې هګۍ به اچوي او بچي به راوباسي. بيا به زړېږي، مري بـه او له منځه به ځي. خو دا قانون او الهي نظام به هم داسې روان وي او تر قيامته به چلېږي خو د الله تعالی رب العزت يو بل بشپړ ځواک او کامل قـدرت دا دی، چې کله يې اراده وشي، نو کن فيکون ذات دی، چې ووايي، وشه، وشي او چــې مه شه نو بيا نېست او هېڅ شي.دغسې ډېرې کړنې يــې چــې الله رب العــزت فرمايي ((ما د انسان رزق د ده له پيدايښت څخه زرګونه، کلونه پخوا پيدا کړی دی)) موږ وليدل او وينو چې د انسان د پيدايښت او لګښت لپــاره الله تعــالی (ج) ډېر داسې څه پيدا کړي چې د انسان او هر ژوندي موجــود د پيدايښــت نه، به څومره کلونه پخوا پيدا شوي وي، لکه اسمان، ځمکه او بيا په اســمان او ځمکه کې هوا، اوبه او نور هغه څه دي، چې د هېڅ ژونــدي موجــود ژونــد لــه هغوی پرته ناشونی دی او په همدې ترتيب د ځمکې پر مخ شين بوټي د انسان د ژوند او روح سره تړلی دی، خو ځېنې ونې او بــوټي يــې بيــا زمــوږ د هغــې لومړنۍ وينا پر بنسټ، چې خدای (ج) فرمايي: ((ما زرګونــه کلونــه مخکــې د انسان له پيدايښت نه د هغه رزق پيدا کــړی دی.))نــو د الله (ج) د رزق د بــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېره ښېلگو ځخه يو هم همدا ځنگلي ونې دي، چې د هر هېواد، د ښكلا او ښايست سره، سره د هغه ملک ملي پانگه او ملي شتمني جوړي، چې خداى (ج) دغه ښکلا، ښايست او شتمني موږ ته هم راکړې وه، خو دا چې چا رانه لوټ کړه، چا په چا خرڅه کړه او اوس هم د دې ملي پانگې سره چې څومره خيانت روان دى، پر دې موږ او تاسې ډېر ښه پوهېږو او دلته په دې اړه د ډېرو زياتو خبرو او تبصرو نه تېرېږو او دې ته راځو چې اوس څنگه؟ څه وخت او د کومو امکاناتو په مرسته نوره زموږ د دې ملي شتمنۍ د لو ټلو مخه ونيول شي، خو اصل خبره دا ده چې څوک يې مخه ونيسي؟ څنگه يې ونيسي، او کله يې ونيسي؟ ځواب روښانه دى، همدا اوس همدغه نن د کونړ دبيا رغوونې د لومړنيو کارونو له جملې څخه لومړنى کار بايد د ځنگلونو د رېبلو د مخنيوي لارې، چارې ولټول شي. او په دې سوچ او فکر وشي، چې څنگه د افغان ولس د ژوند د ښکلاوو دغه لويه سرمايه نوره دغسې لوټ تالا نه شي. خو دغه ښاغلي به څوک وي؟ دغه کار نه زما له وسه پوره دى او نه د بل کوم کارگر او بزگر له وسه. دا دهغه چا کار دى چې د دې وطن د هرې ملي شتمنۍ د ساتنې مسوليت او صلاحيت لري. د هېواد له ټولواک څخه نيولې بيا تر واړه ماموره پورې د خپل ايماني، افغاني او وجداني احساس او همدردۍ له مخې د خپلو شخصي گټو نه په تېرېدنې سره او په عام ډول د کونړ ولايت ټول هېواپال خلک، چې د خپلې دغې قيمتي سرمايې سره د زړه له کومې مينه او خواخوږي لري، خپل لاسونه او غږونه سره يو کړي او په خپل ټول زور او ځواک سره له هرې لارې چارې، چې کيږي د ځنگلونو رېبل او وهل وغندي او په رېبونکو او وړونکو يې لعنت ووايي، خو په خاص او ځانگړي ډول زموږ هيله د کونړ ولايت د مقام له ټولو مشرانو څخه ده، چې خپل ټول ذهني او ځاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواک او صلاحیت په کار واچوي او خپله هېوادنۍ مینه په زبات ورســوي او د دې ولایت د ځنګلونو د ربېلو په مخنیوي کې خپله کارنده ونډه په نظر او عمل دواړو کې پلې کړي. خو دا هله کېدای شي، چې د سیمې په اړوندو ځایونو کې سیمه ییز دفترونه جوړ شي، امنیتي پوستې ځای پر ځای شي کار د کار خلکو ته وسپارل شي او وروسته یې پلټنه او څارنه وشي او په دې ترتیب سره د هــر ربېونکي، اخیستونکي او وړونکي لپاره د قانون سره سم د یو خاص فرمان لــه مخې جزا او سزا وټاکل شي او بیا د دغې سزا او جزا په ورکړه کــې هــېڅ ډول سپارښت، ضمانت او مصلحت ونه منل شي د افغان ولــس د هغــې نېکمرغــې ورځې په هیله چې قانون او عدالت په کې په خپله ټوله مانا واکمن وي او غدار په دار وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوی کال له نویو هیلو سره

هر شی چې نوی، نوی راپیدا یا راشي، هغه ته خلک نوی وایي. یا یې د نوي په نامه یادوي لکه د زمانې په حساب نوې ورځ، نوې میاشت، نوی کال، نوی ژوند او نوی کار چې دې هر نوي شي ته انسان په طبیعي ډول لږ و ډېر نوی، نوی خوشالېږي. خو د ماشومانو فطرت داسې دی چې وړو، وړو نویو شیانو ته هم ډېر خوشالېږي. د دوی لپاره په ریښتیا چې هر نوی شی نوی وي. ځکه چې د لومړي ځل لپاره یې ویني او پېژني. دوی د دغه یا هغه شي په مادي او معنوي ارزښت ښه نه پوهېږي. خو هر نوی شی ډېر خوښوي او زیات ورته خوشالېږي. موږ د هغوی په شان نه یو، موږ ته ډېر نوي هم زاړه ښکاري او هېڅ خوشالي نه شي راکولی. موږ ورته ځکه ډېر نه خوشالېږو چې راته بیا، بیا تکرارېږي. که څه هم چې په نوي رنګ وي خو بیا هم تکراري وي. موږ د ماشومانو په پرتله ((زوړ او نوی)) ښه پېژنو. او په دې هم ښه پوهېږو چې دغه ښار نوی او هغه زوړ دی. دا ودانۍ زړه او دا بله نوې ده. خو د زمانې په زړښت او ځوانۍ کې لکه چې تېروتلي غوندي یو. موږ د زمانې پیل ته نږدې وختونه زړه زمانه بولو او د زمانې وروستیو پېړیو ته نوی عصر او نوې زمانه وایو. نوی کال هم په دغه حساب بنا دی. د اتیا کالو بوډا خپل وروستی کال نوی ګڼي او د خپل ماشومتوب زمانه ورته زړه معلومېږي. هر کال چې نوی کېږي له ځان سره څه نوي شیان راوړي ځکه یې نوی ګڼو.

له نوي کال سره نوي خیالونه، نوي فکرونه او نوي کارونه ملګري وي. موږ هیله لرو چې نوی کال په ډېرو نوو جامو کې ووینو او ډېر نوي شیان ورسره وي. خو موږ په دې باید هم پوه شو چې نوی کال له موږ نه څه غواړي او په خپله څه کوي؟ نوی کال سمدلاسه د ورځو په اوږدولو او د شپو په لنډولو پیل کوي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوبونو وخت کموي او د بيدارۍ هغه د کار او فعاليت لپاره زياتوي. د تيــارې او تورتم عمر لنډ وي او د رڼا هغه اوږدوي. که موږ د نوي کال په رمز او اشاره پــوه شو نو د پسرلي د بارانونو بر ېښناګانې همدغه مطلب ته اشاره کوي. که مــوږ د نوي کال په رمز او اشاره پوه شو نو د پسرلي د بــارانونو بر ېښــناګانې همدغــه مطلب ته اشاره کوي. چې د نوي ژوند اساس په برق او بر ېښــنا کــې ايښــودل شوی دی او هغه زمانه تېره شوې چې د حيات اوبه، به په تورتم کې وې او ژوند به په تيارو کې و. د نوي کال لومړی درس همدغه دی او ساړه زړونــه يــې نــه خوښېږي. راشئ چې د زمانې په تقاضا ځان پوه کړو او پروي يې وکــړو. زمــوږ ۱۳۸۸ لمريز نوی کال همدغسې يو کال دی. دې کال ته موږ لويان له ماشومانو ډېر خوشالېږو. دا په دې چې موږ ورســره زمــوږ او زمــوږ د ماشــومانو د ښــې راتلونکې لپاره ډېر امېدونه تړلي دي. موږ دا نوی کال په خپل هېواد کې د يوې ښې راتلونکې لپاره د لويو بريو نوی زېری ګڼو او هيله لــرو چــې زمــوږ هيلــې دومره خوږې او په زړه پورې شي چې له دعاګانو او غوښتنو مو ور اخــوا وي او بر عکس راونه خېژي. ځکه موږ په ژوند کې داسې تجربې هم لرلي چې يو کــار ته به ډېر خوشاله وو او بلا امېدونه به مو ورسره شېبه په شېبه تړل. خو پايلــه به يې بيا داسې راوخته چې له بدو به بده وه. او يا به داسې وو چــې د يــو کــار پايلې به راته ظاهراً ډېرې بدې ښکارېدې او ښه پوره به ورته په اندېښنه کــې وو خو نتېجه به يې زموږ له تشويشونو خلاف ښه راووتله نو اوس هم مــوږ نــه پوهېږو چې څه به کېږي، خو بيا هم د يوه ښه کــال پــه هيلــه يــې د راتلــو او تېرېدو انتظار لرو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو ... ډوډۍ، ډوډۍ!!!

((غلې دي امبارونه،امبارونه په دې ښار کې
اسمان ته رسېدلي محلونه په دې ښار کې
شيندلی شي! جوړ ېږي دولتونه په دې ښار کې
خرڅېږي په پيسو محبتونه په دې ښار کې
خو بيا هم چغې اورم چې ډوډۍ ډوډۍ

هو! همداسې ده، همداسې، خو څه وکړو؟! او دا هم منم چې ((په جنتي خاوره نهر ګرځمه)) او يا:

((داستا رضا زما رضا ده ربه!
کاڼي هم نس پورې تړلی شمه
چې بل ښامار په خزانو ووينم
اخر انسان يم څنګه غلی شمه))

په دې ټول پوهېږو چې د هر ژوندي يا ساکښ موجود د ژوند د پايښت لپاره الله رب العزت تر ټولو لومړنی نعمت (هوا) پيدا کړې ده، تر هغې وروسته يا دويم يې د (اوبو نعمت) او بيا نور خوراکي شيان دي چې (ډوډۍ)يې په سر کې شمېرلی شو.

او دا ځکه چې ډوډۍ هغه ستر نعمت دی چې، د انساني ژوند د بقا او پايښت لپاره د نورو ټولو خوراکي څيزونو څخه يوه خاصه او ځانګړې برتري، خوړښت، مړښت، او تلپاتې خوند لري او هغه په دې، چې که بل هر شی درې څلور وخته سر په سر وخوړل شي نو، نور ترې زړه سړ ېږي يا مړ ېږي، خو په ډوډۍ کې (که هغه غلمينه،بتينه(روټه) او که جوارينه (سوکړک) وي الله تعالی پکې داسې يو تلپاتې خوند او حکمت ايښی دی چې که ټول عمر وچه او بې ننګولي هم وخوړل شي، د بنده زړه ترې نه تور ېږي. خو افسوس او بيا هم افسوس چې نن سبا زموږ په هېواد کې د دغه ستر نعمت پيدايښت، د ډېرو ستونزو سره تړلی دی. زموږ په مليونونو هېوادوالو ته لمده څه چې، وچه، سپوره ډوډۍ يو وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نیمه ګېډه هم نه رسېږي. خو هغه ښاغلي چې زمــوږ د ژونــد د هوســاینې واګې لري لا هغه یوه زمانه وړاندې د چا (حاتم عطایي!!) خبره اوس هم کــوي (چې ولې کلچې نه خوري، که ډوډۍ نه شته!!؟)

ښاغلو بې وسو او غربت ځپلو هېوادوالو! دا چې دا مهال د ټولو خوراکي توکیو اخیستل زموږ ستاسې له وسه وتلي دي او د نرخونو راښکته کــول یــې هــم د خوارو لاسونو کار نه دی په دې ټول پوهېږو او دلتــه پــرې لــه ډېــرو بحثونــو تېر یږو، هوښیاران په نیمه پوهېږي. یوازې د خپله اړخه به همدومره هغه د چا بزرګ خبره وکړو چې:

(د شاهانو ورکړه لال او جواهر وي
د ادب د خاوندانو د زړه وینې)

زموږ د قلم د خاوندانو همدغه خبرې دي چې ومو کړې، هغه څــوک چــې پــه هېواد کې د قحطۍ او قیمتۍ د کنترول او مخنیوي پوره پوره پازوالي لري کــه په سرونو کې ماغزه او په بدن کې زړه، ضمیر او وجدان لري نو په نیمه به پــوه شوی وي، نور نو زموږ ستاسې له وسه څه کېدای شي؟ یوازې یوه اسره لــرو او هغه د الله رب العزت غیبي خزانو ته سترګې نیول او هیلــه ســاتل دي او هغــه چاته د زړه له تله ښېرې کول دي چې د دې غریب ولس د غربت او کړاوونو غم ورسره نه شته او په خپله لکه د خیګانو پړسېدلي دي خو یو هم ونه چاوده.

خدای (ج) دې په خپل غضب او پرغځ سره وچوي چې زمــوږ لــه ســرونو یــې سیوري کم شي او چرته ایماندارو ته مو د چارو واګې په لاس ورشي. او پای په دې دعا چې:

خدایه رسوا او شرمینده یې لرې
څوک چې زموږ واګې په لاس کې لري

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصیل افغان ته یوه کتنه

د شعر او ادب خوږو مینه والو او درنو شاعرانو! د خوځښت مجلې پـه دې ګڼـه کې دا دی د یو بل شاعر یاد تازه کوو او ګورو چې دا ځـل زمـوږ دغـه شـاعر څرنګه ګلان کرلي دي دغه شاعر فولاد مشـوانی دی او شـعري ټولګـه یـې د (اصیل افغان) په نوم په (۱۷۶) مخونو کې د (۹۲) شعرونو او نظمونـو پـه لرلـو سره د زرو ټوکو په شمېر په (۱۳۸۱ل) کال کې له چاپه راوتې. ما دغه کتاب لـه سریزو نیولی بیا تر پایه لوستی. پر دغه کتابګوټي اصیل افغان باندې لـومړی د هېواد ستر لیکوال، نامتو شاعر او څېړونکي حبیب الله رفیع صیب څو کرښې د لارښوونې په توګه لیکلي او بیا پرې د سعادت مشوانۍ په نـوم یـو بـل چـا د ستاینو او صفتونو ډکه لیکنه کړې. پر دغو دوو لیکنو کې، چې رفیـع صـیب او سعادت د کتاب په لومړنیو پاڼو کښلي، رفیع صیب ورتـه خپلـه لارښـوونکې مشوره داسې ورکړې: (فولاد صاحب ته زما توصیه دا ده، چې خپل کتـاب تـر چاپېدو وړاندې پر یوه داسې شاعر وګوري، چې فني او تخنیکي ګډوډۍ یې له منځه یوسي او هم یې د موضوعاتو پر سنجیدګۍ او درنښـت لـه سـره غـور وکړي...) خو له بده مرغه، چې د اصیل افغان شعرونه (!) لکه څنګه چـې وو او دي هماغسې یې په منډه، منډه تر چـاپ ځـای پـورې ورځغلـولي دي او لـه نیمګړتیاوو سره، سره یې ورپسې پیسې هم له جېبـه ورکـړې دي، خـو چـې کتاب زر چاپ شي او د سولې یا نوبل جایزه یې له لاسه ونـه وځـي!! سـعادت پرې بیا داسې ګلان شیندي او لیکي: (د ښاغلي فـولاد صـیب شـاعري ډېـره ساده او زړه راښکونکې ده نو په کار ده، چې د دې لومړي شعري غونـډ اصـیل افغان قدر وکړو، ویې لولو او د ده غوندې زلمي ادیبـان او شـاعران او پـه ادب مینان هم د پښتو ژبې او هېواد د خدمت لپاره وهڅوو...) خو د دغـې کتـاب د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولو ليکنو او شعرونو له لوستلو وروسته ما هم د خپلې ژبې، ادب او هغې تــه د ښه نه لا ښه شعر د وړاندې کولو په هيله پر دغه کتــاب ګــوتې څــو کرښــې د اصيل افغان د کتاب نه د ژونديو ښلګو په راوړلو او د نړيوالــو ليکوالــو او کــره کتونکيود پخو خبرو په وړاندې کولو سره، چې له هرې وينا او ښلګې وروســته به پر ښکره لوستونکي پخپله کوي، خو مخکې له دې چــې پــه ژونــديو ښلګــو وغږېږو، د نړۍ د نامتو ليکوال (جانسون) دا خبره راوړم، چې وايي: (د ليکــوال دنده په پرله پسې توګه دا ده، چې نړۍ لکه څنګه چې ده له هغې نه ښــه او لا ښه کړي. دا د ليکوال يا شاعر وظيفه ده، خو په همدغه لړ کې د منتقعد وظيفه له هغه نه هم درنه ده، هغه يې بايد د بې لاريو نه وساتي او په مجمــوع کــې د يوې ادبي څانګې روان بهير له دغسې بې لاريو څخه وژغوري او کره يې کړي. دا هم د نقاد کار دی، چې شاعر خپلو نيمګړتياوو ته متوجــه کــړي.) نــو اوس ګورو چې زموږ د روان څوان ادبي، شعري بهير نوښتګر (!) شاعر خپل شــعر د هنريت او تخييل کومې پوړۍ ته پورته کړی دی:

ګل کې چې کمال و په بل هېڅ شي کې به نه و

ګل چې به يې واخيست له هر څه نه به پرې تېر و

مينه په روپو شوه څکه ورک په کې خوندونه شو

خدايږو د ګل مينه د روپو نه ډېره ډېر و

او يا دا چې:

هلته لبوني هم احترام کوي د مينې

مينه څي په مينه خپل اشنا سره ګلابي

د مينې نسل سوزي د زلمونو په بتۍ کې

څکه وينې مې بهېږي د ژړا سره ګلابي

دلته پرېکړه او قضاوت بيا هم په لوستونکي کوو او زه پرې څکه څه نه لــيکم، چې بيا څېنې دوستان دا خبره کوي، چې ته شاعر ببخي رخصتوې او قلم ترې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخلې، خو له هغه دوستانو نه د دغو راوړل شویو بېلګو مانا نغده غواړم. او اوس دې بېلګو ته تم کېږو:

په ځاله د ټپوس کې ایرکندېشن باندې څه؟
زه خو د بازانو یخو غرونو کې اوسېږم
هسې کوډې مه کوه رقیبه بې اثره دي
تل به د لیلا سره مینې زړونو کې اوسېږم

ښه! اوس نو بیا تاسې ښاغلي لوستونکي ووایاست چې شعر دې ته وایي؟ او یا شعر دغسې وي؟ او بیا دغه ټولې بې وزنه کرښې څه مانا لري؟ دلته شاعر څه غواړي، چې بیان یې کړي، کومه نوې پېښه، نوې خبره او نوی پیغام د ژور عاطفي احساس په لرلو سره بیان شوی دی او که داسې وې چې:

که په میوند کې شهید نه شوې
د یار لپاره درمسال جارو کومه

نو بیا خو هغه زما د استاد خبره دغسې شعرونه باید نقد شي، وغندل شي او باید چې رد شي او که څوک خپه کېږي یا خوشالېږي نقاد باید خپل کار بشپړ کړي. په هر نوم او په هره لاره چې کېږي ښو ته ښه او بدو ته بد وویل شي، خو اوس زما هغه استاد نشته، چې ترې وپوښتم استاده که ښه په کې له سره نه وي، نو بیا به څه کړو!!؟

منم منم چې ښه انسان دی بابا
واقعي د سولې قهرمان دی بابا

او دغسې پهلوان دی بابا، ډېر وران دی بابا، اسمان دی بابا... خو هېڅ مانا او مفهوم ترې نه څرګندېږي، کوم بابا، چېرته بابا، د چا بابا، په څه بابا او ولې بابا!!؟

خو یواځې او یواځې د بابا نادره قافیه موندل شوې او شروع پرې شوې ده. یا دا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جنګ او د جګړو راپارونې چې کوي څوک
راشئ چې په داسې افتونو ناغه کېږدو

او همدغسې يې ورپسې اوږده کړې، چې د مولیانو په اختلافونـو او حسـدونو ناغه کېږدو او راځئ، چې د مولیانو په ګوندونو ناغه کېږدو.

له دې سره، سره چې هېڅ نوښت او خوځښت نه لري د شعر او نظم د سـېلابي سیستم څخه هم پاک دی او وزن، چې د شعر اساسي رکن دی هغه يې هم پـه کونړي سیند لاهو کړی دی خو د خپلې ټولنې د اسلامي سپېڅلو ارزښـتونو او نورمونو سره يې هم ډېر بې ځایه او سطحي چلند کړی دی، چې دغسې کړنــو او دغسې پېښو خو زموږ ملت او هېواد دې حالت ته رارسولی دی. بله بېلګه:

د وحشت شورا وحشت په اور کې وسو
انسانیت ته عدالت کې شورا راغله

د غزل له ډېرو ځانګړتیاوو څخه یوه يې دا ده چې هر بیت يې ځانته خپلواکـه مانا لري خو دلته د بیت د مانا د خپلواکۍ خبره لا څه کړئ، کومه شورا؟ د څـه شي شورا؟ کله، چېرته، څنګه، او د کوم مفهوم او مقصد لپاره شورا!!؟

او بیا خو په شعر او شاعرۍ کې ډېره د پام وړ او ضروري خبره دا ده چې بایـد په شعر کې یوه نوې خبره په رښتیني مانا سره باید نوې وي او دغه نوښت باید د شعر په رګ، رګ کې ولیدل شي. او که لــه دغــه عنصـر شـتوالی لــه یـاده وویستل شي نو هغه شعر به څو تورې شوې کرښې وي کاغذ به پرې تور شوی وي او د اور بدونکي او لوستونکي وخت به پرې ضایع شوی وي، خو شعر به نــه وي او له هنري ارزښته به خالي وي، نو دغې وینا ته په پام سره زموږ د نظـر وړ شاعر او د هغه د شعرونو څو بېلګـې تاسـې درنــو لوسـتونکو ولوسـتې. اوس قضاوت او پرېکړه هم پر تاسو او په پای کې څو نورې وروستۍ بېلګې چې:

چېرته چې افغان دی اورونو ته وردانګي
له سره ماله تېر دی سنګرونو ته وردانګي

(c) ketabton.com: The Digital Library

يا:

څوانان د يو بل سره جنګونه کې لېدره
موليان حرام مال ته اتڼونه کې لېدره

او دا هم:

نن چې نه يو کېږې ای افغانه بيا په کې پر ېوزه
جوړه ډيسکوټيکه کړه ګډېږه بيا په کې پر ېوزه

اوس زموږ د ليکنې په وروستۍ نمايي کې ټوله پر ېکړه تاسې درنو لوستونکو ته پر ېږدم. زه يواځې دومره وايم، چې تشې خبرې شعر نه دی، شعر بايد يو نـوی ټکی او د بيان نوی ډول ولري. شاعر بايد خپل شعر ته د واعـظ د خبـرو يـا د ناصح د پند رنګ ور نه کړي، هغه بايد په شعر کې د ټولنې ژورو نيمګړتياوو ته له يوه داسې ژور عاطفي احساس او مانا له مخې وګوري، چې پرته له ده پـرې عادي خلک پوه نه شي. خو څرنګه چې هره ليکنـه د يـو خـاص او ځـانګړي مقصد لپاره وي او بايد، چې د ټولنې ښخه يوه داسې ښېه ښېله کړی شـي چـې سبب يې څرګند وي، نو زموږ د دې ليکنې د پام وړ ټکي هم دا دي، چې زمـوږ ډېر شاعران، چې وروسته به يې په نورو ليکنو کې که خدای کول رامخکې کړم او د زړه خواله به ورسره وکړو.

وايې، چې خپله ژبه له هغه شکل ښخه، چې وه په پراخه، پاکه او دقيقه توګـه راتلونکيو ته سپارل دا دي د شاعر په عنوان د شاعر ستر او ممکن برياليتوب، نو همدې پخې خبرې ته په پام سره ګورو، چې د (اصيل افغان) ليکوال خپلـې ژبې او خپل ادب ته دلغاتو په برخه څنګه او څومره خدمت کړی؟..

حسد، پالتې، قبرستان، مردان، معاشره، ليډر، ثروت، تفريح ګاه،کلچر، ثقافت، ګفتار، فروش، بدمعاش، الکشن، پرسان، لېبـارټري، مـاډرن، نـاترس، ګفـتن، استقرار، افتتاح، ګوياند، ارتال او دغسې په خرورونونمونې چې موږ ترې دلتـه د بېلګې لپاره دغه دانې رابېلې کړي وی او دا چې موټی د خروار بېلګه وي، نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ دا ليکنه هم له خرورونو يو څو دانــې رابېلــې شــوي او د پښــتو شــعر او شاعرۍ سره دخپلې اورنۍ مينې له مخې مې دا ليکنه وکړه اونوره يې رالنــدې وم هيله ده چې دکتاب مالک ترې څه اخيستې وي په ځانګړې ډول د ځــوان اوسني هنري شعر سره د اورنۍ مينې او د خپلې ژبــې او ادب ســره د زړه لــه کومې د څرګندونې وکړې. هيله ده، چې د تولو زلميو شاعرانو لباره به يو څــه ناڅه خواږه ترخه له ځانه سره ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنکۍ لښتې، تنکي لاسونه

دا څومه ورځ وه چې زمان او او ټولګیوال یې د حساب د پاړۍ د نــه زده کــړې پر سر وهل کېدل، نن یې بیا لومړنۍ درسي ساعت حساب و. ټول په دې وېــره کې وو، چې بیا به یې د ((حساب)) ښوونکی وهي، بیا به یې لاسونه په وهلــو، وهلو سره کېږي. دوی ټول لا په دغو ویروونکو اندېښــنو کــې ډوب وو، چــې ښوونکی ټولګي ته رننوت. ټول زده کوونکي چوپ شول غلي، غلي کېناســتل، چا سوې نه کاوه. د هر (یو په زړه د غم قولبې ګډې وې!!) دا سې غلي وو چــې تا به ویل، ساګانې نه لري ټولو ښوونکي ته رډ، رډ کتل، هېڅا څه خبره نه شوه کولی، ښوونکي هم ټول له سترګو تېر کړه، ټولو ته یې ښه په ځیر، ځیر وکتل. بیا یې د ټولګي خاموشي ماته کړه: هلکانو! څنګــه داســې (دم) کــړي ناســت یاست!؟ دوی ټول غلي وو هېڅا څه نه ویل، هېڅا خبرې نه کــولې، د حســاب ښوونکي (دستي ګل) چې ټیټ ونی او ډبل سړی و، هر وخت به یې ټنډه تروه، وه، هر وخت به ((هسې خوشې چتې)) په قار و. هر ورځ وهــل ډبــول د ده یــو ځانګړی عادت ګرځېدلی و. هسې خو به ټولو ښوونکو وهل کول خو د حســاب او املا لیکلو ښوونکو به زده کوونکي دومره وهل، چې بېخي زړونه به یــې لــه زده کړو ور تور کړل، د ماشومانو غوړونه تاوول، په یوه پښــه شــېبې، شــېبې ودرول په لښتو وهل. او نور، نور، دا هر څه همدلته کېدل، خو څه بایــد شــوی وای؟ ((که ګور تنګ دی، د مړو ناکام دی.)) نن لا ښوونکي د تېــرې ورځــې د درس په اړه پوښتنه نه وه کړې، چې د زمان پر ذهن او فکر د وېرې یو لوی غــر پروت و، ټول بدن یې رېږدېده، هغه یې تېره ورځ هم ډېر زیات وهلی و، دومره یې وهلی و، چې د لاسونو ګوتې یې نه شوې راټولولی، دواړه لاسونه یې پــولۍ شوي وو. غوټۍ، غوټۍ وینې ترې هم راوتلې وې... کله چې ښــوونکي روســتۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لښته ورکړه نو ورسره سم يې وويل: ((څه ځه ورکېږه تنبله)) زمان بېرته پـه خپل ځای کېناست، خپلې اوښکې يې وچې کړې، لاسونو يې ډېـر درد کـاوه، ټول بدن يې لکه د مرغۍ بچی رپېده، ټولو هلکانو ورته ځير، ځيـر کتـل، دوه درې ځلې يې په خپلو سترګو لاس تېر کړ، او ښکې يې بيا، بيا وچــې کــړې، د زړه بازار يې ګډ وډ و. په خوا کې ناستو ټولګيوالو ورته وويــل: ((تــه راښــکاره کړه، لاسونه خو به دې وينې شوي نه وي؟)) د هغوی په خبرو زمـان نـور هـم سوختي شو. ښه ډېر يې وژړل په چوکۍ ناست ملګري، ملال ورته د تسلۍ پـه ډول وويل: ((خير دی مه ژاړه، زه يې له تا نه پرون ډېـر وهلـی وم، نـه ګـورې دواړه لاسونه مې تناکې شوي.)) د زمان له وهلو وروسته ښوونکي دستي ګـل ټول زده کوونکي ووهل هر يو يې ځانته، ځانته تختې تـه وغوښـته، د ټولـو د (ضرب) پاڼۍ سمه نه وه زده... ماشومان همداسې وي، ځېنې شيان يې سم نـه زده کېږي خو ډېر داسې څه هم شته چې تر لويانو يې ماشومان ښه زده کولی شي. دلته همداسې وشول، د ضرب پاڼۍ د هېچا نه وه زده، د چا نه زده کېـده. ښوونکي دستي ګل د زمان له وهلو وروسته ملال ته چې تېره ورځ يې هم ډېر وهل ورکړي وو، د پاڼۍ ويلو اشاره وکړه. نن يې بيا د ټـولګي د تـورې تختــې مخې ته راوغوښت، ملال د ښوونکي پوښتنې ته څه نا څه مـات ګـوډ ځـواب ورکړ خو استاد پرې قناعت ونه کړ. دستي ګل چې به هــر زده کــوونکي تــه د پوښتنې پر وخت لښته په لاس ولاړ و، ملال ته يې د لاس نيولـو اشـاره وکـړه چې لاسونه وهلو ته سم کړي. ښوونکي لکه د نورو زده کوونکو د وهلو په څېر د ملال په لاسونو ځو سخت، سخت ګوزارونه وکړل، چې د دويم ګـوزار سـره سم ملال چېغـه کـړه: ((وئ، وئ!! وئ خپلـه دادا! وئ لاسـونه... وئ لاسـونه مې...!)) چې د ممدغو تکراري جملو او له دويم ګوزار سره سم يې لـه لاسـونو وينې وڅڅېدې او ژر يې لړ څه وتښتول، دستي ګل پرې نور هم ور په قهر شو، ونيسه... ونيسه لاسونه ونيسه... د ملال تنګي لاسونه، چې تنکيو لښتو لکـه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره اور سپرغیو سوي وو او له سترګو او لاسونو يې اوښکې او وينې يــو شــان رواني وی، په يوه ساه يــې دا جملــې تکرارولــې ((ای اســتاذه! بــس دی... ای استاذه!... ای استاذه! لاسونه مې وينې شو... ای... ای...)) خو دستي ګل بيا هــم ټينګار کاوه چې: ((ونيسه... ونيسه لاسونه ونيسه...)) بيا يې دوه، درې لښــتې پر شا او سر، سر وواهه او ورسره يې دا هم وويل: ((ځــه ورک شــه... ورکېــږه ځه... تنبله لا خو!!)) څو تنه لا پاتې وو چې د ساعت د بدلون ځنګ ووهل شو، ښوونکي يو سوړ اوسېلی وويست، بيا يې وويل: زده کوئ به يې... سم بــه يــې زده کوئ... سم، سم او که نه هره ورځ به مو دا حال وي!!! هو هــره ورځ، هــره... خو د زمان او ملال په ټولګي کې د وهلو ټکولو دا وروستۍ ورځ وه او بيا... د تل لپاره......

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک مخ

رغون یو غیر نامتنازعه شخصیت ۱

زما دا لیکنې او شننې ۵

شعرونه او شعارونه ۸

په جنسي مسایلو کې د خوشال بابا تجربې او لارښوونې ۳۱

خاطرې که خاطرې؟! ۳۷

پښتنې په قامت سترې نه دي څه دي؟ ٤۸

دعاګانې، دعاګانې ۵۵

چې پرې نه پوهېږې ته، ګناه د چا ده؟ ٦۱

د مجنون په رنګه کلک عزم پکار دی ٦٤

بزګر کرکټر او فلسفي غرېدا ٦٦

زاړه میرزایان او زلمي لیکوال ۷۱

مینه په پښتو لنډۍ او لویدیځه نړۍ کې ۷٦

اول سواد زده کړه خانیه! ۸۸

افغان معارف او ګنې ستونزې ۹۲

پر پوهنه د رسنیو اغېزې ۹٦

((کونړدنګې څوکې)) شعرې ټولګه که جغرافیه !؟؟ ۹۸

ښه هغه چې د چا نوم په کې یادېږي ۱۰٤

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونه كه مېرونه ۱۱۱

اول زده كړه، بيا كوژده كړه ۱۲۲

شعرونه، انځورونه ۱۲۸

د هر چا قضاوت د هغه د پوهې په اندازه وي............................... ۱۳۲

د خپلواكۍ د اتل په نوم لېسه ۱۳۵

كاشكې ځوان د پښتانه په ننګ كې مړ واى!................................ ۱۳۹

لمن مې ډكه ده له كاڼو خو څوک نه پرې ولم ۱۴۲

په عادتونو كې دا يو عادت د غره لرمه ۱۴۲

د كونړ ځنګلونو رېبل او مخنيوى.. ۱۴۴

نوى كال له نويو هيلو سره ۱۴۷

خو ... ډوډۍ، ډوډۍ!!!.. ۱۴۹

اصيل افغان ته يوه كتنه ۱۵۱

تنكۍ لښتې، تنكي لاسونه... ۱۵۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک له هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (احمدصمیم فضلي) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپرونو لړ:۱۱۵

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library